

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Vitas Parallelas Graecè & Latinè

Plutarchus

Francofurti, 1620

M. Cato Maior

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1340](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1340)

Γ Λ Ο Υ Τ Α Ρ Χ Ο Υ

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΤΩΝ.

ΑΡΚΩ ἢ Κάτωνι φασι δὲ Τέσκλα ὁ γένος εἶναι, διατὸν ἢ καὶ βίον ἔχειν παρὰ τῆν στρατείων καὶ τῆς πολιτείας, ἐν χειροῖς πατρίοις παρὰ τῆς Σαβίνου. τῆν ἢ παρὰ γένων πρυτάρχων ἀγνώτων γερονέων δὲ κριώτων, αὐτὸς ὁ Κάτων καὶ τὸν πατέρα

Μάρκον, ὡς ἀγαθὸν ἀνδρα καὶ στρατιωτικὸν ἐπαίης, καὶ Κάτωνα τὸν πατέρα παπῶν ἄριστεῶν πολλὰ καὶ τυχεῖν φησιν, καὶ πέντε πολεμικάς ἵππους ἐν μάχαις ἀποβαλόντα, πῶν πηλὸν ἀπολαβὴν ἐκ τῆς δῆμου δι' ἀσφαλατίας. εἰωθότων ἢ τῆν Ρωμαίων τῆς ἀπὸ γένους μὴ δόξαι ὅτι ἔχοντες, ἀρξομένους ἢ γινώσκοντες δι' αὐτῆν, καίτοι παρὰ στρατῶν εἰναι ἀσφαλείας, ὡς περὶ καὶ τὸν Κάτωνα παρὰ στρατῶν, αὐτὸς ἔλεγε καὶ ἔλεγε τῆν παρὰ ἀρχὴν καὶ δόξαι, ἐργασίᾳ ἢ παρὰ γένων καὶ ἀρεταῖς, παμπάλαμος. ἐκαλεῖτο ἢ τὰς πλείους τῆν ὀνομασίαν παρὰ τῆν Κάτων, ἀλλὰ Γείσοχος ὡς περὶ τὸν Κάτωνα τῆς διωσάμεως ἐπινοησὶν ἐπερὶ Ρωμαῖοι γὰρ τὸ ἐμπειροῦ Κάτωνα ὀνομαζοῦσιν ὡς ἢ ὁ μὴ εἶδος ἀσπυρῶν καὶ γλαυκῶν, ὡς ὁ ποιήσας ὁ ἐπιγραμμάτιον ὅτι δὲ μὴ δὲ, παρεμφανίει,

Γυρρὸν, πρὸς ἀκέτιον, γλαυκὸν ἢ μίαν, ὅσδ' ἐθανόντα

Γόρκιον εἰς αἰδῶν Φερσεφόνη δέχεται.

ἢ ἢ τὸ σῶματος ἔστιν ἀδύρεια καὶ διατὸν σῶφρον, καὶ στρατείας ἀπὸ ἀρχῆς σιωπῆς γερονότος, πρὸν χηρῶν καὶ εἰχε, καὶ παρὰ ἰσχυρὸν καὶ παρὰ ὑγίαια ὀμαλῶς σιωπῶσαν. τὸν δὲ λόγον, ὡς περὶ δὲ τῆν σῶμα, καὶ τῆν κελῶν οὐ μόνον ἀναγκαστὸν ὄργον ἀλλὰ καὶ μὴ ταπεινῶς βιωσάμενος, μηδὲ ἀπαρῆκτως, δὲ πρὸς τῆν παρὰ σκιάζον ἐν ταῖς παρὰ οἰκίαις καὶ μάχαις καὶ ταῖς πολιτικαῖς, ἐκείσοτε σιωπῶν τοῖς δεομένοις καὶ παρὰ τὸν μὴ ἀγωνιστῆς εἶναι δοκῶν παρὰ θυμός, εἶτα καὶ ῥήτωρ ἰσχυρός. ἐκ δὲ πύτου μάλλον τοῖς χηρῶν καὶ παρὰ φανέντο παρὰ βάρους τῆ καὶ φέρημα παρὰ αὐτὸν ἦτοι, καὶ παρὰ γράμματα μὲγάλων καὶ πολιτείας δεομένοις ἠγεμονικῆς. ἢ γὰρ μόνον, ὡς εἰκοι, μιαναρτίας καὶ παρὰ ἑαυτὸν ὅτι τῆς δίκης καὶ ταῖς ἀγῶνας παρὰ ἔχειν, ἀλλὰ ὅσδ' ἐπὶ δόξαι ὡς μέγιστον ἀγαθῶν ἐφαίνετο τῶν ἀπὸ τῆν ποιούτων ἀγῶνων. πολὺ ἢ μάλλον ἐν ταῖς μάχαις ταῖς παρὰ τοῖς πολεμίοις καὶ τῆν στρατείας βελόνητος δὲ δὲ κίμειν, ἐπὶ μείσοτον ὡν, τραυματίων ὁ σῶμα μεσὸν ἐνατίων εἶχε. φησὶ γὰρ αὐτὸς, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ γέροντες ἐπὶ τῶν παρὰ τῶν στρατῶν ἀσπίδα στρατείας, παρὰ ὅν Ἀννίβας χηρῶν ἀτυχεῖν ἐπέφλεγε τῶν Ἰταλίων παρὰ ἔχειν δὲ αὐτὸν ἐν ταῖς μάχαις τῆ μὴ χεῖρὶ πλήκτιον, τῶν δὲ ποδὶ, μόνιμον καὶ βέβαιον, γὰρ ἐν δὲ τῶν παρὰ σῶμα. λόγου δὲ ἀπειλή καὶ τῆν χύτη φωνῆς παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐχρησάτο. ὄρθας καὶ ἀγνοούμενος καὶ διδάσκων ὅτι πολλὰ καὶ τὰ παρὰ τῆν τῆν εἰσοίς μάλλον καὶ παρὰ πλῆθεται τοῖς ἐνατίοις. ἐν ἢ ταῖς πορείαις αὐτὸς ἐβάδιζε φέρων τὰ ὄπλα, καὶ γερονέων εἰς εἶπετο, τὰ παρὰ διατὸν αὐτὸν κίμειν, ὡς λέγει μὴ δὲ ποτε δυσκολεῖται μὴ δὲ μέμψασθαι παρὰ τῆν ἀεῖσον ἢ δὲ πρὸν, ἀλλὰ καὶ συλλαμβάνειν αὐτὸς τὰ πλείους καὶ συμμαρτυροῦσθαι ἀεῖσον, ἀπὸ τῆν στρατιωτικῶν γένων ἔργων. ὕδαρ δὲ ἐπὶ τῆν ὅτι τῆν στρατείας, πλῶν εἶποτε διψήσας παρὰ φλεγῶς, ὅσος ἦπυσεν,

ἢ ἰσχυρός

P L V T A R C H I

M. CATO MAIOR.

CATONEM ferunt, Tusculo oriundum, habitasse & vitam egisse, priusquam stipendia faceret & remp. capesseret, in prædiis paternis in Sabinis. Cuius maiores quum in totū ignobiles haberentur, ipse

Marcum patrem Cato ut egregium virum & strenuum militem celebrat. Catonem etiam proavum dona militaria sæpius refert obtinuisse: ac quum bellatores equos quinq; amisisset in conflictibus, pretium ei ex ærario virtutis causa redditum. Quia vero solent Romani obscuro genere ortos, qui incipiant actibus inclarescere suis, novos homines appellare, ut etiam appellabant Catonē, novum ille se ad magistratus & claritatem, sed factis maiorum virtutibusque ferebat per esse vetustum. Dicitur fuit ante tertio nomine non Cato, sed Priscus: post Catonis nomen traxit a solertia. Romani enim experientem Catum vocitant. Facie fuit subrufus & cæsius, ut declarat cum felle ille qui hoc minutum epigramma fecit,

Ruffum, mordacem, glaucum, ne quidem exanimatū Porcium in infernum Persephone recipit.

Corporis constitutionem laboribus suis, sobrio victu & expeditionibus, in quibus a prima ætate adoleuit, perquam parauerat habilem, ad roburque & sanitatem iuxta comparatam. Orationem vero sicut alterum corpus & organum, non honestum modo, verum etiam necessarium viro qui non in obscuro sit neque in otio victurus, continuo patrocinio eorum qui operam suam requirebant, in finitimis vicis & oppidulis instruebat & aptabat. Ac primum acris habitus est causarum actor, deinde orator insignis. Hinc fuit videntibus eo morum gravitas & pondus magis conspicuum, quod latum campum & remp. requireret rerum dominam. Non modo enim a quæstu iudiciario forensiq; præbuit se integrum, sed nec gloriam videbatur ab illa palæstra, ut summum præmium, sectari. Cæterum quia inclarescere ex pugnis potius cum hoste ineundis atque armis adolefcens etiamnum gestiebat, corpus habebat aduersis cicatricibus oppletum. nã ait ipse annos natum septemdecim prima se stipendia fecisse, quo tempore Annibal florens vtebat Italiam. In acie exhibebat se manu strenuum, loco nõ cedentem, vultu ferocem. Verborum minis & asperitate vocis aduersus hostes vtebatur: recte sentiens & docens plus sæpenumero iis rebus quam gladio percelli hostes. Ferebat per expeditiones ipse in agmine arma. Seruus eum sequebatur vnus, qui cibaria eius portabat, cui dicitur prandiū vel cœnā apponenti nusquã succensuisse aut obiurgasse, imo expletis munerib. militaribus, eum ipse adiuuisse fere atq; vna manum admouisse. Potabat in expeditionibus aquam: extra quam, si immenso æstu sitiret,

παρ' ἑαυτῶν Φαβίου διώματι ἀνταίρουτι καὶ φρονήσασθαι δο-
 χεῖται, παρ' ἑαυτῶν ἐποίησασθαι γυμνάσιον ἀφ' ἑαυτοῦ. ἀλλὰ καὶ
 ταμίαι αὐτῶν παρ' ἑαυτῶν ἐν Λιβύῃ πόλεμον συνεκπεμφθῆναι,
 ὡς ἔωρα τῆς Συμῆς πολυτελείᾳ χρωόμενοι τὸν αἶθρα, καὶ κα-
 ταχρηστικῶς τῆς στρατιώματι ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν χρημῶν ἐπαρ-
 ρησάζετο παρ' ἑαυτῶν, οὐδ' τῆς δαπάνης μέγιστον εἶναι Φά-
 βιος, ἀλλ' ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ πλεονέκτητον ἐπέλεξε τῶν στρα-
 τιστῶν, ἐφ' ἡδονῆς καὶ τρυφῆς τὰς ἀειδίοντι τῆς χρείας τρεπο-
 μένων. εἰπόντος δ' τοῦ Σκιπίωνος ὡς ἑαυτῶν δέοιτο ταμίου λίαν
 ἀκριβοῦς πλησίον ὅτι τὸν πόλεμον φερόμενος, (παρ' ἑαυτοῦ
 γὰρ οὐ χρημῶν τῆς πόλεως λόγον ὀφείλην) ἀπῆλθεν ὁ Κάτων
 ἐκ Σικελίας, καὶ μετ' τῶν Φαβίου καταβῶν ἐν τῷ Συεδρίῳ
 φορῶν τε χρημῶν ἀμυθήτων ὑπὸ τῶν Σκιπίωνος καὶ ἀφ' ἑ-
 αυτοῦ μερακιώδης ἐν παλαίστραις καὶ θεατροῖς, ὡς ἄρ' οὐ
 στρατηγικῶς ἀλλὰ πῶνυρῆτος, ἐξείργασατο πεμ-
 φθῆναι δημόχους ἐπ' αὐτὸν, ἀξιοῦσθαι εἰς Ρώμην, ἃ ἄρ' οὐ
 δήτεις αἱ καταχρηστικῶς φαίνονται, ὁ μὲν οὖν Σκιπίων ἐν τῇ πα-
 ροικίᾳ τῶν πόλεμον πλεονέκτητον ἐπέλεξε ἀμυθήτων, καὶ φέρει
 ἡδὴ μὲν ὅτι γοητῶν σιωπῆσαι φίλοις, οὐδαμῶς δ' τὰ φιλα-
 θεσπῆα τῆς δαπάνης εἰς τὰ ἀποδοῦναι καὶ μεγάλα βλάβητος,
 ἐξείργασεν ὅτι τὸν πόλεμον. ὅς δ' Κάτωνι πολλὴ μὲν ἀπὸ τῶν
 λόγων διώματι πύξετο, καὶ Ρωμαῖοι αὐτὸν οἱ πολλοὶ Δημο-
 σθενι παρρησιάζοντο, ὅς τῶν μάλλον ὀνομαστὸς ἦν αὐτῶν καὶ πε-
 ριόχουτος. ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ λέγειν ἀφ' ἑαυτοῦ παρρησιάζοντο νεῖος ἀ-
 γνῶσιμα κρινόντων καὶ ἀεισποῦδατον. ὅς δ' τὸ πλεονέκτητον αὐτοῦ
 γίνετο ὑπομῶν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀφελὲς καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπυρῶν, καὶ λιπῶν
 ἐσθῆτα καὶ δημοτικῶν ἀσπασίμων οἰκιστῶν, καὶ ὁ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ
 ἀειδίων μάλλον ἢ ὁ κεκτῆσθαι ταυμάσιον, ἀσπασίμων ἦν, ἡδὴ
 τότε τῆς πολιτείας ὁ κεντῶν ὑπὸ μεγάλους οὐ φιλατιού-
 σης, ἀλλὰ ὅς κεντῶν παρρησιάζοντων πολλῶν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ
 παρ' ἑαυτοῦ πολλὰ μισθολογίας ἔσθαι, καὶ βίων τῶν ἀειδίματα πῶν-
 ποδαπῶν ὑποδεχόμενος, εἰκότως οὖν ἐταύμαζον τὸν Κάτω-
 να, τὸς μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπὸ τῶν πόνων δραμομένων καὶ μετασσομέ-
 νων, καὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ὁρῶντες, ἐκρίνοντο ὑπὸ ἀμφοῖν ἀήτη-
 τον. ἡ μόνον ἕως ἐπὶ νεῖος καὶ φιλότιμος ἦν, ἀλλὰ καὶ γέροντα καὶ
 πολλοὶν ἡδὴ μὲν ὑποταταίαν καὶ θρίαμβον, ὡς ἄρ' ἀθλητικῶν ἡ-
 κηφόρον, ἐγκαρτεροῦντα τῆς ἀσκήσεως, καὶ δειμαλί-
 ζοντα μέγιστον τῆς τελευτῆς. ἐσθῆτα μὲν γὰρ οὐδέποτε φορεῖ
 πορῶν πολυτελεσέων ἐκ τῶν δραχμῶν. πῆν δ' καὶ στρατηγῶν
 καὶ ὑπατῶν τῶν αὐτῶν οἶνον τοῖς ἐργασίαις. ὅσον δ' ἀφ' ἑαυτοῦ
 ζεῶσαι παρ' ἑαυτοῦ δέοιτον ἐξ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀσπασίμων τελευτῶν καὶ
 τοῦτο δέξαι τὸ πλεονέκτητον, ὅπως ἰσχυροὶ τῶν παρ' ἑαυτοῦ
 ὅτι ἐλθῆναι τῶν ποικίλων Βαβυλωνίων ἐκ κληρονομίας κτη-
 σάμενος, ὁ μὲν ἀπὸ τῶν. τῶν δ' ἐπαύλων αὐτῶν μηδεμίαν
 εἶναι κεκτῆσθαι μὲν ἑαυτῶν ὅτι πῶποτε παρρησιάζοντα δούλον ὑπὸ
 τῶν χιλίας δραχμῶν καὶ πενταχυσίας, ὡς αὐτῶν τρυφῶν οὐδ'
 ὠραίων, ἀλλ' ἐργασίων καὶ φερέων, οἷον ἵπποκρόμην καὶ βοηλατῶν,
 δεόμενος, καὶ τοῦτοις ἀρεστέτεροις γυμνασίοις ἄετο δέξαι ἀπο-
 δίδουσαι, καὶ μὴ βόσκων ἀφ' ἑαυτοῦ. ὅπως δ' μηδὲν ἑαυτῶν εἶναι
 τῶν ἀειδίων, ἀλλ' οὐκ οὐδεὶς οὐδεὶς, καὶ ἀσπασίμων πῶν
 σκηται, πολλοὶ νομίζον. κτῶσαι δ' τῶν ἀειδίμων καὶ νεμώ-
 μενα, μάλλον ἢ τὰ γαμῶμενα καὶ σαγῶμενα. ταῦτα δ' οἱ μὲν
 εἰς συμφορὰν ἐπίτηντο τοῦ ἀνδρός, οἱ δ' ὡς ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ
 σὴ καὶ ὑποφροσιν τῶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐνδότερον συγγέλλοντος
 ἑαυτὸν, ἀπεδέχοντο. πλεονέκτητον οἰκέτας ὡς ὑποφροσιν ἀφ' ἑαυτοῦ
 ἀφ' ἑαυτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι γήρως ἐλαύειν καὶ πῶν ἀφ' ἑαυτοῦ

A aduersus potentiam tamen inurgebat Fabij, qui
 æmulari videbatur cum eo, non dubitauit oppu-
 gnare. Sed & quæstor cum eo ad bellum in Africa
 missus, vbi vsurpare cernit eum solitam profusio-
 nem, & pecuniam effundere in milites, admonuit
 eum liberè: nec tanti sumptus demonstrauit se fa-
 cere, sed quod militibus ad voluptates & luxum af-
 fluentia vltra res necessarias traductis, patriâ fru-
 galitatē labefactaret. Cui quum respondisset Sci-
 pio, nō indigere se quæstore nimium attento, qui
 ad bellum plenis veheretur velis (factorum enim
 debere se, non pecuniæ populo rationem redde-
 re) discessit Cato ex Sicilia, & cum Fabio infinitæ
 pecuniæ dissipationem Scipionis, eiusq; luxurio-
 sas in palæstris & theatris commorationes apud
 patres insectans, quasi non exercitum duxaret,
 sed dies festos agitaret, effecit vt mitterentur ad
 eum tribuniplebis, qui si ita rem habere comperis-
 sent, retraherent eum Romam. At Scipio, quum
 in belli apparatu ostendisset victoriâ, notassentq;
 illi eum viuere per otium cum amicis hilariter, ac
 minimè esse ob liberalitatem in serijs & grauibus
 rebus socordem, profectus est ad bellum. At Cato
 magnam potentiam collegit facundia, multiq;
 eum Demosthenem togatum appellabant. Vita
 eius tamen nobilitabatur, celebrabaturq; magis.
 Quippe dicendi facultas communis iam palæstra
 iuuenibus, quò enitebatur omnes, proposita erat.
 Qui verò labores prisco more subiret, frugalem
 cœnam, crudum prandium, vestis simplicitatem,
 & plebeios penates amaret, quiq; magis duceret
 gloriosum non indigere magnificis rebus, quàm
 illas possidere, rarus erat: quòd iam tum suam res-
 publ. integritatē retineret ob magnitudinem, sed
 prouinciarum & gentium imperio multarum tum
 multis misceretur moribus, variarumq; viuendi
 institutorum susciperet exempla. Erat igitur meri-
 tò in admiratione Cato, quum alios laboribus fa-
 tificentes & flaccescentes cernerent delicijs, il-
 lum verò ab vtriusque inuictum, non tantum in
 flore ætatis, & dum honores peteret, sed senem et-
 iam & canum post consulatum & triumphum,
 sicut victorem athletam institutum exercitationis
 tuentem, & ad exitum vsque vitæ æqualiter in eo
 persistente. Siquidem vestè nunquam induisse ait
 se, quæ pluris esset centum denarijs: vinū in prætu-
 ra & consulatu idem quòd & operas bibisse, epu-
 las ad cœnā ex foro triginta comparasse assibus. id-
 que facere reip. causa, quo corpus suū esset ad per-
 ferendam militiam robustum: stragulam vestem
 quum ex pietis Babylonicam hæreditate accepis-
 set, statim distraxisse: nullam villam suam tectorio
 inductam: mancipiū nunquam plus mille quin-
 gentis denarijs emisse, quòd nec molles nec for-
 mosos, verum operosos & valentes, vt equifones
 & bubulcos, quæreret, quos, vbi cōsenuissent, ve-
 nundandos putabat, neq; alendos inutiles. Breui-
 ter nihil vilis esse pretij, quòd superfluū foret: sed
 quo non indigeas, etiam si vel asse venijt, se ca-
 rum ducere. Comparare arua & pascua potius
 quàm irriguos & nitidos hortos. Hæc sordibus
 eius adscribunt aliqui: alij, quasi ad emendandos
 & reprimendos cæteros adstringeret semetipse
 arctius, cōprobant: nisi hoc, quòd sicut iumentis
 feruis abusus, expelleret & venderet eos in senio

moribus ego attribuo nimium austeris, nec vllum A
 existimantibus extra quæstum homini esse cum
 homine consortium. Atqui benignitati videmus
 quàm iustitiæ latiorē patere campum. Lege enim
 & iustitia vti erga solos homines valemus: bene-
 ficentiam & merita porrigimus nonnunquam &
 ad bruta animantia. quippe emanant, velut ex lar-
 go fonte mansuetudine. Pertinent nanque e-
 quorum labore confectorum alimenta & canum,
 non incunabula modò, sed & senectutis cura ad
 mitem hominem. Populus Atheniensis, quum æ-
 dificarēt Hecatonpedon, quascunq; notavit mu-
 las laborū tolerantēs, dimisit liberas pascere. Atq; B
 vnam ferunt liberatarum vltro ad opera descen-
 disse, vnaq; cum iumentis, quæ in arcē trahebant
 plaustra, cucurrisse & præfisse, tanquam adhortan-
 tem ea & excitantem. cui publicè sciuit vsque ad
 mortem alimenta. Cimonis equarum, quibus O-
 lympijs ter palmam tulit, etiam extant sepulturæ
 iuxta illius monumenta. Canes domesticos & fa-
 miliates cum multi alij, tum Xanthippus priscus
 suum, qui natans nauem suam Salamina vsque
 fuerat comitatus, quum relinqueret urbem popu-
 lus, in promontorio funeravit, quod Canis sepul-
 chrum etiam hodie vocant. Neque enim animan-
 tibus est vt calceis & vtensilibus vtendum, quo fef-
 fa & ministerijs proijciamus attrita: sed si nihil ali-
 ud, meditandæ certæ humanitatis causa debemus
 in his nos antè ad mansuetudinem & benignita-
 tem assuefacere. Equidem ne bouem quidem ego
 operarium, ob senium, ne dum affectum etate ho-
 minem, ex loco vsitato & vita consueta, velut ex
 patria migrantem, pecuniola aliqua venundem,
 inutilem iuxta ementibus ac vendentibus futurū.
 Cato verò gloriabundus ex his etiam equum ait
 se, quo in expeditionib. consul vsus fuerat, ne reip.
 imputaret nauilū, reliquisse in Hispania. Hæc ani-
 mi magnitudini sordibusne assignanda sint, pro vt
 opinio tua fert, statuas licet. Ob reliquā temperan-
 tiam, certè vir imprimis memorabilis fuit: quòd
 dux exercitus non amplius sibi & suis tritici ter-
 nis medimnis Atticis mense acciperet, ordei iu-
 mentis sesquimedimno minus. Prouinciam sor-
 titus Sardiniam, quum superiores prætores acci-
 pere publicè tentoria lectos, togas soliti essent,
 magnoque famulitio, caterua amicorum, sum-
 ptuque & paratu cœnarum onerarent prouincia-
 les, ille disparitatem incredibilem fecit frugalita-
 tis. nulla enim in re impensa publica indiguit.
 Oppida ipse sine vehiculo pedibus obibat. vnus
 sequebatur accensus, qui ei vestem & cymbium
 ad libandum portabat. In his quum ita facilem &
 communem præberet se subditis, è diuerso seue-
 ritatem & grauitatem repræsentabat, adeo inflexi-
 bilis in iure dicendo, atque in edictis publicis
 imperiosus atque rigidus, vt imperium Roma-
 num nunquam illis vel formidabilius fuerit vel
 iucundius. Parem repræsentat oratio eius figurā.
 Lepida enim simul & grauis erat, iucunda & ful-
 minans, faceta & austerā, sententiosa & acris. qua-
 lem Plato Socratem dicit, foris rudem, dicacem
 & mordacem visum conuenientibus: intus ferij F
 plenum fuisse & rerum, quæ lacrymas excirent,

ἀγνοοῦς ἀγνοῦς ἢ τοῖς ἐγὼ πῆμεθα, καὶ μηδὲν ἀνδραγαθῶς
 ἀνδραγαθῶν οἰοῦντο κρινώμεθα τὴν χρείαν πλέον ἢ ἀρχῆν.
 καὶ τοὶ τὴν χρευστότητα τὴν δικαιοσύνης πλατύτερον τόπον ὀραῖντο
 ὅτι λαμβάνουσιν νόμον μὴ γὰρ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀνδραγαθῶς
 μόνον χρεῖσθαι πεφύκαμεν. πρὸς δὲ ἐργασίας ὅτι καὶ χρεῖσθαι,
 ἔστιν ὅτε καὶ μέγιστον τῶν ἀλλόγων ζώων. ὡς γὰρ ἐκ πηγῆς
 πλοῖσι ἀπορροῖ τὴν ἡμετέστητος. καὶ γὰρ ἵππων ἀπειρηκῶτων
 ὑπὸ πόσι, ἔσφαται, καὶ κωαὶ οὐ σκυλακίαι μόνον, ἀλλὰ καὶ
 γηραιωτάτων καὶ χρεῖσθαι πρὸς οἰκισίαν. ὅτι τὸ Ἀθηνῶν δῆμος
 οἰκοδομῶν τὴν ἑκατομπεδον, ὅσας κατενόησεν ἡμῶς μέγιστα
 τοῖς πόσι, ἐγκρατερούσας, ἀπέλυσεν ἐλθόντες ἐμμελῶς καὶ
 ἀφελῶς. ὡν μίαν φασὶ καταβαίνουσαν ἀφ' ἑαυτῆς πρὸς τὰ
 ἔργα, τοῖς ἀνδραγαθῶν ἀμαλῶν ὑποζυγίοις εἰς ἀκρόπολιν,
 Συμμάχων τρέφειν καὶ πρὸς ἡγεῖσθαι, καθάπερ ἐγκληθῶν οὐδὲν
 καὶ σιωπῶν ὄντων. ἡ καὶ τρέφεται δημοσίᾳ μέγιστον τε-
 λωτῆς ἐπιφύσσαντο. τῶν δὲ Κίμωνος ἵππων αἰὲς Ὀλυμπια-
 τῆς ἐνίκησεν, καὶ ἔσφαται πλοῖσι εἰς τῶν ἐκείνου μνημά-
 των. κύνες δὲ σιωπῶν ἡγεμονίαι καὶ σιωπῶν δῆμοι τε
 πολλοί, καὶ Ἐπίππου ὁ παλαῖος, τὸ εἰς Σαλαμίνα τῆς τρι-
 τῆς ὁρμητῆς ἀμύμον, ὅτε τὴν πόλιν ὁ δῆμος ἐξέλιπεν, ὅτι τῆς
 ἀκρῶς ἐκείνου ἐκείνου Κωῶς σῆμα μέγιστον ἡ καλοῦσιν. οὐ
 γὰρ ὡς ὑποδήμασιν ἢ σιδέροι, τίω ψυχῶν ἔχουσι χρεῖ-
 σῶν, καὶ πάντα καὶ κατατελέοντα ταῖς ὑποδημασίαις ἀπορρι-
 πτωῦσθαι, ἀλλ' εἰ ἀφ' ἑμῶν δῆμο, μελέτης ἐνεκα τῆς Φιλαν-
 θεῶπου, πρὸς ἑαυτὸν ἐκ τούτοις πρὸς εἶναι καὶ μέλι-
 χον ἐγὼ μὲν οὐκ ἔβουον ἀνδραγαθῶν ἀφ' ἑργάτων ἀφ' ἡγεῖσθαι ἀπο-
 δίδμεν, μή τινα πρὸς οὐδὲν ἀνδραγαθῶν, ἐκ χρεῖσθαι σιω-
 πῶν καὶ διαίτης σιωπῶν, ὡς γὰρ ἐκ πατρὸς μετιστα-
 μῶν, ἀπὸ κερμαίων μικρῶν, ἀρχῆσθαι γὰρ τοῖς ὠνομύμοις,
 ὡς γὰρ τοῖς πρὸς οὐδὲν ἀνδραγαθῶν, ἡγεμονίαι. ὅτι Κάτων, ὡς γὰρ νεα-
 νιδόμοις ὅτι τούτοις, καὶ τὸν ἵππων ὡς πρὸς τῆς στρατίας ὑπα-
 τῶν ἐχρεῖσθαι, φησὶν ἐν Ἰσπερία καταλιπεῖν, ἵνα μὴ τῆ πό-
 λιν ἐκείνου ἀντὶ λογισηται. ταῦτα μὲν οὐκ εἴτε μετὰ τοῦ
 χρεῖσθαι, εἴτε μικρολογίας γατέον, ἔξουσι τὰ πείθοντι χρεῖσθαι λο-
 γισμῶν. τὸ δὲ δῆμος ἐγκρατείας ὑποφύσθαι θαυμαστός ὁ αἴνη,
 ὅτι στρατηγῶν ἐλάμβανεν ἑαυτῶν καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν οὐ πλέον
 εἰς τοῖς μύνα πυρῶν ἢ βεῖς Ἀθηναίους μεδίμοις, εἰς ὅτι τῶν ἡ-
 μέρων, κριθῶν τοῖς ὑποζυγίοις ἐλατῶν τριῶν ἡμεμεδί-
 μων. ἐπαρχίαι δὲ λαβῶν Σαρδόνια, τῶν πρὸς αὐτὸν στρατη-
 γῶν εἰσφοτῶν χρεῖσθαι σκωμῶσιν δημοσίαις καὶ κλίνας
 καὶ ἱματίαις, πολλῆ τε περαπεία καὶ φίλων πλήθῃ, καὶ
 πρὸς δεῖπνα καὶ δαπάναις καὶ πρὸς οὐδὲν βαρυνόντων,
 ἐκείνος ἀπίσιν ἐπίσιν τῶν ἀφ' ἑαυτοῦ τῆς δὲ τελείας. δα-
 πάντης μὲν γὰρ εἰς οὐδὲν οὐδὲν πρὸς οὐδὲν δημοσίας
 ἐπεφοῖτα ὅτι ταῖς πόλεσιν, αὐτὸς μὲν ἀπὸ ζῆλῶν πορδύ-
 μῶν, εἰς ὅτι ἡγεμονίαι δημοσίαις ἐκείνου καὶ σιωπῶν αὐτῶν
 πρὸς ἱερουργίαις κομίζων. ἐν τούτοις οὕτως ὠκείως καὶ
 ἀφελῶς τοῖς ὑπο χρεῖσθαι φαινόμῶν, αὐτῆς αἰταπεδίδου
 τῶν σιωπῶν καὶ βαρῶν, ἀπαράτητος ὡν ἐν τῶν δικαιο-
 καὶ τοῖς ὑπο τῆς ἡγεμονίας πρὸς ταῖς ὀρθῶν καὶ ἀνδραγα-
 θῶν. ὡς τε μηδέποτε τῶν Ρωμαίων στρατῶν ἐκείνοις μήτε
 φοβερωτέραν μήτε πρὸς φιλετέραν ἡγεμονίαι. τῶν αὐτῶν δὲ

ἵνα φαίνεται καὶ ὁ λόγος τῆς ἀνδραγαθῶν ἔχουσι, ὅτι γὰρ ἀμῶν καὶ ἀνδραγαθῶν, ἡδὲ καὶ καταπληκτικῶν, φιλοσκωμῶν καὶ
 ἀνδραγαθῶν, ἀποφθεγματικῶν καὶ ἀγνοοῦσθαι. ὡς γὰρ ὁ Πλάτων τὸν Σωκράτην φησὶν ἔξωθεν ἰδιότητι καὶ ἄπειρῶν καὶ
 ἀνδραγαθῶν τοῖς ἀνδραγαθῶν φαινόμῶν, εἰδότες ὅτι πρὸς τῶν πρὸς οὐδὲν καὶ πρὸς οὐδὲν μετὰ εἶναι, δάκρυα κινουμένων τοῖς ἀκρομύμοις,

... οὐδὲν οὐκ οἶδα ὑπεπόθεσιν οἱ ὄντι
 ... τοῦ λόγου μάστιγα φέρωντες περὶ τοῦ Κράτους,
 ... ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἷς μάλλον ἰδέσθαι λόγων Ρωμαίων
 ... ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τῆς ἀφ' ἑαυτῶν ἡμεῖς ὅτι τῶν ἀπηναι-
 ... μοι βουλήν βραχέα γράψωμεν, οἱ τὰ λόγῳ πολὺ μάλλον
 ... ἢ τὰ περὶ τῶν (καθ' ἑαυτῶν ἰομίζουσι) τῶν ἀπηναι-
 ... φα μὲν ἐμφανέσθαι ὅτι ἡμεῖς μέλλωμεν ποτὲ τῶν Ρωμαίων δῆμον
 ... ἀρμητῶν ἀκρίτως ἐπισημαστέας καὶ ἀφαινομαί, ἀποδέ-
 ... πτει, ἢ ἔξω τῶν λόγων οὕτως, Χάριτον μὲν ὅτι, ὡς πολῖται,
 ... πρὸς γὰρ λέγειν, ὡς οὐκ ἔχουσαν κατηρητῶν ὅτι τῆς πο-
 ... λυτελείας, ἔφη χαλεπὸν εἶναι (καθ' ἑαυτῶν πόλιν ἐν ἡ πωλεῖται
 ... πλείονος ἰσχύος ἢ βοῆς, εὐκρίτως δὲ ἔφη περὶ τῶν Ρω-
 ... μαίων, ὡς γὰρ οὐκ εἶνα καθ' ἑαυτῶν οὐ πείθεται, σύμπλη-
 ... τα δὲ ἔπειτα μετ' ἀλλήλων τοῖς ἀρξέσιν οὕτως καὶ ὑμεῖς (εἶ-
 ... πε) οἷς οὐκ ἀξιόσταιτε Συμβούλους χρῆσασθαι καθ' ἑαυτῶν,
 ... ὑποτάσσονται, εἰς ἐν σμυελήοντες, ἀρξέσθαι, πρὸς τῆς γυναικῶ-
 ... κρησίας ἀφαινομαί, Πάντες (εἶπεν) ἀπηναι τῶν γυ-
 ... ναϊκῶν ἀρξέσθαι, ἡμεῖς ὅτι, πρὸς τῶν ἀπηναι ἡμῶν ὅτι, ἀπηναι
 ... ἰσχύος, τῶν μὲν οὐκ ὅτι ἐκ τῶν Θεμιστοκλέους μετελευθεμέ-
 ... νων ἀπηναι γράμματα. οὐκ εἶνος γὰρ, ὅτι τῶν ἀπηναι πολλὰ
 ... τῶν ὑπὸ ἀφ' ἑαυτῶν τῆς μητρῶς, ὡς γυναικῶν (εἶπεν) ἀπηναι μὲν
 ... ἀρξέσθαι τῶν ἡμεῶν, ἐγὼ ὅτι, ἀπηναι ἑμῶν ὅτι, σὺ, ὅτι, ὅ
 ... ἡμεῖς, ὡς περὶ φειδέσθαι τῆς ἀρξέσθαι, δι' ἡμῶν ἀνόητος ὢν, πλείστον
 ... Ἐλλήνων διδάσκει. Τὸν ὅτι δῆμον ὁ Κράτων ἔφη τῶν Ρωμαίων,
 ... οὐ μόνον ταῖς πορφυρίας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδύμασι τῶν ἡμεῶν
 ... ὅτι γράφειν. ὡς γὰρ οἱ βαφεῖς (ἔφη) ταῦτα μάστιγα βά-
 ... πτοιον ἢ χαιροῖς ὁρῶσιν οὕτως οἱ νέοι ταῦτα μαυτάνοισι
 ... καὶ χαιροῖς οἷς αἰὸ παρ' ὑμῶν ἔπαμος ἔπηται παρεκάλει δὲ
 ... αὐτοῖς, εἰ μὲν ἀρξέσθαι τῶν ἀπηναι γυναικῶν μεγάλοι, μὴ
 ... μεταβῆσθαι πρὸς τῶν χαιροῖς. εἰ δὲ ἀκροῖα καὶ κακία,
 ... μεταβῆσθαι πρὸς τῶν βέλτων ἰσχυρῶς γὰρ ἡδὴ μεγάλοι
 ... ἀπηναι ἡμεῶν γυναικῶν. τοῖς ὅτι πολλοῖς ἀρξέσθαι ἀπηναι
 ... τῶν, ἔφη, καθ' ἑαυτῶν ἀπηναι τῶν ὁδῶν, ἀπηναι ἡμεῶν ἀπηναι
 ... χαιροῖς ἀπηναι, μὴ πλανθῶσιν. ἔπειτα ὅτι τοῖς πολί-
 ... ταις τοῖς αὐτοῖς ἀπηναι πολλὰ καὶ ἀρξέσθαι. Δόξετε γὰρ
 ... (ἔφη) ἢ μὴ πολλοῖς ἀρξέσθαι ἡμεῶν, ἢ μὴ πολλοῖς τοῖς ἀρξέσθαι
 ... ἀπηναι ἡμεῶν. πρὸς τῶν ἡμεῶν ἡμεῶν ἀπηναι καὶ ἀπηναι
 ... βῆ δὲ ἀπηναι, ἡ πύπτου μήτηρ (ἔφη) καθ' ἑαυτῶν οὐκ ἀπηναι
 ... ἡμεῶν. ὅτι τῶν ἡμεῶν γῆς ἀπηναι. Τὸν ὅτι περὶ τῶν
 ... τῶν πατρῶος ἀπηναι τῶν ἀπηναι ὄντας ἐπισημαστέας περὶ
 ... ἐπισημαστέας ἡμεῶν ὡς ἰσχυρῶς τῆς ἀπηναι. Ἀπηναι
 ... ὅτι ἡ μολίς ἔκλυεν, ὅτι (ἔφη) ἀπηναι ἀπηναι. ἔ-
 ... πει δὲ ἡμεῶν τῶν βασιλέως ἐπισημαστέας εἰς Ρώμην,
 ... ἢ περὶ τῶν ἀπηναι ἀπηναι, καὶ τῶν ἀπηναι ἀ-
 ... μίνα καὶ ἀπηναι ὅτι αὐτὸν ἔγινετο, δῆλος ὡς ὁ Κράτων ὑ-
 ... φορῶμενος καὶ φιλαπηναι αὐτόν. εἰ πόντος δὲ ἡμεῶν, Ἀλλὰ
 ... μίνα χαιροῖς ὅτι καὶ φιλαπηναι. ἔφη (εἶπεν) ἀπηναι φύσει
 ... πύπτου ὅτι τῶν, ὁ βασιλέως, ἀπηναι ὅτι. ὅτι τῶν
 ... ἀπηναι ἀπηναι βασιλέως ἀπηναι (ἔφη) ἀπηναι πρὸς
 ... Ἐπαμινώδην, ἢ Περικλέα, ἢ Θεμιστοκλέα, ἢ Μάρκην
 ... Κόρειον, ἢ Ἀμίλκην, τῶν ἀπηναι Βαρχέμ. αὐτὰ δὲ
 ... ἔλεγε τοῖς ἡμεῶν φθισί, ὅτι καθ' ἡμέραν νυκτὸς ἀπηναι
 ... καὶ τῶν ἀπηναι ἀπηναι, τοῖς δημοσίοις ἀπηναι. βού-
 ... λησθαι δὲ ἔλεγε μάλλον δὲ ἀπηναι ἀπηναι χαιροῖς,
 ... ἔφη ἀπηναι πᾶσι τοῖς ἀπηναι, πλείων αὐτῶν. τῶν ὅτι Ρωμαίων εἰς βιθύναι πρὸς ἡμεῶν ἀπηναι,

A & cor versarent auditorum. Quare nescio quid
 mouerit nonnullos, ut Catonis dictionem Lyfiae
 orationi comparent potissimum. Verum hac illi,
 ad quos potius pertinet orationum Latinarum af-
 fequi genera, disceptet: nos, qui multo magis ora-
 tione quam vultu, (ut quorūdam fert opinio) mo-
 res hominum contendimus perspicere, pauca dicta
 eius colligemus. Quum aliquando plebem Ro-
 manam, importunè annonam & largitiones flagi-
 tantem, reuocaturus esset, sumpsit huiuscemodi
 exordium, Difficile est, Quirites, ad ventrem auri-
 bus carentem verba facere. Reprehendens mores
 B ciuitatis, Arduum est (inquit) eam saluam esse ciui-
 tatem, vbi pluris piscis quam bos veniat. Similem
 esse ait populum Romanum ouibus. Ut enim illae
 seorsum singulae non parent, sed vniuersae grega-
 tim sequuntur ductores: ita vos quoque, (inquit)
 quorum consilio nemo vestrum vtatur priuatim,
 ab his in coetum coacti ducimini. De mulierum
 potentia differens, Omnes (inquit) mortales mulie-
 ribus imperant, nos omnibus mortalibus, nobis
 mulieres. Caeterum hoc ex Themistoclis facetijs
 traductum est. Ille nanque, quum magnopere do-
 minaretur in se per matrem filius, Populus Athe-
 niensis, mulier, (inquit) Graecis imperat, ego popu-
 C lo Atheniensi, tu mihi, tibi filius: quare temperet
 à potestate, qua insipiens ille plus Graecis pollet.
 Populum Romanum ait Cato non purpuræ mo-
 dō, sed studijs etiam facere auctoritatem. Ut enim
 infectores (inquit) hanc maximè tingunt, quam
 vident esse gratam: ita iuuentus haec praeter
 ceteris discit & sectatur, quibus honos habetur à vobis.
 Horratur ciues, si virtute & continentia magni
 euassissent, ne ad deterius deflecterent: sin intem-
 perantia & vitijs, ut traducerent se ad meliora. fa-
 tis enim creuisse eos per illa. Eos qui consulatum
 D ambirent saepius, dicebat more illorum qui viam
 ignorent, semper cupere, ne errent, incedere cum
 licitoribus. Increpabat ciues, quod crebrò eisdem
 consules designarent, Videbimini (inquit) aut non
 magni consulatum, aut non multos consulatu du-
 cere dignos. De quodam inimico suo, qui turpi-
 ter & caedè viuebat, Huius (inquit) mater pro exe-
 cratione, non voto, putat ipsum superstitem relin-
 quere. Quendam qui agros paternos marinos ve-
 num dederat, monstrans, demirari simulabat tan-
 quam pelago validiorem, Quae enim illud agrè
 lambit, hic facile (inquit) deuorauit. Quum re-
 gem Eumenem, qui Romam venerat, maximo
 E honore excepisset senatus, principesque eum cer-
 tatim amplecterentur, non dissimulauit Cato se
 suspectum eum habere atque auersari: cui quum
 diceret quidam, Atqui bonus est & populi Roma-
 ni cupidus. Sit sanè, inquit: at hoc animal, rex, na-
 tura est carniuorum. Nemo verò vel ex laudatif-
 simis regibus cum Epaminonda sit vel Pericle vel
 Themistocle vel M. Curio vel Amilcare, Barchi-
 no cognomine, conferendus. Sibi dicebat inui-
 dere aemulos quòd quotidie de nocte, & postha-
 bitis rationibus suis priuatis, vacaret reipub. Malle
 ait benefactis suis non haberi honorem, quam
 F peccantem se non puniri. Veniam dare ait se o-
 mnium noxis, praeterquam suis. Quum tres lega-
 tos populus Romanus in Bithyniam destinasset,
 ἢ κακῶς, μὴ τυχεῖν χολείας. καὶ συγχωρῶμεν
 τῶν ὅτι Ρωμαίων εἰς βιθύναι πρὸς ἡμεῶν ἀπηναι,

quorum vnus pedibus æger erat, alter capite ex te-
 rebratione & infectione cauato, tertius videbatur
 amens, irridens Cato, legationem ait mitti à po-
 pulo Romano, quæ nec pedes nec caput nec cor
 haberet. De exulibus Achaia Polybij causa à Sci-
 pione interpellatus, vt magna disceptatio fuit in
 curia, his reditum ijs in patriam concedentibus, il-
 lis denegantibus: exurgens Cato, Quasi non sit
 quid agamus, desidemus hic totum diem de feni-
 bus Græculis quærentes, hic an in Achaia à san-
 dapilarijs efferantur. Decreto his Græcis reditu,
 paucis diebus interpositis quærebat Polybius ite-
 rum senatum sibi dari, vt pristinos honores reci-
 perent, quos habuerant in Achaia, ac sententiam
 Catonis pertentabat. Qui arridens, Polybium ait,
 sicut Vlysssem, iterum velle Cyclopi speluncam,
 quod pileum illic & cinctum per obliuionem re-
 liquisset, subire. Sapientes ferebat maiorem fru-
 ctum ab insipientibus, quàm insipientes capere à
 sapientibus: hos enim offensa illorum deuitare, il-
 los horum non imitari recta facta. Iuuenes dice-
 bat magis placere sibi, qui erubescerent, quàm qui
 palleferent. Nolle militem se, qui inter eundem
 manus, in pugnando moueret pedes: qui sterteret
 altius quàm in prælio fremeret. Præpinguem
 quendam obterens, Vbi tale corpus (inquit) vtile
 sit reipub. in quo, quod inter gulam & inguina in-
 terest spatij, omne occupat venter? Quum volu-
 ptarius quidam contrahere cum eo cuperet con-
 suetudinem, abnuens negabat viuere se posse cum
 homine qui palatum quàm cor haberet acriore
 sensu præditum. Amantis dicebat animum in alie-
 no viuere corpore. Trium se per totam vitam pœ-
 nituisse: Vnum, quod mulieri arcanum credidif-
 set: alterum, quod nauigasset, quod ire poterat pe-
 dibus: tertium, quod vnum diem mansisset inte-
 status. At senem improbè agentem, Tu, inquit,
 bone vir, senectuti multis obnoxia turpibus no-
 li turpitudinem adiungere vitij. Ad tribunum
 plebis, qui veneficij infamia opertus perniciosam
 legem magna vi promulgabat, Haud scio (inquit)
 adolescens, vtrum peius sit quod misces, potare:
 an sancire quod promulgas. Proscissus conuitio
 ab homine obscenæ & improbæ vitæ, Iniqua, in-
 quit, tecum mihi pugna est. nam & malè audis fac-
 cilè, & dicis promptè: mihi tum dicere molestum
 est, tum audiendi sum insolens. Ac mōs eius in
 dicitarijs eiuscemodi erat. Consul cum Valerio
 Flacco amico suo & familiari factus, prouinciam
 est fortitus, quam Hispaniam citeriorem Roma-
 ni vocant. Vbi quum gentes partim armis in ditio-
 nem redigeret, partim beneuolentia conciliaret,
 ingruerunt magna manu barbari, eratque ne op-
 primeretur periculum. quare à Celtiberis, qui
 propinqui erant, asciuit auxilia. Quibus auxiliij
 ferendi ducenta talenta mercedem postulanti-
 bus, quum alij omnes fœdum dicerent esse, cum
 barbaris Romanos de opis ferendæ pacifici mer-
 cede, negauit quicquam incommodi esse Cato.
 quippe si vicissent, soluturos ab hostibus non ab
 se: sin essent victi, non fore nec à quibus exigere-
 tur, nec qui exigent. Ea pugna fudit fugauitque
 hostes: reliqua quoque magnificentum successum
 habuere. Oppidorum cis Betim fluium Polybius

ων ο μὲν, ποδαρχικός ἦν, ὁ δὲ, πῦν κεφαλῆν ἔξ ἀναθήσεως
 καὶ ἀεὶ κρητὴς κρίλλω εἶχεν, ὁ δὲ τρίτος ἐδόκη μισθὸς εἶναι.
 καταγελάων ὁ Κάτων, ἔλεγε ἀρεσθεῖαν ὑπὸ Ρωμαίων ἀ-
 ποπελλεσθαι, μήτε πόδας, μήτε κεφαλῆν, μήτε καρδίαν
 ἔχουσαν. ὑπὸ δὲ τῶν ἑξ Ἀχαιῶν φυγάδων ἐντευχθεὶς δὲ
 Πολύβιον ὑπὸ Σκιπίωνος, ὡς πολὺς ἐν τῇ συκλήτῳ λό-
 γος ἐγένετο, τῶν μὲν δίδόντων καθόδου αὐτοῖς, τῶν δὲ ἐπισταμέ-
 νων, ἀνάσας ὁ Κάτων, ὧς ἔφη ὅτι ἔχοιτες (εἶπεν) ὁ ἀρεσ-
 θεῖον, καὶ θήματα πῦν ἡμέραν ὄλιον ἀεὶ γερνῶν Γρα-
 κῶν ζητωῦτες, πότερον ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἢ τῶν ἐν Ἀχαιῶν
 νεκροφόρων ἐκχεμισθῶσι. ἡ φιλοδείσις δὲ τῆς καθόδου τοῖς
 αἰδράσιν, ἡμέρας ὀλίγας οἱ ἀεὶ τὸ Πολύβιον ἀγαλιπόν-
 τες, αὐτοῖς ἐπεχείρωσι εἰς πῦν σύγκλητον εἰσελθεῖν, ὅπως αὖ
 ἀρεσθῶν εἶχεν ἐν Ἀχαιῶν ἡμᾶς οἱ φυγάδες ἀναλάβοιεν,
 καὶ τὸ Κάτωνος ἀπεπειράνω τῆς γνώμης. ὁ δὲ μειδρῶσας ἔφη
 τὸ Πολύβιον, ὡς ἔφη τὸ Οδυσσεῖα βούλεσθαι πάλιν εἰς τὸ
 Κύνκλωπο σπήλαιον εἰσελθεῖν, ὁ πηλὸν ἐκείν καὶ πῦν ζώνω
 ὄπιλλοσθῶν. τοῖς δὲ Φερνίμοις ἔλεγε μᾶλλον ὑπὸ τῶν
 ἀφροσίων, ἢ τοῖς ἀφροσίων ὑπὸ τῶν Φερνίμων ὠφελείῳ. τῶν
 τοῖς μὲν γὰρ φυλάττεισθαι τῶν ἐκείνων ἀμύρτίας, ἐκείνους δὲ
 τῶν ἐκείνων μὴ μιμνῆσθαι κατορθώσας. τῶν δὲ νέων ἔφη χαίρειν
 τοῖς ἐρῶσθῶσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὠχεῖσθῶσι. στρατιώτου δὲ μὴ δεῖ-
 σθαι, τῶν μὲν χεῖρας ἐν τῷ βαδίσει, τοῖς δὲ πόδας ἐν τῷ μά-
 χεσθαι κινουῦσι, μείζον δὲ ρέχοντος ἢ ἀλαλάζοντος. τὸ δὲ
 ὑπὸ παχυν κακίῳ, Πεδὸ δ' ἀν' (ἔφη) σῶμα τοῖοτον τῇ πό-
 λει ἡμοῖο χροσθῶν, οὗ δὲ μετὰ ζῦ λαμοῦ καὶ βουβῶνων πῶν
 ὑπὸ τῆς γαστρὸς κατέχευται, τῶν καὶ φιληθῶνων ἡνὰ βουλό-
 μῶν αὐτῶ σιωθῶν, παρατούμῶν, ἔφη μὴ διώσθαι ζῦ
 μετ' ἀνδρῶν τῶν καρδίας πῦν ὑπὸ τῶν ἀναθητοτέραν
 ἔχοντος. ὁ δὲ ἐρωθῶσας ἔλεγε τὸ ψυχλὸν ἐν ἀλλοτεῖα ζωμῶν
 ζῦ. μεταμῆθηθῶν δὲ αὐτὸς ἐν πῶν τῶ βίῳ βεῖς μετα-
 μελείας· μίαν μὲν, ὅτι τῶ γυναικὶ πισυθῶν λόγῳ ἀπόρ-
 ρητον ἔτεραν δὲ, πλῶσας, ὅπου διωσθῶν ἡν πεζυθῶν· πῦν δὲ
 τρεῖς πῦν, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀδρῶντος ἔμεινεν. ἀρεθὸς δὲ ἀρεσθῶ-
 τῶν πομπῶν ὁμῶν, Ἀνδρῶν (εἶπε) πολλὰ ἔχοντι τῶ γῆ-
 ρα τὰ ἀγρῶν, μὴ ἀρεθῶν τῶν ἀπὸ τῆς κακίας ἀγρῶν.
 ἀρεθὸς δὲ δὲ μὲν ἔχον ἐν ἀφροσθῶν μὲν φαρμακείας ἡμοῖομῶν,
 φαῦλον δὲ ἰομοῖο εἰσφῶσθῶν, καὶ βιαζομῶν, ὧς μείρακιον,
 (εἶπεν) ὅτι οἶδα πότερον χεῖρον ἔστιν, ὁ κίρνης πῶν, ἢ ὁ γρῶ-
 φῶς κυρῶσθαι. βλασφημομῶν δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν βεβίω-
 κῶτος ἀσελγῶς καὶ κακῶς, Ἀνισος (εἶπε) ἢ ἀρεθὸς σέ μοι μάχη
 ἔστιν. καὶ γὰρ ἀκρῶς τῶ κακῶν ραδίως, καὶ λέγῶς ἀγρῶν· ε-
 μοῖ δὲ καὶ λέγῶν ἀνδρῶς, καὶ ἀκρῶν ἀνδρῶς. ὁ μὲν οὖν τῶν ἀπο-
 μνημονομῶν ἡθῶς, τοῖοτον ἔστιν. ὑπατος δὲ μὲν Φλάκκου
 Ουδρῶν τῶ φίλου καὶ σιωθῶν ἀποδειχθεὶς, ἔλαχε τῶν
 ἐπαρχῶν ἡν ἐπὸς Ἰσθῶν ἡν Ρωμαῖοι καθόδον. ἐπὸ δὲ
 δὲ αὐτῶ τῶ μὲν κατασφρομῶν τῶν ἑθῶν, τῶ δὲ οἰκειου-
 μῶν ἀφροσθῶν, πολλὴν στρατία τῶ βαρβάρων ἐπέπεσε, καὶ
 κίνδυνος ἦν ἀγρῶς ἐκβίασθῶν· δὲ τῶ ἐγῶς Κελπῶν
 ἐπεκαλείτο συμμαχίας. αἰτωῦτων δὲ ἐκείνων τῶ βοηθείας
 ἀφροσθῶν τῶ λαοῦ μισθῶν, οἱ μὲν δὲ μοῖο πῶντος ὅτι ἀναγε-
 τῶν ἐποισῶν, Ρωμαῖοις βαρβάρους ὅτι κρυφίας μισθῶν ὁμο-
 λογῶσθαι ὁ δὲ Κάτων, ὅτι ἔφη δὲ μὲν εἶναι. νικῶν τῶ μὲν γὰρ,
 ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν πολεμίων, οὐ παρ' αὐτῶν ἢ τῶν μῶν δὲ, μήτε τοῖς ἀπαιτωμῶν εἰσῶσθαι, μήτε τοῖς ἀπαιτωμῶν
 τῶν τῶν δὲ τῶν μάχῶν καὶ κῶτος εἰκῶσε, καὶ τῶν ἀφροσθῶν λαμοῦσας. Πολύβιος μὲν γὰρ φησὶ τῶν ἐπὸς Βαῖπιος

At Græcia confestim fluctibus iactata & erecta A
 fuit, quum eam corrupissent spe regia conciona-
 tores. Igitur M. Attilius legatos misit ad ciuitates,
 & pleraq; consilia res nouas molientiū T. Quinti-
 us (vt in vita eius exposuimus) sine motu tenuit se-
 dauitq;: Cato Corinthios, Patrenses & Aegientes
 repressit. Diu hæsit Athenis. Dicitur autem oratio
 quædam eius extare, quam Græcè ad populum
 habuerit, in admiratione veterum virtutem Athe-
 niensium habere se, vrbemque pulchritudinis &
 amplitudinis causa libenter visisse. Hoc tamen ve-
 rum non est, sed per interpretem est populum A-
 theniensem alloquutus: non quin facultatem ha-
 beret, sed quodd retinere vellet morem patrium, &
 derideret illos Græca qui stuperent. Postnumium
 Albinum quidem, qui historias scripserat Græcè,
 veniam perentem irrisit, dandam dicens, si illud
 opus Amphictyonum decreto subactus assump-
 sisset. Demiratos Athenienses aiunt eius celerita-
 tem, & cursum dictionis: quæ enim hic expri-
 mebat strictim, longo tractu interpretem, & mul-
 tis verbis explicasse. Breui reliquisse eis opinionem
 verba Græcis ex labijs, ex corde Romanis proce-
 dere. Postquam saltum Thermopilatam obsepsit
 Antiochus copijs suis, locumq; natura munitum
 vallo muroq; firmavit, atq; ibi confedit, bellum
 exclusisse ratus, à fronte perumpere prius de-
 sperabant Romani. Cato verò reuocata in mentem
 circuitione & ambitu Persarum, nocte cum parte
 copiarum profectus est ex castris. Dum in vertice
 tendunt, captius itineris dux deflexit de via, in
 locisque errans inijs & abruptis, perculit ingenti
 consternatione & metu milites. Hoc periculum
 Cato cernens, considerare cæteris omnibus & ope-
 riri iussis, comitem trahens Lucium quendam
 Manlium hominem ad montes scandendos expedi-
 tum, nocte in tempesta & obscura, magno labore
 & d. scrimine perrexit per oleastros & saxa vasta
 prospectum impediencia, & omnia incerta red-
 dentia quousq; in callem inciderunt, qui deduce-
 ret, vt videbatur, ad hostium castra. Ibi signa in ap-
 icibus quibusdam posuerunt conspicuis, qui super
 Callidromon eminebat. Tū regressi sunt, agmen-
 que ad signa illa agentes callem tenuerunt eoque
 deduxerunt agmen. Vbi paululum processerunt
 excipiens specus præcidit callem. Hic iterum in-
 certi quid agerent, trepidabant: nescij neque. d.
 uertentes prope hostes se peruenisse. Iam lux appe-
 tebat, & vnus visus sibi est stepitum exaudire, mox
 videre sub rupe castra & stationem Græcorum. Eo
 loco sustinuit Cato agmen, semotiq; reliquis, Fir-
 mianos, quorū semper fideles & præpta opera fuerat
 vsus, accersuit. Quibus concurrētib; & frequē-
 tibus eum circumstantibus ait, Vnum desidero
 ex hostibus viuum capere, vt quæram quæ hæc
 statio sit, & quàm multi, quæ omnium descriptio
 vel ordo vel apparatus, quo nos expectant. Ad
 hoc celeri raptu & audacia mihi opus est, sicut in-
 ermes leones animosi timida perunt animalia.
 Vix ea dixerat Cato, quum Firmiani, sicut con-
 uenerant, confestim ruentes decurrerunt mon-
 tibus ad stationes: in quas ex improviso irrum-
 pentes, omnes turbauerunt dissipaueruntque.

κὴ σάλλον διότις ἡ Ἑλλάς εἶχε, καὶ μετέωρος ἦν, ἐλπίσι δια-
 φηρομένη βασιλικῆς ὑπὸ τῶν δημοκρατῶν. ἐπεριπέσῃ οὖν
 ὑπερβολῆς ὁ Μάχιος ἐπὶ τὰς πόλεις, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τῶν νεωτε-
 ριζόντων Τίτος Φλαμίνιος ἔχεν ἀπὸ τῆς ἑραχῆς, καὶ κατε-
 πορεύετο, ὡς ἐν τοῖς ποταμοῖς ἐκείνῃ γέγραστο. Κάτων δὲ Κοριν-
 θίους καὶ Πατρῆς, ἐπὶ δὲ Αἰγίης παρέστησάτο. πλεῖστον δὲ χερσίων ἐν
 Ἀθῆναις διέτριψε. καὶ λέγει μὲν ἡ ἀντιφάσις φέρεται λόγος ἐν
 Ἑλλήνων ἱστορίῃς τὸν δῆμον εἶπεν, ὡς ἡλιαν τε τὸ ἀρετῶν τὸ πα-
 λαίων Ἀθηνῶν, τὸ τε πόλεως ἔχει τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγε-
 θος ἡδέως εἶη γεροντῶς κατῆς. τὸ δὲ οὐκ ἀληθές ἐστίν ἀλλὰ δι-
 ἐρμιλιώως ἐπέτυχε τοῖς Ἀθηνῶσι, διωκτοῖς αὐτῶν εἰπεῖν,
 ἐμμερόν τῶν παλαιῶν καὶ καταγελαῶν τῶν Ἑλλήνων τε
 θαυμασίων. Ποσειδίμων γὰρ Ἀλβίων, ἱστορία Ἑλλήνων
 γράφεται, καὶ συνηγμένῳ ἀπὸ μύθων, ἐπέσκαψεν, εἰπὼν δο-
 τεοῖ ἐπὶ τῶν συνηγμένων εἶ τῶν Ἀμφικτυόνων ψηφισαμένων
 ἀναγκασθεὶς ὑπομένειν τὸ ἔργον. θαυμασά δὲ φασὶ τοῖς
 Ἀθηνῶσι τὸ τῆς ἀντιφάσις τὸ οὐκ ἐπιτήρηται τὸ φέρεται ἀπὸ αὐ-
 τῶν ἑξέφερε βραχέως, τὸ ἐρμιλιώως μακρῶς καὶ ἔχει πολλῶν
 ἀπαγγελῶν. τὸ δὲ ὅλον, οἰεσάτω τὰ ῥήματα τοῖς μὲν Ἑλλήνων
 ἀπὸ χιλιῶν, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεται. ἐπεὶ δὲ
 Ἀντιόχος φέρεται τὰ περὶ Θερμοπύλας γενὰ τῶν στρατιω-
 τῶν, καὶ τοῖς ἀντιφάσι τῶν τόπων ἐρύμασι περὶ ἑσθλῶν χερσ-
 κάματα καὶ διατελιόματα, κατῆστο τὸ πόλεμον ἐκκεκλι-
 κέναι νομίζων, τὸ μὲν καὶ τὸ σῶμα βιάζεσθαι πρὸς τὰ πασι ἀπε-
 γίνωσκον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν δὲ Περσικῶν ἐκείνῳ ἀντιφάσι καὶ
 κύκλωσιν ὁ Κάτων εἰς νοῦν βαλόμενος, ἔξωδδσε νύκτωρ,
 ἀναλαβὼν μέγας ἢ τὸ στρατός. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς παρελθόντων, ὁ
 κατὰ τῆν ἀρχαίως ἐξέπεσε τὸ ὄσος, καὶ πλασιώμενος
 ἐν τόποις ἀπὸ τοῖς καὶ κρημνώδεσι, δὴν ἄνυμναι καὶ φόβον
 ἐπιρράσαστο τοῖς στρατιώταις, ὁρῶν ὁ Κάτων τὸν κίνδυνον,
 ἐκέλευσε τὰς διότις ἀπὸ τῶν ἀφῆμιν καὶ ἀντιφάσι αὐ-
 τῶν δὲ Ἀδίκιον ἡνὰ Μάλλιον ἀνδρα δῆνον ὀρθοτάτην τῶν
 λαβῶν, ἐξώρῃ πολυπότως καὶ τῶν ἀντιφάσι ἐν ἀστυλῶν ἰσ-
 κη καὶ βαθία, κατῆστο καὶ πάρος ἀνατεταμένους δια-
 τάματα πολλὰ τῆς ὀφείας καὶ ἀστυφῶν ἐξυψῆς. ἕως
 ἐμμερόντες εἰς ἀτρεπὸν, ὡς ὄντο κατὰ τῶν ἀντιφάσι ἐπὶ
 στρατιωτῶν τῶν πολεμίων, ἔθεντο σημεῖα τῶν ἡνὰ δισκό-
 πους κεράτας ὑπὸ τῶν Κρητιδρόμων ἀνεχούσας. οὕτω δὲ πάλιν
 ἐπὶ τῶν τῶν ἰπίσῳ, τὸ στρατιῶν ἀντιφάσι καὶ τῶν ἀντιφάσι
 τῶν ἀντιφάσι, ἦσαν τὸ μὲν ἐκείνῳ τὸ ἀτρεπὸν, καὶ κατεστή-
 σαντο τὸ πρῶτον. μικρὸν δὲ παρελθόντων αὐτοῖς ἐπέλιπε φά-
 ραχος ὑπολαμβαίνουσης καὶ πάλιν ἡνὰ ἀπορία καὶ δέος, οὐκ
 ἔβησαν μὲν οὐδὲ στωροῦντων ὅτι πλησίον ἐτύχθησαν τῶν πο-
 λεμίων γεροντῶν. ἡ δὲ δὲ διέλαμπεν ἡμέρα καὶ φησὶ ἡνὰ
 ἐδόξεν ὑπολαμβαίνουσης, τῶν ἀντιφάσι καὶ τῶν ἀντιφάσι Ἑλλήνων χερσ-
 κα καὶ τῶν ἀντιφάσι ὑπὸ τῶν κρημνώδεσ. οὕτως οὖν ἐπι-
 στήσας ἐν τῶν ἀντιφάσι τῶν ἀντιφάσι ὁ Κάτων, ἐκέλευσε αὐτὰς παρε-
 ελθῆν αὐτῶν τῶν ἀντιφάσι, τοῖς Φιρμιανῶσι, οἷς αἰεὶ πιστοῖς ἐχρη-
 σῆτο καὶ τῶν ἀντιφάσι. στωροῦντων τῶν ἀντιφάσι τῶν ἀντιφάσι,
 εἶπεν, Ἀνδρα χερσῶν λαβῶν τῶν πολεμίων ζῶντα, καὶ πυ-
 θέσθαι ἡνὰ οἱ τῶν ἀντιφάσι οὕτω. πόσον πληθὺς αὐ-
 τῶν τῶν ὅλων διακρίσιμος, ἢ τῶν ἀντιφάσι, ἢ τῶν ἀντιφάσι, ἢ
 ὁρῶν ἔθεντο ὅτι τῶν ἀντιφάσι καὶ τῶν ἀντιφάσι ἀπὸ τῶν ἀντιφάσι,
 καὶ τῶν ἀντιφάσι ἀπὸ τῶν ἀντιφάσι, καὶ τῶν ἀντιφάσι καὶ τῶν ἀντιφάσι

ένα δὲ αὐτοῖς ὄπλοις δ' ἐπαύσαντες, ἐνεχίρηνον τῷ Κάτωνι.
 ὡς δὲ τούτου μαθὼν ὡς ἢ μὴ δὴν δυνάμεις ἐν τοῖς φενοῖς
 καὶ ἴσται μὲν τῷ βασιλέως, οἱ δὲ φερεσῶντες αὐτὸν τὰς
 ὑπερβολὰς, Αἰτωλῶν εἰσὶν ἑξακῆσοι λογάδες, κατὰ φε-
 ρήσας τῆς ὀλιγότητος ἄμα καὶ τῆς ὀλιγωρίας, ὧς ἐπὶ τῷ
 ἄμα σάλπιγγι καὶ δὴ ἀλάγγμῳ, φερεσῶν ἀσασάμυρος πλὴν
 μάχασαν. οἱ δὲ ὡς εἶδον ἀπὸ τῶν κρημνῶν ὅτι φερεσῶντες,
 ἀβήντες εἰς τὸ μέγα φρατόπεδον, φερεσῶν ἐνεπίπλασθ
 ἀπὸ τῶν. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τῷ Μαίῳ κατὰ τὴν φερεσῶν τὰ ἀφ-
 τειχίσματα βιαζομένου καὶ τοῖς φερεσῶν ἀ-
 δεσῶν τῷ δυνάμει, ὁ μὲν Αἰπίοχος εἰς τὸ σῶμα λίθῳ πλη-
 γαῖς, ἐκπιασθῆ των αὐτῶ τῶν ὀδόντων, ἀπέφρασε τὸν ἵππον
 ἐπισῶ, φερεσῶν ἡρόμυρος ὅδ' ἔφρατῶ μέγας ὅδ' ἐν ὑπε-
 μινε τῶν: Ρώμης, δὴ ἀκατὰ φερεσῶν καὶ τῷ φυγῆς ὀδόντος καὶ
 πλασίας ἐχρύσης, ἐλάν βαλέων καὶ πεδῶν δὴ ὀπτιμῶν, φερεσῶν
 ματὰ καὶ τὰς ὀλιγότητος ὑποδεσῶν, εἰς τῶντα ἀφ' τῶν
 φερεσῶν ὑπερβολῶν, καὶ στωδωτῶντες ἀλλήλοισ, φερεσῶν πλη-
 γῆ καὶ σιδερεσῶν πολεμίων, αὐτοῖς διεφθέρων. ὁ δὲ Κάτων αἰετὸν
 ἡσῶν (ὡς εἶπε) τῶν ἰδίων ἰσκαμίων ἀφειδῆς, καὶ πλὴν αἰτίκρης
 μεγαλαυχίῳ, ὡς ἐπαχρῶν ἡμε τῆς μεγαλοφυρίας, ὅσα
 ἔφρασε. πλείονι δὲ τῶν φερεσῶν τῶντα ὄγκῳ φερεσῶν τῆς
 κα φησι τοῖς ἰδόντων αὐτὸν τότε δὴ ὄγκῳ καὶ παύοντα τοῖς πολε-
 μίοισ, φερεσῶν, μηδὲν ὀφείλῃν Κάτωνι τὰ δὴ μὴ πο-
 σοδὸν ὅσον Κάτωνι τῷ δὴ μὴ. αὐτὸν τε Μαίῳ τῷ ὑπατον, φερε-
 μῶν ἀπὸ τῆς νίκης ἐπὶ φερεσῶν φερεσῶν πλακέντα, πολὺν χρόνον
 ἀσασῶν, καὶ βοῶν ὑπερβολῶν, ὡς οὐτ' αὐτὸς, οὐτ' ὁ
 συμπαρ δὴ μὴ ἔξισῶν φερεσῶν ἀμοιβῶν τῆς Κάτωνος βίεργε-
 σίας. μὲν δὲ πλὴν μάχῳ, ὧς εἰς Ρώμῳ ἐπέμπετο τῶν
 ἡρωισμῶν αὐτῶ φερεσῶν: καὶ διεπλάσε μὲν εἰς Βρεντέσιον
 ὄπτιμῶν, μιᾶ δὲ ἡμέρῳ ἐκφρασε διελάσας εἰς Τάρεντα, καὶ
 τῶν φερεσῶν δὴ μὴ ὀδόντας, πεμπτῶν εἰς Ρώμῳ ἀπὸ τῶν
 φερεσῶν ἀφίκετο, καὶ φερεσῶν ἀπὸ τῆς φερεσῶν νίκῳ. καὶ πλὴν
 μὲν πόλιν ἐπέπλησεν ὑπερβολῶν καὶ φερεσῶν, φερεσῶντος δὲ
 τῷ δὴ μὴ, ὡς πάσης γῆς καὶ φερεσῶν κρατεῖν δυνάμει.
 τῶν μὲν οὖν πολεμικῶν φερεσῶν τῶν Κάτωνος, αὐτῶ φερε-
 δὸν εἰσὶν ἐλλογίσματα, τῆς δὲ πολιτείας φερεσῶν τότε πε-
 εἰ φερεσῶν κατὰ φερεσῶν καὶ τοῖς ἐλέγχῳ τῶν ποτηρῶν, μόλιον οὐ
 μικρῶν ἀξίων ἀσασῶν ἡρωισμῶν. αὐτὸς τε γὰρ ἐδίωξε πολ-
 λοῖς, καὶ δὴ ὄγκῳ ἐτέροις συληγῶνισατο, καὶ παρεσκόδασεν
 ὄγκῳ δὴ ὄγκῳ ὡς ὅτι Σικετῶν τῶν φερεσῶν Πετίλιον. ποδ-
 τον μὲν οὖν ἀπὸ αἰκῶν τε μεγάλου καὶ φερεσῶντος δὴ μὴ
 ποποσῶν ὑπερβολῶν τῶν φερεσῶν, μὴ ἀποκτιῖναι
 διωητῶν ἀφῆκε. Λόγιον δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶ μὲν τῶν κα-
 τηρῶν σισῶν, κατὰ δὴ φερεσῶν φερεσῶν πολλῶν
 φερεσῶν δὴ μὴ ὄγκῳ ὡς ὅτι ἐκείνος ἀπολύσασαυ, καὶ
 κινδυνῶν δεδῶν, μόλις ὅπτι κλήσει τῶν δὴ μὴ ἀ-
 φείθη. λέγεται δὲ καὶ ἡρωισμῶν ἡ τε δὴ μὴ ὄγκῳ παρὸς ἐφρῶν
 ἡρωισμῶν, καὶ ποποσῶν δὴ ἀφῆκε μὲν πλὴν δικίῳ, ἀ-
 πομότητος ὁ Κάτων δεξιῶσασαυ, καὶ εἰπεῖν ὅτι τῶντα φερε-
 τοῖς φερεσῶν ἀφῆκε, ὅσα φερεσῶν οὐδὲ εἰφῶν, δὴ ε-
 φρῶν δάκρυα καὶ κατὰ δὴ φερεσῶν. οὐ μὲν οὐδὲ αὐτὸς ἐν τῇ
 πολιτεία φερεσῶν ἀφῆκε, δὴ ὅπου ἡνὰ λαβῶν φερεσῶν
 τοῖς φερεσῶν, κρινόμενος καὶ κινδυνῶν διετέλει. λέγε-
 ται γὰρ ὀλιγῶν ἀπολιπούσας τῶν πεντήκοντα φερεσῶν δὴ φερε-
 ἐν τῇ καὶ ὁ μνημονομῶν εἶπεν, ὡς χαλεπὸν ὅστις ἐν δὴ μὴ βεβωκῶντα ἀφῆκε, ἐν δὴ μὴ ἀπολογίῶσασαυ.

Avnum cum armis raptum Catoni obrulerunt. Ex
 eo didicit reliquas copias cum rege saltum infide-
 re: qui cacumina montium ibi seruantent, delectos
 Aetolos sexcentos esse. Contempta Cato paucita-
 te eorum simul & securitate, princeps gladium
 stringens, cum strepitu tubarum & clamore mo-
 uuit extemplo in eos. Qui ut ex rupibus inuidentes
 cōtemplati sunt, fuga effusa castra petentes omnia
 complerunt tumultu. Interea consule ex inferiore
 loco munimenta oppugnante, atque angustijs su-
 peratis, vniuersis premente copijs, Antiochus la-
 pide in hoc ictus est, excussisque dentibus retro
 B equum ingenti oppressus dolore conuertit. Nulla
 pars exercitus eius sustinuit Romanos: verum,
 quanuis inuia & abscissa omnia viam & fugā præ-
 cluderent profundis paludib. præruptisq; saxis ca-
 dentes & lapsos excipientibus: in ea per fauces ef-
 fusi ac sese mutuo impellentes, dū vulnera & fer-
 rū hostile timent, semetipsi affugebant. Cato cum
 semper minimè parcus laudum suarum (vt mihi
 quidem videtur) buccinator, apertam iactantiam
 vt egregiorum factorum comitem non refugit,
 tum has res gestas summè extulit: atque illos qui
 tum confectantem & cedentem se viderunt ho-
 stes, confessos fuisse, non tantum populo Roma-
 no debere Catonem, quantum Catoni populum:
 ipsum quoque consulem Attilium adhuc à victo-
 ria calentem in complexu calentem Catonem diu
 tenuisse, & præ gaudio exclamasse, neque ipsum,
 neque populum cunctum esse Catonis meritis
 gratiæ referendæ parem. Illic à pugna missus est
 vt nuntiaret ipse Romam prælium. Brundisium
 secundo vento traiecit, inde vna die Tarentum,
 quatuor alijs pergens Romā, quinto die venit, pri-
 musq; victoriam nuntiauit. Ac ciuitatem quidem
 læticia & festis compleuit: populo verò tantum fe-
 cit animi vt existimaret terræ marisq; imperio se
 D posse potiri. Hæ sunt ex rebus Catonis bello gestis
 ferè clarissimæ. At actionum ciuiliū videtur
 tunc accusationes, & improborū delationes par-
 tem non contemnendam existimasse. Nam tum
 multos ipse in iudiciū adduxit, tum persequen-
 tibus alijs subscripsit: ac planè semper summitte-
 bat accusatorem aliquem, vt Africano Petilium.
 At hūc nobilitate, & animi celsitudine calumnias
 suas obtinentem, quum opprimere non posset,
 missum fecit: Lucium verò fratrem eius, coitione
 cum accusatoribus facta, litem ei magna pecunia
 æstimauit, quam quum soluere non posset, ac
 E propè eò esset deuentum, in carcerem vt conijce-
 retur, agrè appellatis tribunis, missus est. Dicitur
 Cato quum in adolescentem, qui defuncti patris
 inimicum inuoluerat infamia, in foro post iudi-
 cium ambulantem incidisset, dextera data dixisse,
 ita parentibus esse parentandum: non agnis,
 non hædis, sed inimicorum lacrymis damna-
 tionibusque. Atqui nec ipse illæsus in republica
 euasit, sed sicubi ansam iniquis præberet non de-
 sistebant eum in iudiciū rapere, & periculum
 creare. Fertur paulò minus quinquagesies causam
 dixisse, vnam, eamque postremam, annos natus
 sex & octoginta: in qua etiam vulgatum illud
 commemorasse, Graue esse eum qui cum alijs vi-
 xisset hominibus, apud alios crimina depellere.

Neq; hic finem fecit contentionum: quippe qua-
 driennio post Sergium Galbam annos natus no-
 naginta accusavit. Siquidem propè ad tertiam eta-
 tem, sicut Nestor, vita & actionibus peruenit. Nan-
 que cum Africano maiore (vt est supra dictum) ma-
 gnis contentionibus in repub. habitis pertinuit ad
 Africanum minorem, qui fuit illius adoptione ne-
 pos, filius Pauli, qui Persen & Macedonas debel-
 lauit. Decem annis post consulatum petiuit Cato
 censuram. Fastigium quoddam est hic magistra-
 tus honorum omnium, & quodam modo omni-
 um in rep. actionum consummatio: præfulget que
 cum ingenti alia autoritate, tum morum & vitæ
 iudicio. Neq; enim vel matrimonium vel sobolis
 procreationem, vel quotidianum victum, vel con-
 uiuium solutum & liberum indagare, quæ cuius-
 que libido & institutum sit, arbitrabantur præter-
 mittendum. Quod autem longè ex his acutius,
 quàm ex publicis & civilibus actionibus mores
 hominum perspicere putarent, custodem & mode-
 ratorem, correctoremq; nequis ad voluptates de-
 flecteret, aut excederet patria & vetera instituta,
 designabant vnum ex nobilitate, alterum ex ple-
 be. Censores hos appellabant. Potestas erat ijs
 equum adimendi, senatu mouendi eum qui vi-
 tam agebat turpem & libidinofam. Hi etiam cen-
 sum agebant, atq; ex eo ordines & munera distin-
 guiebant: aliarumque rerum habet is magistratus
 arbitrium. Quare Catonis petitionem ferè nobi-
 lissimi quique & principes senatus premebant.
 Petebant enim inuidia patricij, quod suggillari
 putarent nobilitatem hominibus nouis, ad sum-
 mum honorem & potestatem aspirantibus: im-
 probi verò suarum libidinum sibi ipsi conscij &
 moris veteris violati, austeritatem eius inexorabi-
 lem in summa potestate & tristè verebantur futu-
 ram. Itaq; coitione facta, septem ab se subornatos
 Catoni competitores in campum deduxere. Hi
 presantes plebem, bonam spem tanquam placida-
 dam querenti & remissam ostendebant censuram.
 Contra Cato nihilo lenius agebat, imò apertè pro
 rostris minitans malis, vociferansq; magna lustra-
 tione ciuitati opus esse, consulere multitudini ne
 lenissimum, si sapiant, sed acerrimum deligant me-
 dicum. Eum se esse, & ex patricijs vnum, Valerium
 Flaccum. illo enim se solo collega sperare, luxu &
 mollitia velut hydra execta atq; adusta, operæ præ-
 tium facturum: reliquos videre quosq; molientes,
 malè censuram gerere, quod eos qui gesturi eam
 fiant rectè, expauescât. Atqui tam celsus erat, & cel-
 sis dignus ducibus populus Romanus, vt non hor-
 reret terrores eius & supercilium, sed mites illos &
 magnam lenitatem ostentantes repudiaret, desi-
 gnaret autè cum Catone Flaccum, quasi non can-
 didatum illum censuræ, sed censorem iam & præ-
 cipientem audiens. Allegit in senatum collegam
 & amicum L. Valerium Flaccum. Senatu mouit
 inter alios complures L. Quintium, qui septem
 annis antè consul fuerat: & quod maioris mo-
 menti ei erat ad gloriam, T. Quintij, qui Philip-
 pum debellauerat, fratrem. Causam cur senatorio loco
 eum mouerit, hanc habuit. Puerum Lucius formo-
 sum scortum perpetuo habebat in contubernio suo,
 quod tunc vulgè dicitur, & Cychros, & Λάκιον Κοίντον,
 τὰς πατρὸς δόξαν ὑπατείας μίξον, ἀδελφὸν Τίτου Φλαμίνιου, τὸν κατὰ πολέμους Φίλιππον. αἴτιον δὲ τῆς ἐκ-
 βολῆς ἔχει τοιαύτου. μισθικὸν ἐκ τῆς παιδικῆς ὄρας ἐπαρθεὶς ἀειληφῶς ὁ Λάκιος, αἰεὶ παρὶ αὐτὸν εἶχε,

καὶ ποῦ ποτὲ πέραιεν οὐκ ἐποίησαντο τῶν ἀγώνων. τελευτῶν δὲ ἀλ-
 λων οὐκ αὐτῶν διεληθόντων, Σεργυλίου Γάλλα κατηγήρη-
 σεν, ἐπιεικῶς γερωνὸς ἔτη. κινδυνώδης γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς
 τελευτῆν αὐτὸν βίωσεν καὶ τῆς πατρὸς ἔξοδος κατελήθη. Σκιπίωνί
 γὰρ (ὡς λέλεκται) τὰς μεγάλας πολλὰ διεκασάμενος ἐν τῇ
 πολιτείᾳ, διέτεινεν εἰς Σκιπίωνα τὸν νέον, ὅς ἔωσεν αὐτὸν ἐπι-
 ποιῆσαι ὑγιανός, υἱὸς δὲ Παύλου τῆς Γερσείας καὶ Μακεδδίας κα-
 τὰ πολέμους. τῆς δὲ ὑπατείας κατόπιν ἔπεισεν δεκάπ-
 μητῆρας ὁ Κάτων παρήγειλε. κερυφὴ δὲ τις ἐστὶ τμησὶ ἀπά-
 σης ἢ δρχῆς, καὶ ἔσπον ἵνα τῆς πολιτείας ἀπάσης ἐπιτε-
 λείωσι, δὴ ἴω τε πολλὰ ἐξοσιᾶν ἔχουσα, καὶ τὴν παρὶ τῆ
 ἡθῆ καὶ τοῖς βίωσιν ἐξέτασιν. οὔτε γὰρ γάμοι, οὔτε παιδοποιίαι
 ἵνους, οὔτε διαίτη, οὔτε Συμπόσιον ὄντο δὲν ἀκριτοὶ καὶ αἰε-
 ζέτασον, ὡς ἕκαστος ἐπιθυμίας ἔχει καὶ παρρησίας, ἀφ-
 εσθαι. πολὺ δὲ μάλλον ἐν τοῖς νομοζῶντες, ἢ τῶν ἀειθερίας
 καὶ πολιτικῆς παρρησίας, ἔσπον ἀνδρὸς ἐπιθεσθαι, φύλακα
 καὶ Σωφρονιστὴν καὶ καλαστὴν, τὸ μηδένα καθ' ἡδονὰς ἐκτρέ-
 πεσθαι, καὶ παρεκβαίνειν τὸ ἐπιχρῆστον καὶ σωτηρίαν βίην, ἠεὶ ἰπ-
 πον, ἐκ τῆς δὲ Συκλήτου τὸ ἀκαλαστος βίωσιν καὶ ἀτάκτως.
 ἔπει δὲ καὶ τὰ ἡμέματα τῆς ἡσυχίας λαμβάνοντες ἐπεσκόπου,
 καὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς γῆς καὶ τῆς πολιτείας διεκρίνον. ἀλ-
 λας τε μεγάλας ἐχθρὰς ἀμείψθη δρχῆς δὲ καὶ τὰ Κάτωνι
 παρὸς τὸν παρρησιαστικὸν ἀπῆνθησαν σιγάμενοι σχεδὸν οἱ γνω-
 ρεῖσθαι καὶ παρρησιαστικὸν Συκλήτων. τοῖς δὲ γὰρ ὑπατείας
 ὁ φθόνος ἐλύπη, πρῶτα πασιν οἰομένοις παρρησιαστικῶν
 τῶν δὲ γῆς, ἀειθερίας ἀπὸ δρχῆς ἀδύτων εἰς τὴν ἀκραν ἡ-
 μίαν καὶ διώσιν ἀναβίβαζοντων ὁ δὲ μαρτυροῦσιν ἐπειδὴ
 τες αὐτοῖς ἐπιτηδύματα, καὶ τῶν πατρῶν ἐκ διαίτησιν ἔθωον
 ἐφοβούντο τὴν ἀσπείραν τῶν ἀνδρῶν, ἀπαραίτητοι ἐν ἐξου-
 σίᾳ καὶ χαλεπὴν ἐσομένην. δὲ Συμφρονησάντες καὶ παρρη-
 σιασάντες, ἐπὶ ἀκατήρῃ ἐπι τὴν παρρησιαστικὴν ἀντιπά-
 λους τὰ Κάτωνι, θεράποντας ἐλπίσιν χρεστέας ὁ πλήθος,
 ὡς δὴ μαλακῶς καὶ παρὸς ἡδονὰς δρχῆς ἀδύτων. τοῦ-
 ναίτιον δὲ ὁ Κάτων ἐσθεμίαν ἐνιδίδους ἐπιεικῶς, ἀλλ' ἀντι-
 κρῖς ἀπειλῶν τε τοῖς ποιητοῖς ἀπὸ τῆς βήματος, καὶ κεκρα-
 γῶς μεγάλου καθαρμῶ χρεστέων τὴν πόλιν, ἠξίου τοῖς πολ-
 λῶς, εἰ σωφρονοοῖ, μὴ τὴν ἡδονὰς ἀλλὰ τὸ σφοδρότατον ἀφ-
 εσθαι τῶν ἰατρῶν. τοῖσι δὲ, αὐτὸν εἶπεν, καὶ τῶν πατρῶν ἕνα,
 Φλάκκον Οὐδέριον. μετ' οὐκ αὐτὸν γὰρ οἴεσθαι μόνου τὴν
 ὑφ' αὐτὸν καὶ τὴν μαλακίαν, ὡς παρ' ὕδραν, τῆμων καὶ ἀπο-
 κῆων, παρ' ὕδρην τὴν ποιοῦσαν. τῶν δὲ ἀγῶν ὄρων ἕκαστος δρχ-
 ξαί κακῶς βιαζόμενον, ὅτι τοῖς καλῶς δρχῆς ἀδύτων δέδδικεν.
 οὕτω δὲ δρχῆς μέγας ἦν ὡς δὴ θῆρας καὶ μεγάλων ἀξίος δη-
 μαγωγῶν ὁ Ρωμαίων δῆμος, ὡς τε μὴ φοβηθῆναι τὴν ἀνά-
 τασιν καὶ τὸ ὄγκον τῶν ἀνδρῶν. ἀλλὰ τοῖς ἡδῶς ἐκείνοις καὶ
 παρὸς γῆν ἀπῆνθη ποιῶσαν δοκῶσας ἀπορρίψας, ἐλέ-
 σθαι μὲν τὸν Κάτωνος τὸν Φλάκκον, ὡς παρ' οὐκ αἰτιώματος
 δρχῆς, ἀλλὰ ἀρῶντος ἡδῶ καὶ παρρησιαστικῶν ἀκροώμε-
 νος. παρρησιαστικῶν οὖν ὁ Κάτων τῆς Συκλήτου τῆς Σωφρο-
 νιστῆς καὶ φίλον, Λάκιον Οὐδέριον Φλάκκον δέδδδκε
 ὑπᾶτον μὲν ἐπὶ τῆς πατρὸς οὐκ αὐτῶν γεγενημένων ὁ δὲ ἦν αὐ-
 τῶν πατρὸς δόξαν ὑπατείας μίξον, ἀδελφὸν Τίτου Φλαμίνιου, τὸν κατὰ πολέμους Φίλιππον. αἴτιον δὲ τῆς ἐκ-
 βολῆς ἔχει τοιαύτου. μισθικὸν ἐκ τῆς παιδικῆς ὄρας ἐπαρθεὶς ἀειληφῶς ὁ Λάκιος, αἰεὶ παρὶ αὐτὸν εἶχε,

καὶ συνεπήγατο στρατηγῶν, ὅτι ἡμῶν καὶ διωάμεως τσαυ-
 της ὄσση οὐδεὶς εἶχε τῶν παρ' αὐτῶν φίλων καὶ οἰκείων.
 ἐπὶ τούτων μὲν οὖν ἡγεμόνος Ἰσπανικῆς ἐπαρχίας. ἐπὶ
 Συμποσίου δὲ, ὁ μισθολογὸς ὡς εἶπε εὐχάσθη συγκατακείμενον,
 δὴ τὸ τε καὶ λακείαν ἐκίθη παρὰ τὸν αἰθροπον ἐκ οἴῳ ῥα-
 « δίας ἀγρόν, καὶ φίλῳ αὐτὸν οὕτως ἔλεγε, ὡς ἔστ' ἔφη,
 « ἴσως οὐδὲ οἴχοι μονομάχων, οὐ τεταμῆνος παρ' ἄλλοις, ὡς ἴσως
 « μῆσα παρὰ σε, καὶ εἶπε ὅτι τὸν μὲν ἴδεν αἰθροπον σφατῆμε-
 « νον. ὁ δὲ Λόκιος αἰτιφίλοφρονόμομος, Ἀλλὰ τούτου γε χεί-
 « ρει (εἶπεν) μή μοι κατὰ κείσο λυπούμενος· ἐγὼ γὰρ ἰάσομαι.
 καὶ κελύσας ἐνα τῶν ὅτι θανάτω κατὰ κείτων εἰς τὸ Συμπο-
 σιον ἀγρόν, καὶ τὸ ἰσπανικὸν ἔχοντα πέλεκυ εἰσαγγέλλω,
 πάλιν ἠρώτησε τὸν ἐρώμενον, εἰ βούλεται τυπόμενος θεάσασθαι.
 φησὶν ὁ βούλεται, παρ' ἄλλοις τὸν αἰθροπον τὸν τρέχον-
 λον ἀποκρίσας. οἱ μὲν οὖν πλείστοι τούτου ἰσχυροί, καὶ ὅ γε Κικέρ-
 ρων αὐτὸν τὸν Κάτωνος διηγεύμενον ἐν τῷ περὶ γήρωνος ἔλεγε
 γὰρ πεποίηκεν. ὁ δὲ Λόκιος αὐτόμολον εἶναι φησὶν Ἰδαίου τὸν
 αἰαρεθέντα τὸν ὁ Λόκιον οὐ δι' ἰσπανικὸν κτείναι τὸν αἰ-
 θροπον, ἀλλ' αὐτὸν ἰδίᾳ χεῖρ καὶ τούτου ἐν τῷ λόγῳ γεγρα-
 φθαι Κάτωνος. ἐκβληθέντος οὖν τὸ Λόκιου τὸ βουλήν ἰσπαν-
 τὸ Κάτωνος, ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν βαρέως φέρων, ὅτι τὸν δῆμον
 κατέφθινε, καὶ τὴν αἰτίαν ἐκέλευεν εἶπεν τὸν Κάτωνος τὸ ἐκ-
 βολῆς. εἰπόντος δὲ καὶ διηγεσάμενος τὸ Συμποσιον, ἐπεχείρησεν μὲν
 ὁ Λόκιος ἀρῆσθαι, παρ' ἄλλοις μὲν τὸν Κάτωνος εἰς ὀρ-
 κισμὸν, ἀπεδύετο καὶ τότε μὲν ἄξια παρ' αὐτῶν κατεγνώσθη. ἴσως
 δὲ οὐδὲς ἐπὶ τῷ ἰσπανικῷ γέροντι παρ' ἄλλοις, καὶ παρ-
 ριστάτωπου κατὰ τοὺς οἴκων ἔχε τὸν δῆμον, καὶ βούλητος
 ἠδ' ἀφαιρῆσαι αὐτὸν μετελθεῖν, ὡς μὲν διωάτον ἐπὶ τὸν ἡγεμόνον
 καὶ παρ' ἄλλοις τὸν γεγενημένον. δῆλον δὲ βουλήν ὅτι ἐβόληεν
 ὑπατὸς ἐπὶ τὸν δόξαν ὄντα, Μανίλιον, ὅτι τὸν αὐτῶν γυναικῶν
 μὲν ἠμέραν ὀρώσης τὸν ζυγατῆρος κατεφίλησεν. αὐτὸ δὲ ἔφη
 « τὴν γυναικῶν μὴδέποτε πλὴν βερονθῆς μεγάλης γυμνασίας
 παρ' ἄλλοις καὶ μὲν παιδίας εἶπεν αὐτὸν, ὡς μακροεὶός
 ὅτι τὸ Διὸς βερονθῆτος. ἠδ' ἔλεγε δὲ ἵνα τῶν Κάτωνος καὶ Λό-
 κίου ὁ Σκιπίωνος ἀδελφὸς ὅτι φησὶν αἰτίαν, Ἰσπανικὸς ἀ-
 νήρ, ἀφαιρῆσαι ὑπὸ αὐτῶν τὸν ἵππον· ἔδοξε γὰρ ὅτι ἐφουβείζων
 Ἀφρικανῶν Σκιπίωνι τούτου ποιῆσαι. τοῖς δὲ πλείστοις ἠδ' ἰσπαν-
 μάλα τῆ παρ' ἄλλοις τῆς πολυτελείας, μὲν αἰτίαν μὲν ἀφ-
 λέσθαι, νεοσποκότων ἦδη καὶ διεφθαρμένων ὑπὸ αὐτῆς τῆς
 πολλῶν, ἀδύνατον μὲν, κύκλῳ δὲ παρ' ἄλλοις, ἠδ' ἄλλοις ἐν ἐσθῆτος,
 ὁ χύματος, κόσμος γυναικείου, σκιδαν τῶν παρ' ἄλλοις διατομῶν, ὡν
 ἐκάστου τὸ ἡμίση δραχμῶν χιλίας καὶ πεντακοσίας ἰσπαν-
 βόληεν, ἰσπανικῶν πλὴν ἄξια εἰς τὸ δεκάπλοσον. βου-
 λομένης ἀπὸ μείζονος ἡμιματῶν αὐτοῖς μείζονας καὶ τὰς εἰς
 φορεῖς εἶ). καὶ παρ' ἄλλοις ἔθηκε ῥῆς χαλκοῦς παρὰ τοὺς χί-
 λίοις, ὅπως βαρυνόμενοι ταῖς ὀπίσθαις, καὶ τοὺς δὲ σαλῆς
 καὶ λιπαρῶν ὀρώσας ἀπὸ τῶν ἴσων ἐλάττωνα τελευτῶντες εἰς τὸ
 δημόσιον ἀπαρρῶσθαι. ἦσαν οὖν αὐτῶν χαλεποὶ μὲν, οἱ τὰς
 εἰσφορὰς ἀφ' ἑαυτῶν ἰσπανικῶν, χαλεποὶ δὲ αὐτῶν πάλ-
 λιν, οἱ πλὴν ἰσπανικῶν ἀπὸ τῶν ἴσων ἀφ' ἑαυτῶν εἰσφορὰς. πλούτου
 γὰρ ἀφαιρῆσαι οἱ πολλοὶ νομίζουσι τὴν κώλιν αὐτῶν τῆς
 ὀπίσθαις. ὀπίσθαις τῶν τοῖς παρ' ἄλλοις, οὐ τοῖς ἀγα-
 χείοις. ὁ δὲ καὶ μέγιστά φασὶ τὸν φιλόσοφον Ἀρίστανα γα-
 μαίζον, ὅτι τοῖς τὰ παρ' ἄλλοις κακῶν μᾶλλον ἠγνώσθη μακροεὶός,
 ἢ τοῖς τῶν ἀγαθῶν καὶ χρησίμων ἀπορροῶ-
 τας. Σικεπῆς δὲ ὁ Θεσσαλός, αἰτουμένου υἱὸς τῶν φίλων παρ' αὐτῶν τοῖσιν ὁ μὴ σφόδρα μὲν χρησίμων ἐκείνῳ

A atque in expeditionibus suis tantum tribuebat ei
 honoris, tantumque ille apud eum poterat, quan-
 tum nemo summorum amicorum vel familiarium,
 qui circa eum erant. Quum iam provinciam ob-
 tineret proconsul, in conuiuio quodam puer iuxta
 eum, ut solebat, accubans inter ceteras blandicias
 quibus per vinum facile ducebat eum, tantopere
 iactauit se amare eum, ut spectaculum (inquit) gla-
 diatorum, quod nunquam spectauit antea, praeter-
 miserim, ac currens perrexerim ad te, quanuis vi-
 dere hominem auebam interfici. Lucius vicissim
 se venditans ei, Nihil, inquit, te torqueat hoc, ego
 B facile medebor. Inde vnum ex damnatis rei capi-
 talis attrahi in conuiuium, & lictozem cum securi
 praecipit accersiri. Tum iterum ex scorto quaesuit
 an videre istum vellet feriri securi: quum annuisset,
 imperauit praecidi homini caput. itaque plerique ho-
 mines tradunt. Cicero quoque in dialogo De senec-
 tute, sic narratam inducit Catonem. Liuius Gal-
 lum transfugam, dicit illum fuisse qui fuit interfe-
 ctus: ac Lucium non per lictozem, sed sua ipsius
 manu hominem occidisse, eaque esse in Catonis
 oratione scripta. Eiectum senatu a Catone Lucium
 Titus frater iniquo animo ferens prouocauit ad
 C populum, postulauitque ut causam proferret Ca-
 to notae, quo eam referente & exponente conui-
 uium illud, parabat inficias ire Lucius: verum
 quum Cato sponsione eum prouocaret, detrecta-
 uit. Itaque merito iudicauit populus notatum.
 Postea quum ludi fierent in theatro, praeterito
 consularium cuneo, remotum inde confedit. Ac
 motus hinc misericordia populus, coegit eum ma-
 gno clamore transire: atque ita maculam eius, qua-
 tenus fieri poterat, correxit leniuitque. Alium se-
 natu mouit Manlium, quem omnium opinio con-
 sulem designabat: quod uxorem interdum fuisset
 inspectante osculatus filia. Uxorem suam ait, nisi
 magno tonitru, nunquam complexum sibi tulisse,
 atque per iocum dicere solitum se, loue tonan-
 te se beatum esse. Iam quod Lucio Africani fratri
 equum ademerit triumphali viro, conflauit sibi
 Cato inuidiam: quod ea re videretur Scipioni A-
 fricano insultare. Plurimos potissimum offendit
 praeciso luxu: quem aperte extorquere laboran-
 ti, & infectae multitudini non poterat. At per am-
 bages id agens praecipit ut vestes, vehicula, orna-
 menta muliebria, utensilia, quorum singula pluris
 quam quindecim millium aëris essent, aestimaren-
 tur: voluitque ut a maiori censu maius tributum pen-
 E derent, ternosque in millia aëris asses assignauit, ut
 inferrent, quo ijs adiectionibus pressi, quum viderent
 adstrictos & frugales a paribus facultatibus
 minus tributum ferre, luxum deponerent. Igitur in-
 fensos habuit, qui id tributum tolerabant ob luxu-
 riam: infensos alia ex parte, qui luxuriam ob tri-
 butum deponebant. Pro diuitiarum enim ere-
 ptione habet vulgus earum prohibitionem osten-
 tationis: ostentari autem superfluis, non necessa-
 rijs. Quod quidem philosophum Aristonem
 aiunt praecipue mirari, quod eos, superuacua
 qui possident, potius ducant beatos quam il-
 los qui abundant necessarijs & vtilibus. Scopas
 Thessalus, quum ab eo peteret amicus quispi-
 am rem eam quae non admodum illi esset vsui,

diceretq; nihil se necessarium vel utile petere, At- A
 qui his ego (inquit) beatus & diues sum inutilibus
 & superuacaneis. Ita diuitiarum admiratio nulli
 affectui consentanea naturali, ex vulgari & trans-
 latitia opinione oritur. Verumenimverò offensio-
 nes floccifaciens Cato, multo erat asperior. Aquā
 publicam canalibus in priuata ædificia aut hortos
 ductam ademit. Euertit & demolitus est ea quæ in
 publicum proiecta ædificia erant, mercedem red-
 empturarum contraxit, vectigalia summis pre-
 tijs locauit. Vnde odium accersit sibi grande.
 Titi Quintij factio, coitione contra eum facta in
 senatu, factorum tectorum vt non è republica fa- B
 ctas locationes induxit, concitauitque tribuno-
 rum ferocissimos, vt Catonem ad populum ac-
 cusarent, multamque ei centum viginti millium
 æris dicerent. Multum etiam obstrepuit ei quum
 basilicam faceret, quam pecunia publica sub cu-
 ria foro adiunxit, & basilicam Porciam appella-
 uit. At apparet censuram eius populum mirificè
 comprobasse. Siquidem quum poneret ei statu-
 am in æde Salutis, non imperia inscripsit, nec tri-
 umphum Catonis, sed quod rempub. Romanam
 ad prauos mores declinantem ac vergentem, bo-
 na disciplina sanisque institutis & præceptis cen-
 sor correxisset. Et quidem antè deriserat eos quos C
 ea res delectabat, dicebatque non intelligere eos,
 quòd ob statuariorum & pictorum opera sibi pla-
 cerent, quum imagines pulcherrimas suas in ani-
 mis suis circumferrent ciues. Ad eos qui mira-
 bantur, quum statuas multi homines obscuri ha-
 berent, ipsum non habere, Malo (inquit) quæri,
 quare nulla mea statua extet, quàm quare extet.
 Atque omninò volebat, vt ne laudari quidem per-
 mitteret se bonus ciuis, nisi hoc è repub. fieret. Plu-
 rimus fuit tamen in seipso prædicando. Quippe
 eos qui in vita quid titubauerant, mox reprehendebantur,
 dicere ait solitos, immeritò se culpari, D
 qui Catones non essent: illos autem qui facta que-
 dam sua imitari studerent ineptè, sinistros Ca-
 tones appellari. Curiam periculosis temporibus ad se,
 sicut in naufragio ad gubernatorem respicere,
 crebroque absente se res grauissimas protrahere.
 quæ quidem ei aliorum testimonio comprobantur: etenim
 ingens fuit eius in ciuitate vitæ & eloquentiæ gratia
 autoritas. Fuit item bonus pater, suauis maritus,
 nec vulgaris in re augenda familiaris. Neque id
 negotium tractabat vt minutum & vile defunctoriè:
 itaque etiam quæcunque ex ijs huic loco conueniunt,
 E
 recensenda putauit. Vxorem nobiliorem quàm opulentiorem
 duxit: existimans æquè vtrasque esse elatas & superciliosas:
 veiùm turpitudinis rubore obsequentiore viris ad honesta
 generosas. Eum qui liberos vel coniugem cæderet,
 sanctissimis rebus dicebat adferre manus. Maiorem
 laudem esse boni mariti quàm magni senatoris. Neque
 verò Socratem veterem esse sibi ob quicquam aliud
 admirationi, quàm quòd cum muliere morosa stupidif-
 que liberis perpetuò vixisset placidè & comiter.
 Quum vxor peperisset, nullo tam vrgenti, F
 moros, omoiós μὲν ἀμφοτέρως ἔχον βαρὸς καὶ φρόνημα, τὰς δὲ
 θυναίας, αἰδομένης τὰ ἀγρὰ, μάλλον ἢ τὴν
 κούρις εἶ) πρὸς τὰ καλὰ τοῖς γεγαμηκόσι. τὸ δὲ τὴν
 τὴν ἄνθρωπον γαμετὴν ἢ παῖδα, πῶς ἀγαπᾷται
 ἐλεῖν ἱερῶς προσφέρῃ τὰς χεῖρας. ἐν ἐπαύῳ δὲ μέγιστον
 ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν.
 ἐπεὶ καὶ Σωκράτους ὁδὸν ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν,
 ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν. ἐπεὶ καὶ Σωκράτους
 ὁδὸν ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον
 εἶ) Συγκλητικόν. ἐπεὶ καὶ Σωκράτους ὁδὸν ἴσθηται τὸ
 γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν.

καὶ λέγοντος ὡς ὁδὸν αἰτεῖ τὴν ἀναγκάων καὶ χρησίμων, Καὶ
 μὴ ἐγὼ τοῦτοις (εἶπεν) ὁδοῦ μὲν καὶ πλούσιός εἰμι, τοῖς
 ἀχρηστοῖς καὶ ἀπειροῖς. οὕτως ὁ τὸ πλούτου ζῆλος, ὁδὸν ἰσθη-
 τὴ φυσικῶ στυμημῶνος, ἐκ τῆς ὀχλώδους καὶ θυραίου δό-
 ξης ἐπεισῶδιόι ὄσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ ἐγκαλωῦται ἐλάχιστα
 φροντίζων ὁ Κάτων, ἐπιμᾶλλον ἐπιτείνειν ἀποκρίων μὴ
 ὀχλοῦσι οἷς δὲ ἀφάρρεον δημόσιον ὑδῶν ὑπολαμβάνοντες,
 ὑποτῆρον εἰς οἰκίας ἰδίας καὶ κήποις, αἰατρέπων δὲ καὶ κατα-
 βόλων ὅσα παρῶσθαι εἰς τὸ δημόσιον οἰκοδομήματα, Συ-
 γέλλων δὲ τοῖς μαθητοῖς τὰς ἐργασίας, τὰ δὲ τέλη τῆς παρῶ-
 σιν ὅτι τὰς ἐργασίας ἐλαύνων ἡμᾶς ἀφ' ὧν αὐτὰ πολὺν Συνή-
 ρη μῖσος. οἱ δὲ πρὸς τὸ τίπον συζάντες ἐπ' αὐτὸν, ἐν τε τῇ
 βουλή τὰς γεγημηκίας ἐκδόσεις καὶ μαθώσεις τῶν ἱερῶν καὶ
 δημοσίων ἐργῶν ἔλυσαν, ὡς γεγημηκίας ἀλοιστελῶς, καὶ τῶν
 δημοσίων τοῖς δρασητάτοις παρῶσθαι ἐν δὴ μὴ παρῶσθαι
 λέσασθαι τὸ Κάτων, καὶ ζημιῶσαι δυοῖν παλῶσι. πολλὰ
 δὲ καὶ πρὸς τὸ βασιλικῆς κατασκευῆν ὑποπῶσθαι, ἡ
 ἐκείνος ἐκ χρημῶν κινῶν, ὑποδὲ βουλομένη τῇ ἀγρ-
 ῶ παρῶσθαι, καὶ Πορκίαι βασιλικῶν παρῶσθαι ἰσθησε. Φαίε-
 ται δὲ τὸ γαμετῶς ἀποδοξάμενος αὐτὸν τὴν ἡμῶν οὐδὲ δὴ-
 μος. ἀνδραγαθῶν αἰατῶν ἐν τῶν καὶ τῆς ὑγείας, ἐπέγρα-
 ψεν οὐ τὰς ἐργασίας, ὁδὸν τὸν δὲ Κάτωνος, ἀλλ'
 (ὡς αἰ τις μετὰ φροσύνης τὴν ὀχλοῦσιν) ὅτι τὴν Ρωμαίων
 πολιτείαν ἐπέκλειμῶν καὶ ῥέπουσαν ὅτι τὰ χεῖρα, ἡμῶν
 τῆς ἡμῶν, χρεῖστας ἀγαθῶν καὶ ὑποφροσιν ἐπισμοῖς καὶ
 διδασκαλίαις εἰς ὄρθον αὐτῆς ἀποκατέστησε. καίτοι πρὸς τε-
 ρον αὐτὸς κατεγέλα τῶν ἀγαπῶντων τὰ τοιαῦτα καὶ λα-
 θῶσθαι αὐτοῖς ἐλεῖν, ὅτι χαλκῶν καὶ ζωγράφων ἐργῶν μέ-
 γα φροσυνῶν, αὐτὸν καλλίστας εἰκόνας ἐν τῆς ψυχῆς
 πρὸς φέρῃ τοῖς πολίταις. πρὸς δὲ τοῖς γαμετῶν ὅτι πολ-
 λῶν ἀδελφῶν ἀνδραγαθῶν ἐχόντων, ἐκείνος οὐκ ἔχῃ, Μᾶλ-
 λον γὰρ (εἶπεν) βούλομαι ζητεῖσθαι ἀφ' ἡ μὲν αὐτῶν οὐ
 κεῖται, ἢ ἀφ' ἡ κεῖται. ὁ δὲ ὄλον, οὐδὲ ἐπαυνοῦμενον ἡσίου
 τὸ ἀγαθὸν πολιτικῶν ὑπομῶν, εἰ μὴ τὸ πρὸς χρησίμους γίνοι-
 το τῶν κινῶν καὶ πλείστα πρῶτων ἑαυτὸν ἐγκαλωμῶσθαι, ὅς γε
 καὶ τοῖς ἀμφοτέρωσιν πρὸς τὸ βίον, εἶτ' ἐλεγχόμενος,
 λέξαν φησὶν ὡς ὁδὸν ἀξίον ἐκκαλεῖν αὐτοῖς: ἢ γὰρ Κάτωνες εἰσι.
 καὶ τοῖς ἐνια μμεῖσθαι τῶν ὑπο αὐτῶν παρῶσθαι ἰσθησαν,
 ὅσκα ἐμμελῶς ὀχλοῦσθαι, ἐπαεισεροῖς καλεῖσθαι Κά-
 τωνα. ἀφορᾷ δὲ τὴν βουλήν πρὸς αὐτὸν ἐν τοῖς ὅτι
 σφαλεσάτοις καρεῖς, ὡς ἄρ' ἐν πλῶ πρὸς κυβερνήται
 καὶ πολλάκις μὴ παρόντος, ὑποπῶσθαι τὰ πλείσθαι
 ἀξία σπουδῆς. ἀ δὲ πρὸς τῶν ἀγῶν αὐτῶν μαρτυρεῖται.
 μέγα γὰρ ἔχον ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀφ' ἡ βίον, καὶ ἀφ' ἡ
 λόγον, καὶ ἀφ' ἡ γῆρας, ἀξίωμα. γέροντες δὲ καὶ πατὴρ ἀ-
 γαθός, καὶ πρὸς γυναικῶν χρεῖστας αἰὴρ, καὶ χρεῖστας ὅσκα
 δικαταφροσῖτος, οὐδὲ ὡς π μικρὸν ἢ Φαῦλον, ἐν παρῶ-
 γαμεταφροσῖτος τὴν τοιαῦτα ὀχλοῦσθαι. ὅθεν οἴο-
 μαι δὴν καὶ πρὸς τοῦτων ὅσκα καλῶς ἔχῃ διεξελθεῖν. γυναι-
 κα μὴ οὐκ ἀγροῦσθαι ἢ πλουσιωτέραν ἐγγίμην, ἢ γυν-
 ῶνος, ομοίως μὲν ἀμφοτέρως ἔχον βαρὸς καὶ φρόνημα, τὰς δὲ
 θυναίας, αἰδομένης τὰ ἀγρὰ, μάλλον ἢ τὴν
 κούρις εἶ) πρὸς τὰ καλὰ τοῖς γεγαμηκόσι. τὸ δὲ τὴν
 τὴν ἄνθρωπον γαμετὴν ἢ παῖδα, πῶς ἀγαπᾷται
 ἐλεῖν ἱερῶς προσφέρῃ τὰς χεῖρας. ἐν ἐπαύῳ δὲ μέγιστον
 ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν.
 ἐπεὶ καὶ Σωκράτους ὁδὸν ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν,
 ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν. ἐπεὶ καὶ Σωκράτους
 ὁδὸν ἴσθηται τὸ γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον
 εἶ) Συγκλητικόν. ἐπεὶ καὶ Σωκράτους ὁδὸν ἴσθηται τὸ
 γαμέτιον, ἀγαθόν, ἢ δὲ, μέγιστον εἶ) Συγκλητικόν.

(αὐτὸν δὲ δημοσίον) ὡς μὴ παρῆναι τῇ γυναικὶ λουούσῃ ὁ
 ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἰδίᾳ γάλακτι. αὐτὴ γὰρ ἔτρεφεν ἰδίᾳ γάλακτι.
 πολλὰ δὲ καὶ τῆς δούλων παιδεία τὰ μαθητὰ πρε-
 σβύτην, κατεσκεύασεν δὲ νοίαν ἐκ τῆς Σωτηρίας πρὸς
 τὴν ἑστῆσαν ἐπὶ τῆς ἑστῆσαν, ὡς δὲ λαβὼν αὐτὸς ἐδίδα-
 σκε γράμματα. καὶ τοὶ γράμματα δούλων εἶχε γράμματι-
 σίων, ὄνομα Χίλων, πολλὰ δὲ διδάσκει τὰ παιδᾶς. ὁ δὲ ἑστῆσαν
 ὁ δὲ ἑστῆσαν (ὡς φησὶ αὐτὸς) ἔπειθ' ἀπὸ δούλου κακῶς ἀκούσας, ἢ τὸ
 ὡτὸς ἀπατείνεσθαι, μαρτυροῦντα βεβήθων. ὁ δὲ γε μαθη-
 ματος τηλικούτου τὰ δούλων γὰρ ὀφείλει, ἀλλ' αὐτὸς μὲν
 οὐ γράμματις, αὐτὸς δὲ νομοδιδάκτης, αὐτὸς δὲ γυμνα-
 στής· οὐ μόνον ἀκροῖσεν, οὐδὲ ὀπλομαχεῖν, οὐδὲ ἰππευθῆν δι-
 δάσκων τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ τῇ χεὶρὶ πύξ παίζειν, καὶ κούμα
 καὶ ψύξαι ἀεὶ χεῖρας, καὶ τὰ δινώδη καὶ τραχύνοια τὰ ποτα-
 μοῦ τηλικούτου ἀποβιάζεσθαι. καὶ τὰς ἰσορίας δὲ Σιπριῶνα
 φησὶν αὐτὸς ἰδίᾳ χεὶρὶ καὶ μεγάλοις γράμμασι, ὅπως
 οἴκετον ἑστῆσαν τὰ παιδῆ πρὸς ἐμπειρίαν τῆς παλαιᾶν
 καὶ πατρῶν ὠφελείας. ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ῥημάτων οὐχ
 ἦπὸν διδασκείσθαι τὸ παιδὸς πατρῶν, ἢ τῆς ἰερῶν παρτε-
 νων, ἀλλ' ἐστῆσαν καλοῦσι. Συλλογίσασθαι δὲ μηδέποτε. καὶ
 πῶς τοῦ κτηνῶν ἔστος ἔοικε Ρωμαίων ἐστῆσαν. καὶ γὰρ πεντησῆς γαρ-
 βερί ἐφύλακτον δὲ Συλλογίσασθαι, δυσωπούμενοι πῶς ἀπο-
 κούμα καὶ γυμνασίων. εἶτα μὲντοι παρ' Ἑλλήνων δὲ γυ-
 μνασθῆσαν μάχοντες, αὐτοὶ πάλιν τὰ καὶ μὲν γυναικῶν τὸ πο-
 τέρωσθαι ἀπατείνεσθαι τοῖς Ἑλλήνων, οὕτω δὲ καλὸν ἔρ-
 γον εἰς ἀρετὴν τὰ Κάτωνι πλάθοντι καὶ δημιουργοῦσθαι
 τὸν υἱόν, ἐπειθ' αὐτὸς τῆς πρῆξις ἀμεμπταῦ, καὶ δὲ ὁ
 φησὶν ἑστῆσαν ἡ ψυχὴ, δὲ δὲ ὁμα μαλακώτερον ἐφαί-
 νετο τὸ ποῖον, ἐπιδύκεν αὐτὸς δὲ στυγερῶν ἀγῶν καὶ κού-
 λασιμῶν τῆς διαίτης. ὁ δὲ, καὶ τὸ οὕτως ἔχων, ἀπὸ ἀγα-
 θῶς, ὡς τῆς στρατείας, καὶ πῶς πρὸς Περσέα μάχην
 καὶ γυναικῶν λαμπερῶς, Παύλου στρατηγῶντος. εἶτα μὲν-
 τοι τὰ ἑστῆσαν ἀκροῦσθαι τὸ πλῆθος, καὶ δὲ ὑπε-
 ρησῆσαν τῆς χεὶρὸς ἐξολιθῆντος, ἀφῆκεν, τρέπεται πρὸς
 πῶς τῆς στυγερῶν, καὶ τὸ δὲ λαβὼν ἐκείνοισ, αὐτὸς εἰς τοῖς
 πολεμίοις ἐπέσθαι. πολλὰ δὲ ἀγῶν καὶ βία μεγάλη ἀφ-
 ῶπῆσθαι τὸ ποῖον, ὅπως μάλιστα ἐν πολλοῖς ἀγῶσι ὀπλων
 καὶ ὁμασι νεκρῶν ὁμοῦ φίλων τε καὶ πολεμίων καταπιστω-
 ρούμενοι. ἐφ' ᾧ καὶ Παύλος ὁ στρατηγὸς ἠγάθη δὲ μεί-
 ρησιον. καὶ Κάτωνος αὐτὸ φέρεται πῶς ὅτις τὸ πρὸς τὸ
 υἱόν, ἑστῆσαν ἐπαγουῶντος πῶς πρὸς δὲ ἑστῆσαν φιλοπ-
 μίαν αὐτὸ καὶ σπουδαίῳ. ὕστερον δὲ καὶ Παύλου θυγατέρα
 Τερτίαν ἐγηγῆσαν ὁ νεαίας, ἀδελφῶν Σκιπίωνος, οὐχ
 ἦπὸν ἢ δὲ αὐτὸν ἢ τὸν πατέρα καταμιγνύμενος εἰς γῆρας
 τηλικούτον. ἢ μὲν οὖν πρὸς τὸν υἱόν πῶς Κάτωνος ὅτις μέ-
 ληα τέλος ἀξίον ἔσθαι. οἴκετας δὲ πολλοῖς ἐκτὰ τὸ τῆς ἀγ-
 χμαλώτων, ὠνούμενος μάλιστα τοῖς μικροῖς καὶ δυναμέ-
 νοις ἐπὶ ὅσῳ καὶ παιδῶσιν, ὡς σκύλακας ἢ πῶλοις, ἐ-
 νεγκῆν. ὅσῳ δὲ εἰσῆλθεν εἰς οἴκῳ ἐτέραν, εἰ μὴ
 πέμψαντος αὐτὸν Κάτωνος ἢ τῆς γυναικῶς. ὁ δὲ ἐρωτηθεὶς
 πῶς πρὸς τὸν Κάτων, ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, πῶς ἀγῶν. ἐδὲ δὲ
 ὁ δὲ πρὸς τὸν τῆς ἀναγκῶν οἴκει τὸν δούλον, ἢ καθεύδειν.
 καὶ σφόδρα τοῖς κούμασι ὁ Κάτων ἔλαχε, πρῶτον τὸ τῆς ἐρηγοῦσθαι νομίζων, καὶ πρὸς ὅποιον βελ-
 πῶνας χεῖρας τῆς δεομένων ὑπνοῦ τοῖς ἀπολελαυκῶτας. οἴκετος δὲ τὰ μέγιστα ῥαδιουργίᾳ ἀφροδισίων ἐνεκα τοῖς
 δούλοις δὲ ἔταξεν ὡς οἴκετος νομίσματος οἰκῶν τῆς πρῶτον, ἐτέρα δὲ γυναικὶ μηδένα πλησιάζειν.
 ἐστῆσαν

A (nisi publico) negotio impediatur, qui u-
 fantem abluenti & fascijs inuolenti adisteret. Il-
 la etiam proprio lacte nutrabatur infantem. Fre-
 quenter etiam feruorū pueros admouebat mam-
 mæ, quo benouolos eos ex educationis confor-
 tio erga filium redderet. Vbi capax esse cœpit, in-
 stituit eum ipse in literis, licet seipsum feruum lite-
 ratorem haberet, Chilonem nomine, qui multos
 pueros erudiebat. Nolebat autem filium, (vt ipse
 ait) à seruo malè audire vel aure vellicari, si tardius
 disceret, nec verò esse tantulæ disciplinæ causa
 obstrictum seruo: verum erat ipse eius ludimagi-
 B ster, ipse legum doctor, ipse lanista. Neque iacula-
 ri modò & armis depugnare atque equitare do-
 cuit filium, sed pugilatum etiam, æstum & algo-
 rem tolerare, vortices & fluctus fluminis nando
 superare. Historias sua manu se grandibus literis
 dicit conscripsisse, vt filius disciplinam maiorum
 & veterum instituta domo petere valeret. Turpi-
 ter loqui non minus filio præsentem quàm virgini-
 bus Vestalibus cauisse. Nunquam cum eo in bal-
 neis fuisse quem morè videntur Romani habuif-
 se communem. Etenim foceri vnà lauare defugie-
 bant cum generis, denudare se & retegere crube-
 scentes: post tamen quum à Græcis adaperire se
 C didicissent, traduxerunt vicissim in Græciam vt id
 illi & cum fœminis facerent. Tam præclarum fin-
 genti opus ad virtutem Catoni, & conformanti fi-
 lium, quum responderet studium illius, etiam ob
 indolem obtemperaret mens, sed esset corpus ad
 tolerandos labores mollius, remisit rationem vi-
 ctus intentiorem & austeriorem. Ille tamen cum
 tali corpore insignis bello vir fuit, prælioque ad-
 uersus regem Persea decertauit sub duce Paulo
 Æmylio præclarè. Quum verò gladius ei ictu ex-
 cuffus & madore esset manus elapsus, adiit certos
 familiares suos: quibus adiunctis fecit de integro
 D impressionem in hostes. Ac quum longo certami-
 ne magna; vi locum vacuum fecisset, tandem in-
 uenit eum in immensis aceruis armorum, & in ca-
 dauerum tam fociorum quàm hostium cumulis
 aggeratorum. quamobrem commendauit adole-
 scentem Paulus imperator. Et ipsius Catonis ex-
 tat ad filium epistola, qua supra modum extollit
 contentionem eius de gladio & curam. Post Pau-
 li filiam Tertiam, Scipionis sororem duxit vxor-
 em: nec minus iam sua quàm parentis gratia ad-
 eò nobiles nuptias sibi adiunxit. Ita Catonis qui-
 dem erga filium sedulitas bonum effectum sortita
 E est. Seruos multos comparabat de manubijs. Pue-
 ros potissimum emebat, & eos qui adhuc sicut ca-
 tuli & pulli educari cum disciplina & institui va-
 lerent. Horum in alios penates ingrediebatur
 nemo, nisi ipse mitteret eos Cato vel vxor. Ro-
 gatus quid ageret Cato, nihil nisi nescire se re-
 spondebat. Seruum aut facere aliquid domi ne-
 cessarium compellebat aut dormire. Multum
 gaudebat Cato cubantibus, mansuetiores ducens
 vigilantibus, & ad quoduis ministerium aptiores
 fomno refectos. Existimans autem maximos la-
 bores à seruis promptè obiri veneris causa, cer-
 tum nummum in ancillarum concubitum præ-
 finiuit: alij fœminæ ne se iungeret quisquam.

ἐστῆσαν

Ac primum tenuis adhuc, & dum stipendia faceret, nulla in re quæ ad victum pertinebat, morosus erat, sed fœdissimum assererat cum seruis ventris causa rixari. Post rebus lautioribus, si quando epulas amicis & collegis præberet, ilico sub cœnam loro castigabat eos qui quid ministrassent aut parassent negligētius. Dissidium perpetuo inter seruos, & distractionem struebat: concordiam eorum suspectam habens & timens. Qui capitalem fraudem admisisse videbantur, de iis, si in iudicio seruorum capitis damnati fuissent, supplicium fumebat. Intentior ad quæstum, agriculturam in oblectamento potius numerabat quam in fructu. Emolumenta autem in rebus securis & certis collocans, lacus parauit, aquas calidas, loca fulionibus idonea, prædia quæ pascua haberent, & sylvas natiuas. Vnde magnum compendium faciebat, quibus nec Iupiter posset (vt ipse ait) nocere. Fœnore vsus est maxime improbato nautico, ad hunc modum: Volebat vt illi quibus scenerabatur pecuniam, multos asciscerent socios. Quū quinquaginta essent & totidem nauigia, vnā partem habebat Quintione institore liberto: qui vna cum illis qui mutuo acceperant pecuniam, negotiabatur & nauigabat. Itaque non de toto periculum subibat, sed de exigua portione grandi lucro. Dabat mutuo etiam seruis. Hi pueros mercabantur: quos quum exercuissent & docuissent Catonis impesa, anno post distrahebāt. Multos etiam retinebat Cato, quanto maximo pretio licitatus alius fuerat, acceptum referens. Huc filium adhortans, negat viri sed mulieris esse viduæ, aliquid de suis fortunis diminuere. Illud verò feruidius est Catonis, quod insignem virum & diuinum ad gloriam ausus est appellare eum qui in rationibus plus relinquit quod adiecerit, quā quod acceperit. Eo iam sene, legati Atheniensium Romanam aduentarunt, Carneades Academicus, & Diogenes Stoicus philosophus, petitum vt iudicio subleuaretur populus Atheniensis, quo indicta causa condemnato postulantibus Oropiis & Sicyoniis iudicibus, lis æstimata quingentis talentis fuerat. Hos ilico studiosissimi quique adolescentēs adibāt frequentesque audiebant & celebrabāt. Carneadis lepos præcipue, cuius magna vis, & ea vi non inferius erat nomen, quum insignes & benignos auditores nactus esset, instar venti vrbem sonitu compleuit, vulgatumque fuit, virum Græcum ad miraculum vsque eximium, omnia delinientem & allicientem, mirum infudisse iuuentuti ardorem, per quem reliquarum voluptatum & oblectamentorum oblitus, quasi fanatici raperentur ad philosophiam. Quum ea res cæteris placeret Romanis, atque adolescentiam libenter viderent literis Græcis imbui & excellentibus viris uti, Cato à primo vbi irfluxit in vrbem Græcarum disciplinarum admiratio, stomachabatur, veritus ne iuuentus eo conuerteret studium, atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis & disciplinæ militari anteferebat. Vt verò in vrbe nomen increuit horum philosophorum, ac primas orationes eorum, clarus vir C. Aquilius, quum id officii vt præstaret enixe postulasset ipse, in senatu est interpretatus,

A ἐν δὲ ἤλικῳ οὖν ἐπὶ πέντε ὄν καὶ στρατιώτης, πρὸς ἑνὲν ἰδὲν ἐδύσκαλε τῶν πρὸς διαίτην, ἀλλ' ἀγροῦν ἀπέφαινε
Β ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς οἰκίῳ ζυγομαχείῳ· ὕστερον δὲ τῶν πρῶτων ἐπιδιδόντων, ποιούμενος ἐστίασας φίλων καὶ σωμαρχόντων, ἐκόλαζεν ἑαυτὸς μετὰ τῷ δεῖπνον ἱμαίῃ ποῖς ἀμελέσσειν ἑαυτοῦ ὅπου ἢ σκιδάσασθαι. αἰεὶ δὲ ἵνα εἰσὶν ἔχθρῳ ποῖς δούλοις ἐμνηχανῶτο καὶ ἀφ' ὧν ἄλλοι, ὑπονοῶν τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν καὶ δεδδικῶς. ποῖς δὲ ἄξιον εἰργάζεσθαι τὴν θανάτου δόξαν, ἐδικαίον κεινῶν ἐν τοῖς οἰκίαις πᾶσιν ἀποθνήσκειν, εἰ καὶ ἀγνοῦσθαι. ἀπὸ
Β μῆρος δὲ σωζομένῳ πολεμοῦ, τὴν μὲν γαργῆαν μάλλον ἠγάθητο ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ πρὸς ἑαυτὸν· εἰς δὲ ἀσφαλῆ πρῶτα γὰρ καὶ βέβαια καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἀφορμας, ἐκπῆτο λίμνας, ὑδάτα θερμά, τόποις κρυφύσιν ἀνείμενοις, ἐργαστήσιν ἄνεον, ἔργου ἀνδρῶν τομας καὶ ὕλας. ἀφ' ὧν αὐτῶν χρημῶτα πρὸς ἑαυτὸν πολλὰ, μηδὲ ὑπὸ τῷ Διῷ (ὡς φησὶν αὐτὸς) βλαβείων διωαμένων. ἐχρήσατο δὲ καὶ τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ βλαβείων μάλισα τῷ δανεισμοῦ ἐπιναυκίαις, τὸν ἔργον τῶν· ἐκέλευε ποῖς δανειζόμενοις, ὅτι κρινωῖα πολλοῖς πρὸς ἑαυτὸν. ἡρομένων δὲ πενήτων, καὶ πλοίων ὑποῦτων,
Γ αὐτὸς εἶχε μίαν μερίδα ἀφ' ἑαυτοῦ Κοινοῦ τῶν ἀπελάθρου τοῖς δανειζόμενοις συμπεπραματωμένων καὶ συμπλέοντος. ἡ δὲ δὲ οὖν οὐκ εἰς ἀπὸν κινδύων, ἀλλ' εἰς μέγας μικρῶν, ὅτι κέρδεσι μεγάλοις. ἐδίδου δὲ καὶ τῷ οἰκίῳ τοῖς βουλομένοις ἀργύριον. οἱ δὲ ὠνοῦτο πᾶδας, εἴτα τοῖς ἀσκήσαντες καὶ διδάξαντες ἀναλώμασι τῷ Κάτωνος, μετ' ἐνιαυτὸν ἀπέδιδον. πολλοὶ δὲ καὶ κατεῖχεν ὁ Κάτων, ὅσων ὁ πλείων διδοῖς ἐωνεῖτο ἡμῶν ὑπολογισόμενος. πρὸς ἑαυτὸν δὲ ἦν ὅτι ταῦτα, φησὶν, οὐκ ἀνδρῶν ἀλλὰ χήρας γυναικῶν εἶ), ὅ μείωσά τι τῶν ὑπαρχόντων. ἐκείνο δὲ ἦδη
Δ σφοδρῶτερον τῷ Κάτωνος, ὅτι θαυμαστὸν ἀνδρῶν καὶ θεῶν εἶπεν ἐπὶ τῷ πρὸς δόξαν, ὅς ἀπολείπει πλέον ἐν τοῖς λόγοις ὁ πρὸς ἑαυτὸν, οὐ παρέλαβεν. ἦδη δὲ αὐτὸς γέροντος γεροντότος, πρὸς ἑαυτὸν ἄλλων εἰς Ρώμῃ οἱ πρὸς Καρνεάδην τὸν Ἀκαδημαϊκὸν καὶ Διογῆνη τὸν Στωικὸν φιλόσοφον, καὶ ἀδικίῳ ἵνα παρατησόμενοι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηνῶν, ἡ ἐρήμιον ὠφλον, ὠρωπίων μὲν διωξάτων, Σικυωνίων δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ φισαμένων, ἡμῶν πενταχθῶν ἀλάτων ἔχουσαν. ὡς οὖν οἱ φιλολογῶντες τῷ νεανίσκῳ ὅτι τοῖς ἀνδράσι ἔειπε, καὶ σιωπῶν ἀκροάμενοι καὶ θαυμάζοντες αὐτοῖς. μάλισα δὲ ἦ
Ε Καρνεάδου χάρις, ἧς διώαμις τε πλείη καὶ δόξα τῆς δυναμείως οὐκ ἀποδίδουσα, μεγάλων ἐπιλαβομένη καὶ φιλανδρῶν ἀκροατικῶν, ὡς πνεῦμα τὴν πόλιν ἠχῆς ἐπέπλησε· καὶ λόγος κατεῖχεν, ὡς αἰὲρ Ἑλλῶν εἰς ἐκπλήξιν ὑπερφύης πρῶτα κηλῶν καὶ χερσῶν, ἔρασα δὲ ἑνὸν ἐμβέβληκε τοῖς νέοις, ὅ οὐ τῷ ἄλλων ἰδόντων καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκπεσόντες ἐπινοῶσι πρὸς φιλοσοφίαν. ταῦτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἤρεσε Ρωμαίοις γνώριμα, καὶ τὰ μείωσιν παιδείας Ἑλλῶν καὶ μετὰ λαμβάνοντα καὶ σιωπῶν θαυμάζομενοι ἀνδράσιν, ἡδέως ἑώρων· ὁ δὲ Κάτων ἐξ ἀρχῆς τε τῷ ζήλου τῷ λόγων πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν πόλιν ἤρθε, φοβούμενος μὴ τῷ φιλοσοφῶν ἐν ταῦτα βέβαιον οἰνεῖ, ὅτι τῷ λέγειν δόξαν ἀγαπήσῃ μάλλον τῆς ἀποτῶν ἔργων καὶ τῶν στρατιῶν. ἐπει δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἡ δόξα τῶν φιλοσόφων ἐν τῇ πόλει, καὶ τοῖς πρὸς λόγους αὐτῶν, αἰὲρ εἰς τὴν σύγκλητον ἐπιφαιῖς ἀποδίδου αὐτοῖς καὶ δεηθεῖς ἡμῶν, Γάιος Ἀκίλιος, ἔγνω μετ' ἀπορεπείας ἀποδιοπομπήσασθαι

πρὸς φιλοσόφους ἀποδύσας ἐκ τῆς πόλεως, καὶ παρελθὼν
 εἰς τὴν σύγκλητον, ἐμέμψατο τοῖς ἄρχουσιν ὅτι φρεσβεῖα
 κἀήται πολὺν χρόνον ἀποραχὲς ἀνδρῶν οἱ παρὶ πόλεως οὐ
 βούλοιντο, ῥαδίως πείθην δυνάμει. δεῖν οὖν τὴν ἑαυτοῦ
 γνώμην καὶ φησὶσασα παρὶ τῆς φρεσβεῖας, ὅπως ἔστι μὲν
 ὅτι τὰς σχολὰς βασιλεῖς, ἀφ' ἑλθόντων πασιὶν Ἑλλήνων,
 οἱ δὲ Ῥωμαίων νέοι τῶν νόμων καὶ τῶν ἄρχόντων, ὡς παρ' ἑτέ-
 ρων, ἀκούουσι. ταῦτα δὲ ἔχοντες, ὡς ἐνοιοι νομίζουσι, Καρνεάδην
 δυσχεράνας ἐπὶ ἑαυτῶν, ἀλλ' ὅμως φιλοσοφία πρὸς κεκρου-
 κίως, καὶ πᾶσαν Ἑλλήνικὴν μῦθον καὶ παιδείαν ὑποφίλο-
 υμίας πρὸς ἡλικίαν ὅς γε καὶ Σωκράτη φησὶ λαλῶν καὶ
 βίαμον ἡρόδοτον ὅτι χειρεῖν ἢ ἑπὶ δυνάμει, τυραννεῖν
 τῆς πατρίδος, καὶ ἀλλοιοῦντα τὰ ἔθνη, καὶ παρὸς ἐναντίας τοῖς
 νόμοις δόξας ἐλκόντα καὶ μεθιστάντα τοῖς πολίταις. τὴν δὲ
 Ἰσοκράτους ἀφ' ἑλθόντων ἑπισημασίων, γηράν φησὶ παρ'
 αὐτῶν τοῖς μαθηταῖς, ὡς ἐν ἄλλοις χρησιμοποιεῖται τῆς τέχνης,
 καὶ δίχως ἐρωτήσεως. τὸν δὲ παῖδα ἀφ' ἑλθόντων παρὸς τὰ
 Ἑλλήνικα, φωνῆ κέρχεται δραστερά τῶν γήρων, οἷον ἀ-
 ποκατίζων καὶ παρὰ μὲν τῶν, ὡς ἀπολοδοτῶν Ῥωμαίων τὰ
 παρὰ γράμματα, γεγραμμάτων Ἑλλήνικων ἀναπληροῦντες.
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς δυσφημίας ὁ χρόνος ἀποδεί-
 κνυσιν κερῶν, ἐν ᾧ τοῖς τε παρὰ γράμμασιν ἡ πόλις ἤρθη μεγίστη,
 καὶ παρὸς Ἑλλήνικα μαθηματα καὶ παιδείαν ἀπασαν
 ἔχεν οἰκίως. ὁ δὲ οὐ μόνον ἀπηχθάνετο τοῖς φιλοσοφοῦσιν
 Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑλθόντων ἐν Ῥώμῃ δι' ὑποψίας
 εἶχε. καὶ τὸν Ἰσοκράτους (ὡς εἰπεν) ἀκηκρῶς λόγον, ὃν
 εἶπε τῷ βασιλεῶς κελουῶτος αὐτὸν ὅτι πολλοῖς υἱοῖσι πα-
 λαίτοις, οὐκ ἄν ποτε βαρβάρους Ἑλλήνων πολέμοις ἐαυ-
 τὸν παρὰ γράμματα, ἐλεγε χρῆσθαι ὅρκοις ἢ τῶν ἰατρῶν ἀποδύτων,
 καὶ παρεκλήθετο φυλάττειν τὰ παρὰ γράμματα. αὐτῶν δὲ
 γεγραμμένων ὑπομνήματα εἶ, καὶ τοῖς παρὸς τὸ θεο-
 πλάθειν καὶ διατῆν τοῖς νοσησῶν οἴκοι. νῆστιν μὲν οὐδέποτε
 ἀφ' ἑλθόντων ὁσδὲνα, βέφω δὲ λαχρῶν, καὶ σαρκιδόσις ἡ νό-
 σις, ἡ φάσις, ἡ λαγῶ. καὶ γὰρ τούτο κοῦρον εἶ καὶ παρὸς φρο-
 σὴν ἀσθενοῦσι, πλὴν ὅτι πολλὰ συμβάλλει τοῖς φαρμάκοις ἐν-
 πνιάζεσθαι. τοιαύτη δὲ θεραπεία καὶ διαίτη γήρωνος,
 ὑγιαίνειν μὲν αὐτὸς, ὑγιαίνοντα δὲ τοῖς ἐαυτῶ ἀφ' ἑλθόντων
 τειν. καὶ παρὸς γὰρ τούτο φαίνεται γήρωνος οὐκ ἀνεμέσῆτος. καὶ
 γὰρ τὴν γυναικα καὶ τὸν υἱὸν ἀπέβαλεν. αὐτὸς δὲ τὰ σώματα
 παρὸς βεξίαν καὶ Ῥώμῃ ἀσφαλῶς πεπηγῶς, ὅτι πλεί-
 ον αἰτεῖται, ὡς τε γυναικὶ φρεσβύτης ὡν σφόδρα, πλη-
 σιάζειν, καὶ γῆμα γάμον οὐ καὶ ἡλικία ἐκ τοιαύτης φρε-
 φάσεως. ἀποβαλὼν τὴν γυναικα, τὰ μὲν ὑφ' ἑλθόντων
 θυγατέρα, Σκιπίωνος δὲ ἀδελφῶν, ἡ γὰρ παρὸς γάμον,
 αὐτὸς δὲ χηρῶν ἐχρῆτο παιδίσκη κρύφα φοιτῶση παρὸς αὐ-
 τὸν. ἡ δὲ οὖν ἐν οἰκίᾳ μικρᾷ νυμφίω ἐχρῆτο τὸ παρὰ γράμ-
 ματος ἀσθενοῦσι. καὶ ποτε τῷ γυναικοῦ δραστερῶν παρὰ γράμ-
 ματος παρὰ τὰ δωματίον διέξαστος, ὁ νεανίας εἶπε μὲν οὐ-
 δὲν, ἐμβλέψας δὲ πικρῶτερον καὶ ἀφ' ἑλθόντων, οὐκ ἔλαθε
 τὸν φρεσβύτην ὡς οὖν ἐγὼ τὸ παρὰ γράμμα δυσχεραίνοντον
 ὑποαὐτῶν, οὐδὲν ἐγκαλέσας οὐδὲ μεμψαμένον, ἀλλὰ
 καὶ βλαβίων, ὡς παρ' εἰώη, μὲν φίλων εἰς ἀγορᾶν, Σαλώνιον
 ἵνα τῶν ὑπογεγραμμάτων ἀκρῶν αὐτῶ παρὸντα καὶ συμ-
 ποροπέμποντα, μεγάλη φωνῆ πρὸς ἀγορᾶν, ἠρώτησεν εἰ
 τὸ θυγατέριον σμυρῆμοσε νυμφίω. τὸ δὲ ἀφ' ἑλθόντων φησὶ ὡς οὐδὲ μέλλει, μὴ παρὸς ἑλθόντων ἐκείνῳ κοινωσάμενος,

A censuit omnes philosophos ab vrbe honesta spe-
 cie ablegandos: atque quum venisset in senatum,
 inculcavit magistratus quod legati, qui persuade-
 re facile quiduis valerent, diu illis sine responso
 sederent. Quare primo quoque tempore aliquid
 esse censuit de legatione statuendum & decernen-
 dum, quo hi ad ludos literarios regressi, apud Gre-
 corum filios differerent, Romana autem pubes
 conferret se, vt ante, ad obtemperandum legibus
 & magistratibus. Hoc ille, non quo offensus es-
 set Carneadi (vt nonnulli arbitrantur) egit, sed
 quod philosophiam in totum, humanitatemque
 omnem Græcam & literaturam, ex ambitione
 haberet ludibrio. quippe qui Socratem quoque
 loquacem dicat & seditiosum fuisse, atque eni-
 sum quouis modo tyrannidem occupare, institu-
 tis euerfis maiorum, rapiendo ciues & impellen-
 do ad contrarias legibus opiniones. Isocratis
 scholam deridens, senescere apud eum ait audi-
 tores tanquam apud inferos artibus vsuros & cau-
 sas dicturos. Filium à literis Græcis reuocans,
 voce vsus est quam pro tanta ætate ferociore, vel-
 ut vaticinans & prælagiens, infectos disciplinis
 Græcis amissuros imperium Romanos. Cæter-
 um hoc illius vanum apparuit malum omen i-
 pso tempore quo ad rerum culmen vrbs euasit,
 quum omni se Græciæ eruditioni & institutioni
 dedisset. Nec philosophis Græcis modo e-
 rat infestus, sed illos quoque qui medicinam Ro-
 mæ exercebant, habebat suspectos: atque au-
 dito scilicet Hippocratis responso, quum rex
 eum mercede ostensa multorum talentorum ac-
 ciret, nunquam daturum se operam hostibus
 Græcorum barbaris, cōmune hoc dicebat medi-
 corum iusiurandum omnium, monebatque fi-
 lium vt declinaret omnes. Sibi scriptum commen-
 tarium esse, cuius præceptis se familiam ægro-
 tantem curare, & victus rationem præscribere: ne-
 minem vnquam cibo abstinere, alere oleribus &
 carne anatis vel palumbi vel leporis: leuem e-
 nim hanc esse & ægris conuenientem, nisi quod
 illis qui ea manducauerunt, multa creet insomnia:
 hac se medicina & victu valetudinem suam tueri,
 suosq; conseruare firmos. Cæterum in eo quidem
 haud videtur iram deorum deuitasse: nam vxor e-
 & filium amisit. Ipse corporis salubri constitutio-
 ne ac robusta firmiter compactus in longum du-
 rauerat. Itaq; sceminis grandæuus percrebro iunge-
 batur, duxitque iuuenem vxorem præter ætatem
 suam, ex causa huiuscemodi: Defuncta vxore filio
 despondit Pauli filiam sororem Scipionis, ac cœ-
 lebs cum puella, quæ commeabat ad eum occulte,
 consuetudinem habebat. Verum ea res angu-
 stis in penatibus, vbi nurus erat, non manebat re-
 cta. Ac quū mulierculam illam contemptim & au-
 dacijs præter thalamum filii, in cubiculum Cato-
 nis appareret irrupere, adolescens verbum qui-
 dem nullum fecit, sed rubore perfusus, torue
 eam aspexit. quæ res non fuit clam sene. Vt ergo
 eos animaduertit offendi, nihil inculcans aut que-
 stus, sed progrediens pro more suo cum amicis
 ad forum, Salonium quendam, qui scriba eius
 fuerat, præsentem & ipsum prosequentem alta
 voce appellat, rogatque ecquid filiam elocasset.
 Quo negante, id se nisi illo consulto facturum,

Arguerunt
 inquit: nisi
 non est com
 quum tam
 nus, & que
 prui, que
 licitudin
 perit puell
 merito am
 tum à sup
 mo se con
 tare verum
 ditionem
 que postula
 in manib
 faris requ
 fens nouer
 clamans, Bo
 rugra m
 quam tibi
 patris relin
 ferunt priu
 tyrannum,
 duxisset A
 phontem
 is nupti
 men Sale
 decessit
 gii viri, f
 pienter de
 reddim
 vi Lucull
 gait sena
 sum dicit
 que rana
 gloriam
 tant se aque
 federa Dom
 rina sepulc
 tam inest
 cen, nulli
 vterus, lib
 Actus quide
 notans est
 vnde etiam
 dibus gener
 vtriusque
 præbuit et
 em. Scrip
 quum de
 deus yonis
 impudens
 libit: n
 no à f
 cedem. Cum
 condit
 bus, sed
 non tam
 vna mem
 na p
 impudens
 vtriusque
 præbuit et
 em. Scrip
 quum de
 deus yonis
 impudens
 libit: n
 no à f
 cedem. Cum
 condit
 bus, sed
 non tam
 vna mem
 na p

Atqui ergo (inquit) commodum generum tibi inueni: nisi hercle displiceat ætas. Nam cætera non est contēendus, verum grauis annis. Quem quum eam curam vt susciperet, rogaret Saloni- us, & quem delegisset ei daret filiam suam nup- tui, quæ ipsius cliens esset, eiusque indigeret so- licitudine: nulla Cato interposita mora sibi ipsi a- perit puellam petere. Hic primum haud im- merito attonitus fuit eo sermone homo, remo- tum à nuptiis Catonem, remotum autem à do- mo se consulari & triumphali existimans affini- tate: verum vbi serio agentem vidit, accepit con- ditionem libens. Ita descenderunt in forum, at- que sponsalia extemplo fecere. Dum hæ nuptiæ in manibus sunt, Catonis filius adhibitis neces- sariis requisit de patre, quo suo peccato vel of- fenso nouercam sibi superduceret: cui Cato ex- clamans, Bona verba, (inquit) fili, Omnia facta tua grata mihi sunt, neque quod querat, quic- quam habeo: sed plures cupio mihi filias & ciues patriæ relinquere tui similes. Hanc sententiam ferunt prius Pisistratum vsurpasse Atheniensium tyrannum, quum adultis filiis secundam vxorem duxisset Argolicam Timonassam: ex qua Io- phontem & Thessalum fama est genitos fuisse. Ex iis nuptiis natus Catoni est filius, cui à matre agno- men Salonium reddidit. Maior filius in prætura decessit: cuius crebram Cato in libris suis, vt egre- gii viri, facit mentionem. Moderate autem & sa- pienter dicitur eam calamitatem tulisse, nec ideo redditum in republica segruiorem. Neque enim, vt Lucullus postmodum & Metellus Pius, elan- guit senio ad rempublicam gerendam, munus suum ducens reipublicæ administrationem: ne- que vt ante Scipio Africanus ob incurrentem in gloriam suam inuidiam, auersus à populo immu- tauit se atque vitæ reliquæ finem in otio posuit: sed sicut Dionysio quidam suasit, vt pro pulcher- rima sepultura haberet dominatum, pulcherri- mam senectutis traductionem rempublicam du- cens, remissionibus & oblectationibus per otium vtebatur, libros componendo & rus colendo. Ac varia quidem monumenta historiarumque com- mentatus est. Agriculturæ intendit, in iu- uentute etiam, propter emolumentum. Nam duobus generibus duntaxat quæstus ait se vsûm, agricultura & parsimonia. Tunc opera rustica præbebant ei oblectationem & contemplatio- nem. Scripsit quoque Dere rusticalibrum, in quo etiam de placentis apparandis, & de con- dendis pomis scripsit: omni in re vt excelleret & singularis esset, elaborans. Cæna quoq; erat ruri liberalior: inuitabat enim assidue villis suis vici- nos & finitimos, quibuscum ei familiaritas inter- cederet. Cum his vivebat hilariter, erique iu- cunda consuetudo eius & accepta, non æquali- bus modo, sed iuuenibus etiam. Nempe multa- rum rerum peritus erat, multisque rebus & sermo- nibus memorabilibus interfuerat. Mensam impri- mis putabat esse amicitia conciliandæ aptam, ac frequens illic laudatio egregiorum virorum in- troducebatur, frequens etiam malorum & im- proborum obliuio: nec vituperationi eorum vel commendationi permittebat in conuiuium suum Cato accessum. Ex actionibus eius arbi- trantur nouissimam Carthaginis excidium fuisse,

A Καὶ μὲν ἐγὼ σοὶ (φῆσιν) ἄρῃ κακῆδες ἢν ἔπιτῆδον, εἰ μὴ ἢ Δία τὰ τῆς ἡλικίας μὴ διεσχεραίνωτο. πᾶλλα γὰρ οὐ μεμ- πῶς ἔστι, σφόδρα δὲ φρεσύτης. ὡς οὖν ὁ Σαλώνιος ἐκέ- λθε ταῦτα φροντίζειν, καὶ δίδουαι τὴν χεῖρα ἢ παρὰ τῆς, πελάτη οὖσαν αὐτῆ καὶ δεομένη τῆς ἐκείνου κηδεμονίας, ὁ δὲ μὲν ὁ Κάτων ἀναβολὴν ποιησάμενος, αὐτὸς ἔφη τὴν παρῆνον αἰτεῖν ἑαυτῶ. καὶ δὲ μὴ φρεσῶν (ὡς εἶχες) ὁ λό- γος ἐξέπληξε τὸν αἰφροσῶν, πόρρω μὲν γάμου τὸν Κάτωνα, πόρρω δὲ αὐτὸν οἰκίας ὑπαλικῆς καὶ θριαμβολικῶν κηδου- μάτων ἡτέμερον· ἀποδῆ δὲ χεῖρα μὲν ὄρων, ἀσμένως ἐδέ- ξαστο, καὶ καθεσάμενος εἰς ἀρεσῶν, ἐξῆς ἐποίησεν τὴν ἐγ- γύλιον. φρασημῶν δὲ τῆς γάμου, πῶδα λαβὼν τοὺς ἐπι- τηδείους ὁ υἱὸς τῆς Κάτωνος, ἠρώτησε τὸν πατέρα μή τι μεμ- φόμενος ἢ λελυπημένος ἔσθ' αὐτῶ, μηδὲν ὑπάγεται. ὁ δὲ Κάτων ἀναβολῆσας. Εὐφρήμισον (εἶπεν) ὦ πάτερ. πῶδα γὰρ ἀγαθὰ μοι τὰ πῶδα σοῦ, καὶ μεμπτον σὸδέν· ἔπιτῆμα δὲ ἢ πλείονας ἐμωτῶ τε παῖδας καὶ πολίτας τῆς πατρίδι· τοιοῦτοις ἀπολιπεῖν. ταῦτι δὲ τὴν γνώμην πᾶστερον εἶ- πῆν φασί. Γεῖσας τὸν Ἀθηνῶν τυραννον, ἐπιγῆμαν- τας τοὺς ἐπιλήξεις πασι τὴν Ἀργολίδα Τιμόνασσαν, ἐξ ἧς Γεῖσας καὶ Θεσσαλὸν αὐτῶ λέγουσι γένεσθαι. γῆμαντι δὲ τῶ Κάτωνι γίνεται πᾶς, ἢ παρῶν μίον ἀπὸ τῆς μητρὸς ἔ- θετο Σαλώνιον. ὁ δὲ φρεσύτερος υἱὸς ἐτελεύτησε φρεση- γῶν· καὶ μέμνηται μὲν αὐτῶ πολλὰ καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις ὁ Κά- των ὡς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γεγονότος· φρεσῶν δὲ καὶ φιλοσόφως λέγεται τὴν συμφορῶν ἐνεγκεῖν, καὶ μηδὲν ἀμειλίτερος δι' αὐτῶ εἰς τὰ πολιτικὰ γένεσθαι. οὐ γὰρ, ὡς Ἀθῆνιος Ἀθ- κρυλλος ἔφρασε, καὶ Μιέτελλος ὁ Γίος, ἐξέκαμν ἔσθ' ἡ- ρως φρεσῶ τὰ δημόσια, λειτουργίαν τὴν πολιτείαν ἠρῶμε- νος, οὐδὲ ὡς φρεσῶν Σικιπῶν ὁ Ἀφεικῆμος, ἀπὸ τὸν ἀ- D ἡκρῶσας φρεσῶ τὴν δόξαν αὐτῶ φρόνον, ἀπὸ φρεσῶν τὸν δὴμον, ἐκ μετῶσας ἐποίησαστο τῶ λοιποῦ βίου τέλος ἀ- φρεσημωτῶν· ἀλλ' ὡς φρεσῶ Διονύσιον πῆς ἐπέσειε κάλλισον ἐπιφῶν ἠγείσαστο τὴν τυραννίδα, κάλλισον αὐτὸς ἐγῆρα- μα τὴν πολιτείαν ποιησάμενος, ἀναπαύσασιν ἐγῆρα καὶ παιδείας, ὅποτε φρεσῶ, τῶ σιωπῆσας βιβλία καὶ τῶ γεωργίαν. σιωπῆσας μὲν οὖν λόγους τε πόρρω δαποιὸς καὶ ἰσο- είας. γεωργία δὲ φρεσῶσιν, νέος μὲν ὦν ἐπὶ, καὶ ἀπὸ τῆς φρεσῶ (φῆσιν γὰρ δεῖσι κεχρησῶται μόνοις ποιεσμοῖς, γεωργία καὶ φρεσῶ) τότε δὲ φρεσῶ καὶ φρεσῶ αὐτῶ τὰ γινόμενα E κατ' ἀρεσῶν παρῶν. καὶ σιωπῆσας τῶ βιβλίων γεωργίαν, ἐν ᾧ καὶ πᾶσι πλακῶντων σκλασίας, καὶ τῆρῶσας ὁπῶσας γῆρα φρεσῶ, ἐν πόρῶ φιλομωμῶν φρεσῶσιν ἐπὶ καὶ ἴδιος. ἡ δὲ καὶ δὲ δειπνον ἐν ἀρεσῶν δαφιλῆσας· ἐκάλει γὰρ ἐκεί- σαστο τῶν ἀρεσῶν φρεσῶν καὶ φρεσῶσιν τοὺς σιωπῶσας, καὶ σιω- δησῶν ἰλαρῶν, οὐ τοὺς κατ' ἡλικίας μόνοις ἠδὲ ὦν σιωπῶ- νέσαστο καὶ πόρῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νέοις, ἀπὸ δὲ πολλῶν μὲν ἐμπειρος φρεσημῶν γεγονῶς, πολλοῖς δὲ φρεσημῶσιν καὶ λόγους ἀξίους ἀκοῆς σιωπῶσας τῶν. τὴν δὲ τῶ ἀπε- ζασ ἐν τοῖς μάλιστα φιλοποῖον ἠγείτο, καὶ πολλὴ μὲν δὲ φρε- μία τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν πολιτῶν ἐπέσειε, πολλὴ δὲ ἡ ἀμνησία, τῶν ἀρεσῶν καὶ πονηρῶν, μήτε φρεσῶ μήτε ἐπῶσας πᾶσας ἔσθ' αὐτῶ τῶ Κάτωνος εἰς δὲ συμποῖον δίδοντας. ἔφρασε δὲ τῶν πολιτῶν αὐτῶ τῶ Καρχηδόνος αἰάσασιν οἶοντα γεγονῶν, τῶ μὲν ἔργα,

τέλος ἐπιθέντος τῷ νέου Σκιπίωνος, βουλῆ δὲ καὶ γνώμη
 μάλιστα τῷ Κάτωνος, ὄραμένων τὸν πόλεμον, ἕξαιτίας
 τοιαύτης Κάτων ἐπέμψθη πρὸς Καρχηδονίους καὶ Μασσα-
 νάσιον τὸν Νομάδα, πολεμουῦντας ἀλλήλοις, ἐπισκεψό-
 μος τὰς τῆς Διαφορῆς πρὸς φάσας. ὁ μὲν γὰρ ἦν τῷ δήμῳ
 φίλος ἀπὸ ἀρχῆς, οἱ δὲ ἐγεγόνεισαν ἐν σπονδαῖς μετὰ τῷ
 Ἰσπύ Σκιπίωνος ἦσαν, ἀφαιρέσει τε τῆς ἀρχῆς καὶ βαρεῖ
 διαστροφῶν χρημάτων κλυδόντες. ὄρων δὲ τῷ πόλιν, οὐχ
 ὡς ὄντο Ρωμαῖοι κεκακωμένοι καὶ ἀπεινά πρὸς τήσους,
 ἀλλὰ πολλῆ μὲν διαφροῦσαι ἡλικία, μεγάλην δὲ πλού-
 των γέμουσαι, ὅπλων δὲ πᾶσι δαπάνῃ καὶ ἀποσκευῆς πο-
 λεμικῆς μετῴν, καὶ μικρὸν ὄσον ἐπὶ τούτοις φρονόσαι,
 οὐτὰ Νομάδων ὄντο καὶ Μασσαγιάσου πρὸς ἄλλα Ρω-
 μαῖοις ὄσον ἔχειν τίθεσθαι, καὶ διατῆν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἀλλή-
 λων πόλιν, αἰσθῆν ἐξ ἄλλου καὶ βαρῦθυμον, νύξημένῳ ἀ-
 πείσως, πάλιν ἐν τοῖς ἴσοις κινδυνώσι εἶσεσθαι. Ἐχέως οὖν
 Ἰσπύς ῥέψας, ἐδίδασκε τῷ βουλευῶν, ὡς αἰ πρὸς τῆσιν ἦ-
 ται καὶ συμφορῆς Καρχηδονίων, οὐ ὅσον τῆς δυνάμεως
 ὅσον τῆς ἀνοίας ἀπαρῦσασθαι, κινδυνώσοι ἀλλοῖς ὅσον ἀθε-
 νετέροις, ἐμπειροτέροις δὲ πολέμῳ ἀσφράσασθαι. ἦδη δὲ
 καὶ πρὸς ἀνακινῶσθαι τοῖς Νομαδικαῖς τοῖς πρὸς Ρωμαῖοις
 ἀγῶνας. εἰρήνῳ δὲ καὶ σπονδαῖς, ὄνομα τῷ πολέμῳ τῆ
 μελλήσει κείσθαι, καὶ ἐν τῷ ἐπιμένοντάς. πρὸς τούτοις φασὶ
 τὸν Κάτωνα καὶ σὺν τῷ Λιβυκῶν ἐπιτηδῆς ἐκβαλεῖν
 ἐν τῇ βουλῇ, τῷ τῆσιν ἀγαθολόμῳ. εἶπα γὰρ μα-
 σάντων δὲ μέγθος καὶ δὲ κάλλος, εἰπεῖν ὡς ἡ γῆντα φέρου-
 σα χῶρα, τριῶν ἡμερῶν πλοῦν ἀπέχεται τῆς Ρώμης. ἐκεί-
 νο δὲ ἦδη καὶ βιαστέρον δὲ ἀποπύτος οὐ δῆποτε πρὸς
 γμάτος γνώμῃ ἀποφαιρόμενον, πρὸς ἐπιφωτῆσιν οὕτω, Δο-
 κεῖ δὲ μοι καὶ Καρχηδὼνα μὴ εἶ. τῷ ἀντίον δὲ Γόπλιος
 Σκιπίων ὁ Νασιχῆς ἐπιτελευτῶντος, αἰεὶ διετέλει λέγων καὶ
 ἀποφαιρόμενος, Δοκεῖ μοι Καρχηδὼνα εἶ. πολλὰ γὰρ (ὡς
 εἰκεν) ὄρει τὸν δῆμον ὄραν ἦδη πλημμυροῦντα, καὶ δι ἀ-
 τυχίαν καὶ φρόνημα τῇ βουλῇ διεκείσθαι ὄντα, καὶ τῷ πό-
 λιν ὄλιον Ἰσπύ δυνάμεως ὄπῃ ῥέψαι τῆσιν ὄρμῆς βία σω-
 εφελκόμενοι, ἐβούλετο τῷ τῶν ῥωῶν τὸν φόβον ὡς ἀφ' ἁλιῶν
 ἐπιτελεῖσθαι σφραγισθῆσαι τῇ ἀρασῶν τῶν πολλῶν, ἔλα-
 βον μὲν ἡγεμόνος ἰσχυρῶν Καρχηδονίους τῷ ἀεὶ ἡμέσας Ρω-
 μαῖων, μείζον δὲ τῷ καταφρονῶσθαι. τῷ δὲ Κάτωνι τῷ
 αὐτὸ δεινὸν ἐφαινετο βακχῶν τῷ τῷ δῆμῳ καὶ σφαλλομέ-
 νῳ τὰ πολλὰ δι ἕξοσίαν, πόλιν αἰεὶ μεγάλῳ, νῦν δὲ καὶ
 νήφουσαι, Ἰσπύ συμφορῶν κεκακωμένῳ, ἐπιπρέμασθαι,
 καὶ μὴ πᾶσι πᾶσι πᾶσι ἐξῶθεν αἰετῆν τῆσιν ἡγεμονίας φόβοις,
 αἰσφορῆς ἀλλοῖς πρὸς τῆσιν οἰσθῆν ἀμύρῆς ἀπολιπόντας.
 οὕτω μὲν ἕξερῶσθαι λέγεται τὸν τρίτον καὶ τελευτῶν
 ὁ Κάτων ἐπὶ Καρχηδονίους πόλεμον. ὄραμένων δὲ πο-
 λεμῶν, ἐτελεύτησεν, ἀποθεασίας πρὸς τῷ μέλλοντος ἐπι-
 σήσθαι τῷ πολέμῳ τέλος αἰδρός. ὅς μὲν τότε μὲν νεαῖας,
 χιλίαρχος δὲ σφραγισθῶντος, ἀπεδείκνυτο καὶ γνώμης ἔργα
 καὶ πόλις πρὸς τοῖς ἀγῶνας. ἀπαγελλομένων δὲ τῶν
 εἰς Ρώμην, πωτανόμοι τὸν Κάτωνα φασὶν εἰπεῖν,
 Οἷος πέπνυται, τοῖ δὲ, σιαῖ αἰσῶσι. τῷ τῷ μὲν οὖν τῷ ἀποφασίν τῷ δὲ ἔργων ἐβουλόσθαι ὁ Σκιπίων. ὁ δὲ Κά-
 των ἀπέλιπε γῆρας, εἶνα μὲν ὄσον ἐκ τῆσιν ἐπιγαμῆσις, ὄσον παρῶν μὲν ἐφαιδρῶν ἡμέσας Σαλώνιον, εἶνα δὲ ὄσον ἐκ
 τῷ τελευτῶσθαι ὄσον. καὶ Σαλώνιος μὲν ἐτελεύτησε σφραγισθῶν, ὁ δὲ ἕξ αὐτῷ ἡγεμόνος Μάρκος ὄσον ἀτῶ-
 σεν. ἡ δὲ πᾶσι πᾶσι τῷ φιλοσόφῳ Κάτωνος, αἰδρός ἀρετῆ καὶ ἕξ τῷ κατ' αὐτὸν ἐπιφανεστάτου ἡγεμόνου.

A cui finem facto imposuit Africanus minor: con-
 filio & sententia precipue Cato. Bellū fuit ex huius-
 cernodi conflatum causa: Cato Carthaginē & ad
 Masanissam Numidiæ regem, qui bellum inter se
 gerebant, ad inspiciēdas armorum causas fuit mis-
 sus. Fuerat hic à primo amicus populi Romani: il-
 li à Scipione bello victi, pacem à populo Romano
 acceperant, imperiis; ademptione & graui vesti-
 gali fuerant refranati. Qui quum eam ciuitatem,
 non, pro populi Romani opinione, offendisset af-
 flictam vel infractam, verum magna iuuentutis so-
 bole florentem, magna affluentem opulentia, om-
 ni genere armorum & apparatu bellico refertam
 (quæ res Pœnis non mediocres spiritus darent) tē-
 pus existimabat esse, non vt res Numidiæ & Masa-
 nissæ componerent & disceptarent Romani, sed
 nisi ciuitatem oppressissent antiquitas inimicam
 & exacerbatam, quæ supra quam credi posset in-
 ualuerat, paria pericula ipsos incurfuros. Igitur
 prope reuersus docuit senatum, non tantū supe-
 riores clades & vulnera Carthaginensib. virium,
 quantū imprudentiæ detraxisse: ac prope esse vt
 nō infirmiores eos, sed expertiores ad bellū faci-
 dū reddiderint. Nunc vero etiā præludia belli Ro-
 mani agitare bellū Numidicū: pacem & fœdus pre-
 texere belli more, dum opportunitatem expectāt.
 Ad hæc fertur Cato ficos Africanos, togā excun-
 do in curia consulto effudisse, quorum quum ad-
 mirarentur magnitudinē & speciem, dixisse eum,
 quæ hos ferat tellus, tridui navigatione à Roma di-
 stare. Illud verò iam violentius, quod quacunq;
 de re diceret sententiam, semper hoc addiderit.
 Hoc censeo, & Carthaginem delendā. Contra P.
 Scipio Nasica dictus, perpetuo pro sententia dice-
 bat, Censeo Carthaginem relinquendā. multa e-
 nim (meo iudicio) quū populū procacitate videret
 admittentē, & ob secundum rerū cursum atq; fero-
 ciā senatui minus dicto audiētē, totaq; rēpubli-
 cā ob nimīā potentīā, quo nutu vergeret, secū tra-
 hentē, volebat hunc certe timorē, p̄ freno mode-
 ratorē cōtumaciæ iniectū multitudinis: minus cē-
 sēs pollere Carthaginēses, quā vt superaret Roma-
 nos, & plus quā vt cōtēneretur. Id ipsū Catoni an-
 ceptis visū, lasciuiētī populo, & crebro ex licētia of-
 fendētī urbē antiquitus quidē magnā, tū verò etiā
 quod fracta esset ærunnis, sobriā imminere: quū
 potius metus externos imperii esse semel excin-
 dēdos, & emersiones ei ex intestinis erratibus re-
 linquendas. Ita suscitasse Cato dicitur tertū & su-
 premū bellū Punicū. Affecto bello excessit vita va-
 ticinatus de viro qui finē impositurus bello esset.
 Hic tum quidem iuuenis erat, sed tribunus mili-
 tum, specimen in conflictibus prudentiæ & animī
 præbebat. Id Romam nuntiatum, quum perue-
 nisset ad aures Catonis, dixisse eum perhibent,
Hinc modo corfoli est, reliqui velut umbra feruntur.
 Hanc prædictionem breui Scipio re confirmauit.
 Progeniem Cato reliquit vnū filium ex secunda
 vxore, cui cognomē factū Salonio diximus: vnū
 etiā ex defuncto filio nepotē. Salonius in prætura
 deceffit: cuius filius Marcus cōsul fuit, auus Catonis phi-
 losophi, viri virtute & laude sua ætate clarissimi.

E X p o s i t i o
 dum h
 gnis id off
 bratim coll
 sus vel tal
 ambobus
 rempob
 Videtur
 lo Athen
 tores & do
 tus elat
 fas quing
 stritum
 num, Cato
 rubiana v
 fete, ficut
 tam in a
 neque ab
 ad rostra
 tores: sed
 gitiones
 magnitu
 petent
 uerlar
 clarum
 talen
 pionib
 minis
 terqu
 ea ad
 tias
 tis est
 cenlor
 vis & p
 cept Ar
 mas The
 dotus est
 Paulani
 ma, Sop
 giri amb
 fere: Car
 tum man
 sed & trib
 alienis glo
 stram in
 te folu
 Nempe
 exegit
 but L. S
 vierque
 lum et
 Cato qu
 tentissim
 ad senat
 conferun
 cu iudic
 dantur
 culo vice
 ta, cui
 illia per
 77

EXpositis horum rebus memorabilibus, tota huius vita tota opposita alterius non lucidum habet discrimen, sed multis & magnis id offuscatur similitudinibus. Quod si membratim collatione tractandus uterque est, ut versus vel tabula picta, hoc quidem est commune ambobus, quod nullo subsidio aspirauerunt ad rempublicam & honorem virtute & fortitudine. Videtur autem Aristides nondum pollente populo Atheniense, & quum opibus essent concionatores & duces adhuc moderatis & paribus, exortus eluxisse. Nam maximus id temporis erat census quingentum medimnum, secundus equestris tricenum, vltimus & tertius Zeugitæ ducentum. Cato verò ex oppidulo exiguo, & vita quæ rusticana videbatur, in rempublicam Romanam sese, sicut in vastum pelagus præcipitavit: remotam iam à Curiis, Fabriciis, & Hostiliis rectoribus, neque ab aratro & bipalio pauperes & operarios ad rostra admittentem magistratus & concionatores: sed claritatem familiarum & diuitias & largitiones & prensationes assuefactam respicere, ob magnitudinemque & potentiam suam honores petentibus insultantem. Neque verò par erat aduersarium habere Themistoclem, neque natalibus clarum & modicis fortunis, (nam quinque aut triū talentorum facultates ferunt ei fuisse) ac cum Scipionibus Africanis, Sergiis Galbis, Quintiis Flaminiis luctari de primatu, nullo adiumento præterquã lingua pro iure libera succinctum. Præterea ad Marathonem Aristides, & iterum ad Platæas decimus dux fuit: Cato secundus consul multis est competitoribus renuntiatus, secundus item censor candidatis prælatus septem nobilissimis viris & primariis. Iam in nulla victoria fuit princeps Aristides: sed fert Marathoniam Miltiades primas Themistocles Salaminiam: Platæensem Herodotus est autor pulcherrimam victoriam attulisse Pausaniam. Cum Aristide etiam de secunda palma, Sophanes & Aminia, & Callimachi & Cynægiri ambigunt, qui fortissime se illis in præliis gesserunt: Cato non tantum in consulatu suo, principatum manu & consilio obtinuit bello Hispaniensi, sed & tribunus militum ad Thermopylas auspiciis alienis gloriam tulit victoriæ: quod magnam fenestram in Antiochum Romanis aperuisset, & à fronte solum prospicienti intorsisset regi à tergo bellū. Nempe illa victoria, quæ plane Catonis fuit opus, exegit Græcia Asiam, eamque stratam inde præbuit L. Scipioni. Atque bello quidem inuictus uterque fuit, domi verò impexit Aristides in exilium eiectus, & factione Themistoclis oppressus: Cato quum omnes pene ciuitatis Romanæ potentissimos & primos haberet aduersarios, & ad senectutem vsque instar athletæ decertaret, conseruauit se incolumem. Plurimis verò publicis iudiciis, hinc reus, hinc accusator, multos damnauit, & omnibus liberatus fuit: propugnaculo vitæ & valenti instructus organo eloquentia, cui verius quam casui vel fortunæ eius, quod illa sa permanserit dignitate, acceptum referas.

A Γεγραμμένων ὅ καὶ παρὶ τούτων τῶν ἀξίων μνήμης ὅλος ὁ τούτου βίος ὅλα παρὰ πατέρων παλαιότεροι, οὐκ ἀπερίττον ἔχει τιὸν ἀγαθοῦ, ἐναφανίζομεν πολλὰς καὶ μεγάλας ὁμοιότητιν. εἰ δὲ καὶ μέγας τῆς σικεῖσθαι ἀγαθῶν, ὡς παρ' ἑποῦ, ἠγροφῶν, ἐκείτερον, ὅ μὲν ἔξ ὑπαρχούσης ἀφορμῆς εἰς πολιτείας καὶ δόξαι ἄριστῆ καὶ διωάμει παρελθεῖν, ἀμφοτέροις κρινόντι φαίνεται. ὅ μὲν Ἀρεΐδης, ἔγωγε τότε μετὰ τὸν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῶν ἑσῶν ἐπὶ συμμέβοις καὶ ὁμαλοῖς ἐπιβαλὼν δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν, ἐπιφανῆς ἡμέρα. ὅ γὰρ μέγιστον ἰσχυρῶς τότε τῶν πεντακοσίων μεδίμων, ὅ δὲ ἄλλοτερον, ἵππεις, τετρακοσίων ἔχατον καὶ τετάρτον, οἱ ζυγῆται, ἀγαθοῦ. ὅ δὲ Κάτων ἐκ πολίτης τε μικρῆς καὶ διαίτης ἀγροῦ δόκουσας φέρων ἀφῆκεν αὐτὸν ὡς παρ' εἰς πέλαιος ἀχαιῆς, ἢ ἐν Ῥώμῃ πολιτείας, ἐκέτι Κερύων καὶ Φαλακίων καὶ Οὐλίων ἔργον ἔσαν ἠγεμόνων, ἔδ' ἀπὸ τῶν ἑσῶν καὶ σκαφῶν, πέντε καὶ αὐτοῦργῶν ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὸ βῆμα παροισμένην ἀρχόντας καὶ δημαγωγῶν, ἀλλὰ παρὸς ἡμῶν μετὰ καὶ πλεονεξίας, καὶ νομαῖς καὶ σπουδαρχίας, ἀποβλέπων εἰρησμένῳ, καὶ δι' ὅσον ἠδὲ καὶ διωάμει, ἐξυφῶσαι τοῖς ἀρχῶν ἀξιοδοσίαν. οὐκ ἔστι δὲ ὁμοῖον ἀντιπάλλω χροῦσθαι Θεμιστοκλεῖ, μήτ' ἀπὸ ἡμῶν λαμπαρῶν, καὶ κεκλιμένῳ μέτεια, (πέντε γὰρ ἡ τριῶν τριῶν οὐσίαι αὐτῶν ἡμέρας λέγουσιν, ὅτε παρῶν ἠπλετο τῆς πολιτείας) καὶ παρὸς Σκιπίωνας Ἀφειδμοῖς, καὶ Σερούλιαις Γάλλοις, καὶ Κοιντοῖς Φλαμίνιοις, ἀμιλλᾶσθαι παρὶ παροισμένων, μηδὲν ὀρμητικῶν ἔχοντα πλὴν φωνῆν παρρησιαζομένην παρ' ἑσῶν. ἐπὶ δὲ Ἀρεΐδης μὲν ἐν Μαρεσθῶνι, καὶ πάλιν ἐν Πλαταιαῖς, δεκάτος ἰσχυρῶς. Κάτων δὲ, ἄλλοτερον μὲν ὑπατος ἠρέθη, πολλῶν ἀντιμελιόντων, ἄλλοτερον δὲ ἡμιπῆς, ἐπὶ τοῖς ἐπιφανέστατοις καὶ παρῶν ἀμιλλωμένοις ὑπερβαλλόμενος. καὶ μὲν Ἀρεΐδης μὲν ἐν ἑσῶν τῶν κερθωμῶν γέρονε παρῶν, ἀλλὰ Μιλτιάδης ἐξ ἑσῶν Μαρεσθῶνος ὁ παρῶν, Θεμιστοκλῆς δὲ, ὁ Σδαμῆνος. ἐπὶ δὲ Πλαταιαῖς φησὶν Ἡρόδοτος ἀνελέσθαι καλλίστην νίκην Πραυσιανῶν. Ἀρεΐδης δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀμφισπῆσαι Σωφῶναι καὶ Ἀμύναι καὶ Καλλίμαχοι καὶ Κωαῖνῶν, ἔξ ὑπερπῶν ἀεισθῶσαιτες ἐν ἐκείνοις τοῖς ἀγῶσι. Κάτων δὲ ἔμῳ ἀντὶ τῶν ὑπατεύων ἐπαρῶν τῶν καὶ καὶ καὶ καὶ τὸν ἰσχυρῶν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ χιλιαρχῶν παρὶ Θερμοπύλας, ὑπατεύοντος ἑσῶν, ὅ δὲ ἔξ ἑσῶν τῆς νίκης, μετὰ τὸν Ἀντίστον Ῥωμαῖοις ἀναπεπῶσαι κλησάδας, καὶ παρῶν μόνον ὀρῶν τῶν βασιλῆς παρῶν καὶ νῶν τῶν πόλεμον. ἐκείνη γὰρ ἡ νίκη, παρῶν νῶν ἔργον ἔστα Κάτωνος, ἐξήλασε τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀσίαν, καὶ παρῶν ἐπιβατῆν αὐτῶν Σκιπίωνι. πολεμουῶντες μὲν ἐν ἀήτησιν γέρονται ἀμφοτέροις, παρὶ τῶν πολιτείας Ἀρεΐδης μὲν ἐπῶσεν, ἐξοστρακιστῆς καὶ κερθασιαστῆς ὑπὸ Θεμιστοκλεῖος. Κάτων δὲ, οἱ παρῶν ἐπῶσαι ἐν Ῥώμῃ διωαῖοι καὶ μέγιστοι, πᾶσιν ὡς ἑποῦ εἰπεῖν) ἀντιπάλους χροῦσθαι, καὶ μέγιστος, ὡς παρ' ἀθλητῆς, ἀγωνίζομενος, ἀπῶντα διετήρησεν αὐτόν. πλείους δὲ καὶ φυχῶν δημοσίας δίχας, καὶ διώξας, πολλὰς μὲν εἴλε, πᾶσας δὲ ἀπέφυγε, παρῶν ἑσῶν, καὶ δραστήριον ὄργον ἔχον τὸν λόγον. ὡς διαμῶντες αἱ πῆς ἡ τύχη καὶ δαίμονι ἑσῶν, ὅ μὲν παρῶν παρ' ἀξίαν, ἀναλθεῖν.

ὄργον ἔχον τὸν λόγον. ὡς διαμῶντες αἱ πῆς ἡ τύχη καὶ δαίμονι ἑσῶν, ὅ μὲν παρῶν παρ' ἀξίαν, ἀναλθεῖν.

μέγα γὰρ καὶ Ἀεὶστέλει τὰ φιλοσόφω τὸ ποσομένον
 ῥησε Ἀντίπατρος, γράφων πρὸς αὐτὸν μὲν τὴν τελευτήν, ὅτι
 πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ αἰὲρ καὶ ὁ πῆλιν εἶχεν. ὅτι μὲν δὲ τῆς
 πολιτικῆς αἰθερίας οὐκ ἴστανται τελειότεραν, ὁμοιο-
 γροῦν δὲ ἐστὶ. τούτης δὲ που μόνον οἱ πλείστοι τὴν οἰκονο-
 μικὴν οὐ μικρὸν τίθενται. καὶ γὰρ ἡ πόλις, οἰκωνομίας καὶ
 κεφάλαιον οὔσα, ῥώννυται πρὸς τὰ δημόσια, τοῖς ἰδίοις βίοις
 τῆς πολιτικῆς ἀθροισμάτων. ὅπου καὶ Λυκούργος ἔξοκίσας
 μὲν ἀργύριον, ἔξοκίσας δὲ χρυσὸν τῆς Σπάρτης, νόμισμα
 δὲ διεφθαρμένου πρὸς τὸν ἥρωα γένηται αὐτοῖς, οἰκονομίας ὅσα
 ἀπὸ πλάξε τοῖς πολίταις, ἀλλὰ τὰ βυφάνα καὶ ὑποπλά καὶ
 φλεγμάζοντα τὴν πλούτου πρὸς τὸν ὄψον, ὅπως ἀπαρτίσασι τῆς
 ἀναγκῆς καὶ χρησίμων ἀπορτίσας, ὡς ἄλλοις ὁδοῖς νομοθέ-
 τῆς πρὸς τὸν ἄπορον καὶ ἀέριστον καὶ πείνητα σώσειεν,
 ἐπικοινωνία πολιτείας, μᾶλλον τῆς πλοῦσι καὶ ὑποφύγου
 φοβηθείς. φαίνεται γὰρ ὅτι μὲν Κάτων ὁδοῖς ἡ φασχότε-
 ρος οἴκου πρὸς τὴν πόλεως ἡμῶν. καὶ γὰρ αὐτὸς ἠύξη-
 σε τὸν αὐτὸν βίον, καὶ κατέστη διδάσκαλος οἰκονομίας καὶ γεωρ-
 γίας ἐτέροις, πολλὰ καὶ χρησίμα πρὸς τούτων συλλέξασα-
 νος. Ἀεὶστέλης δὲ τῆς πείνης καὶ τῆς δικαιοσύνης στυγερῶς ἀνα-
 ἰσχυροῦν καὶ πτωχοποιῶν, καὶ πᾶσι μᾶλλον ἢ τοῖς κεκτη-
 μένοις ἀφέλιμον. καὶ τοὶ πολλὰ μὲν Ἡσίοδος, πρὸς δικαιο-
 σύνην ἅμα καὶ οἰκονομίαν πρὸς ἀκαλῶν ἡμῶν, εἴρηκεν, καὶ τὴν
 ἀργίαν ὡς ἀδικίας ἀρχὴν λελοιδόρηκεν. ὅτι καὶ Ὁμήρω
 πεποιήται,

-- ἔρρον δέ μοι οὐ φίλον ἦεν,
 Οὐδ' οἰκωφελίη, ἢ τε βρέφ' ἀγλαὰ τέκνα·
 Ἀλλὰ μοι αἰεὶ ἦν ἐπὶ ῥέμοι φίλα ἦσαν,
 Καὶ πόλεμοι, καὶ ἀκόντες εὐζέσοι, καὶ οἴσοι· ὡς τοῖς αὐ-
 τοῖς ἀμελοῦντας οἰκίας, καὶ πολεμοῦντας ἔξ ἀδικίας. οὐ
 γὰρ ὡς βούλαμον οἱ ἰατροὶ φασὶ τὸ σῶμα τῆς τοῖς μὲν ἔκ-
 τος ἀφελιμόπατον, τοῖς δὲ ἐντὸς βλαβερώτατον, οὕτως ὁ δι-
 καίος ἐτέροις μὲν ἐστὶν χρησίμος, αὐτὸς δὲ καὶ τῆς ἰδίας ἀ-
 κηδής. ἀλλ' εἰκοιέται πεπρωδῶσαι τὰ Ἀεὶστέλης δὲ πο-
 λιτικὸν, εἰσὶν (ὡς οἱ πλείστοι λέγουσιν) ὁδοῖς πρὸς τὴν
 θυρατείοις, ὁδοῖς τὰ φιλῶν αὐτῶν καὶ ἀλιπέσασιν πρὸς τὴν ὄψον.
 ὅθεν ὁ μὲν Κάτωνος οἶκος, ἀχρηστὸς τεταρτέρω στρατη-
 γοῖς καὶ ὑποπλά τῆς ὄψον παρεῖχε· (καὶ γὰρ ἡ ἀνοὶ καὶ τού-
 των ἐπιπαῖδες ἦσαν ἀρχαῖς τῶν μεγίστας) τῆς δὲ Ἀεὶστέλης
 τῆς πρὸς τὸν ἥρωα Εὐκλείων ἡμῶν ἢ πολλῆ καὶ ἀπορτίσας πε-
 νία, τοῖς μὲν εἰς ἀγρικοῖς κατέβαλε πίνακας, τοῖς δὲ δημο-
 σίω τῶν χεῖρας ἐξῆναι δὲ ἐνδείαν ὑποφύγειν ἰσχυροῦσεν, ὁδοῖς
 νὶ δὲ λαμπερὸν οὐδὲν οὐδὲ ἄξιον ἐκείνου τῆς ἀνδρὸς φρονή-
 σαι παρέσχε. ἢ τῆς πρὸς τὸν ἀμφιλογίαν ἔχοντα πείνη γὰρ ἀ-
 γροῦ οὐδαμῶς μὲν δὲ αὐτῶν, ἀλλ' ὅπου δειγμάτων ἀρτυρίας ἐ-
 σιν, ἀχευασίας, πολυτελείας, ἀλογισίας· ἀνδρὶ δὲ σώφρονι,
 καὶ φιλοπότῳ, καὶ δικαίῳ, καὶ ἀνδρείῳ, καὶ δημοσιβόου
 τῆς ἀρετῆς ἀπάσας στυγερῶς, μεγαλοψυχίας ἐστὶ καὶ
 μεγαλοφροσύνης σημεῖον. ἢ γὰρ ἐστὶ πρὸς τὴν μέγαν
 φροντίσιν μικρῶν· ἢ δὲ πολλοῖς δεομένοις βοηθεῖν, πολλῶν
 αὐτὸν δεόμενον. μέγα δὲ εἰς πολιτείαν ἐφόδιον, ἢ ὁ πλού-
 τος, ἀλλ' αὐτάρκεια, τὰ μὲν δὲ ἰδία τῆς ἀρετῆς ἀνάστα,
 πρὸς ὁδοῖς ἀρχαῖαν ἀγροῦσα τῆς δημοσίων. ἀπορτίσ-
 δὲ μὲν γὰρ ἀπλάς ὁ θεός, αἰθερῆς δὲ ἀρετῆς, ὁ
 στυγερῶς πρὸς τὸν ἐλαχίστον ἢ χρεῖα, τῆς πλείστα καὶ ἡσίοτος. ὡς γὰρ σῶμα τὸ καλῶς πρὸς τὴν ἀρετὴν κεκαμημένον,

A Nam insignem hanc Aristoteli quoq; philosopho
 tribuit Antipater laudem, scribens de eo iam defū-
 cto, inter ceteras virtutes etiam facultate præditū
 eum fuisse flexædi quo vellet animos. Porro poli-
 tica virtute habere hominem nullam excellentio-
 rem est indubitatum: cuius certe partē pleriq; œ-
 conomicam censent non minimā. Ciuitas enim,
 quæ domiciliorum est contractio, & collectio, pri-
 uatis compositorum ciuiū moribus ad rempub. in-
 valefcit. Quando etiam Lycurgus, qui extermina-
 to ex Sparta auro, exterminato argento, ex corru-
 pto igni nummos ferro ciuibus sanxit, non soluit
 B eos œconomia, verum præciso luxu, putrida sanie
 & tumore diuitiarum, vt rerum copia necessaria-
 rum & vtilium omnibus suppeditaret, supra om-
 nes alios legislatores prouidit: in opem, nudū, pau-
 perem ciuem in reipublicæ communiōe, præ-
 diuite & circumfluente opibus formidans. Cato au-
 tem non deterior videtur domus rector quam ci-
 uitatis fuisse. Etenim & amplificauit facultates
 suas, & præceptor extitit aliis œconomix & agri-
 culturæ, multaq; de his & frugifera in scriptis suis
 collegit: Aristides verò paupertate sua etiā suggil-
 lauit, velut domus pestem & calamitatem iustitiæ:
 C omnibusque potius quam illis qui ea sunt præditi
 fructuosam. Atqui multa Hesiodus ad iustitiam si-
 mul & rem familiarem curandam, quo nos exci-
 taret, adduxit, ignauiamq; vt iniustitiæ est fontem
 insectatus. Præclare quoq; Homerus cecinit,

-- nec erat mihi cura laboris
 Tollendis natis, non sollicitudo peculī:
 At mihi dulce citas pelago deducere naues,
 Bellaq; grata mihi, iaculum leue, dura sagitta.

Quali sunt iidem qui in re familiari sunt dissoluti,
 & qui tolerant vitam ex iniuria. Neq; enim vt oleū
 D medici autumant esse corpori foris saluberrimū,
 intus inimicissimum: ita iustus aliis consulit, sui &
 suorum est incuriosus. Verum hac parte dicas ar-
 tes ciuiles claudicasse Aristidis. Siquidem (vt ple-
 riq; dicunt) non prouidit vt vel dotem filiabus,
 vel sibi ipsi relinqueret funeris impensam. Vnde
 exhibuit Romæ Catonis familia vsq; in quartam
 stirpem prætores & consules. Nā eius nepotes ho-
 rumq; filii summos honores gessere. Aristidis, qui
 princeps fuit Græciæ, grauis & extrema paupertas,
 partim eorum ad præstigiatrices tabulas rededit,
 partim ad stipem publice accipiendam adedit ob
 inopiam manus porrigere: nemini verò facultatē
 E rei vllius præclaræ aut ex ipsius dignitate gerendæ
 permisit. An verò hoc primū implicationē habet?
 Nam turpis paupertas est, nō quidē sua sponte, sed
 vbi focordix, intemperantiæ, luxus, incuriæ est in-
 diciū: at in viro temperate, industrio, iusto, for-
 ti, rempub. gerente, omnibus confociata virtuti-
 bus, animi est insigne magni & excelsi. Neque e-
 nim res magnas suscipias, si cura tetangat minu-
 tarum: neu multis egētib; opituleris, si multorū
 F sis ipse indigus. Est verò compendium ad rempub.
 tractandā magnum, non opulentia, sed rebus cō-
 tentum esse suis: quæ virtus quod nullam rem su-
 perfluum priuatim requirat, haud abducit men-
 tem à republica. Quippe liber est profus ab omni
 egestate Deus: ex humana virtute, quæ minime
 eget, ea demū ad solutissima est & diuinissima. Vt
 enim corpus ad bonum habitum temperatum,

nullum desiderat vel vestitum vel victum exqui-
 fitum, ita homo & domus sana copiis tolerat se te-
 nuibus. Debet autem vsui respondere diuitia-
 rum comparatio. Nam multa qui congerit, quum
 vtatur paucis, non est contentus: sed siue non re-
 quirat, paratu eorum quæ non appetit vanus: siue
 appetit, & fructionem comprimit præ sordibus,
 miser est. Ipsum certe Catonem libenter rogem,
 si diuitias ideo quærimus quo his fruamur, quid
 se iactet, quod magnis comparatis copiis sit mo-
 dicis contentus? Sin verò res est luculenta, vt est,
 cibario pane vesci, ac bibere vinum quod bibunt
 operæ & seruitia, nec concupiscere purpuram
 vel ædes rectorio inductas, haudquaquam fuit
 vel Aristides, vel Epaminondas, vel M. Curius,
 vel C. Fabricius rebus necessariis destitutus, qui
 in parandis non elaborauerunt iis, quorum non
 probabant vsum. Neque enim operæ erat homi-
 ni, qui pro delicatissimo cibo rapas haberet, qui-
 que eas ipse coqueret, dum pinferet panem vxor,
 toties de vno iactare asse, & scribere quo quæstu
 quamcitissime euadas diues. Est nanque ingens
 bonum exiguo contentum esse: quia cupiditatem
 simul & curam eximit rerum superfluarum. Itaq;
 hoc Aristidem in Calliæ iudicio aiunt dixisse, Illis
 erubescendam paupertatem, qui inuiti pauperes
 sint: his qui, vt ipse, libèter, ex ea gloriandū. Quip-
 pe ridiculum sit ignauix putare vertendam Ari-
 stidis inopiam, cui licebat citra vllam turpitudinis
 notam, vnum spoliandi barbarum, vel vnum ta-
 bernaculū occupanti, euadere pecunioso. Sed de
 his iam satis. Porro Catonis ductus nihil vt ma-
 gnis rebus magni momenti adiecere: in Aristidis
 expeditionibus pulcherrimæ, splendidissimæq; &
 primæ à Græcis res gestæ sunt, Marathon, Salamis,
 Plataæ. Neque profecto conferendus cum Xerxe
 Antiochus sit, neque diruti oppidorum Hispani-
 corum muri legionibus tam innumeris qua terra
 qua mari prostratis: vbi factis Aristides nulli ces-
 sit, gloriam verò & laureas sicut etiam opes & pec-
 uniam concessit illis qui ea sitiebant impensius,
 quod iis omnibus præstaret. Equidem non re-
 prehendo Catonem, quod perpetuo se iactaret,
 & primum numeraret omnium: (quanuis in qua-
 dam oratione dicat, Laudare semetipsum & vi-
 tuperare iuxta ineptum esse) at consummatio
 mihi ad virtutem videtur eo qui creber est in
 seipso extollendo, ille qui ne aliorum quidem in
 hoc desiderat operam. Est enim ad ciuilem man-
 suetudinem liber ambitione animus non medio-
 cre momentum: ambitio contra aspera res, iuu-
 diæque fomes maxima, qua hic prorsus caruit,
 ille maiorem in modum fuit implicatus. Namque
 Themistoclis maximis in rebus Aristides adiu-
 tor, atque imperii illius quodammodo satelles e-
 rexit Athenas. Cato Scipionem oppugnando,
 eius in Carthaginenses expeditionem, quæ inui-
 ctum prostrauit Annibalem, pene euertit & la-
 befactauit: denique struendis semper aliquibus
 suspitionibus & calumniis, hunc vrbe emouit,
 fratremque eius scædissime damnauit peculatus. F
 Postremo quam perpetuo maximis ornauit pul-
 cherrimisque laudibus temperantiam Cato, hanc
 conseruauit Aristides illibatam reuera atque
 synceram. Ipsum Catonem conciliatæ præ-
 ter dignitatem & ætatem nuptiæ, non mediocri
 neque leui macula asperserunt incontinentiæ.

A οὐτ' ἐσθίτος οὔτε ἔσθης δεῖται πειρήνης, οὐτὼ καὶ βίος καὶ
 εἰς οὐ γαίμων, ἀπὸ τῶν τυγχόντων διοικεῖται. δεῖ ὅτι τῆς χρεῖας
 σύμμετρον ἔχον τὴν κτήσιν ὡς ὁ, τε πολλὰ σιναγῶν, ολίγους
 δὲ χρωμένους, οὐκ ἔστιν ἀνάρκεις, ἀλλ' εἴτε μὴ δεῖται τ' πα-
 ρεσκόδῃς ὧν οὐκ ὀρέγεται, μάταιος, εἴτ' ὀρέγεται, μικρολο-
 γία κελούων τὴν ἀπολαυσιν, ἀθλιος. αὐτὸ γὰρ τοῖς Κάτωνος
 ἡδέως αἰ πεθοίμην, εἰ μὴ ἀπολαυσὸν ὁ πλοῦτος ἔστι, ἢ
 σιμνῶν τῶν πολλὰ κεκλιμένους, δεχέσθαι μετείοις, εἰ ὅ
 λαμπροῦν ἔστιν, ὡς ἄρ' ἔστιν, ἀρτῶν τε χρῆσασθαι τὰς πορο-
 τυχόντι, καὶ πεινῶν ὄν ἐργάται πίνουσι καὶ θεοσποῖτες οἶνον, καὶ
 B πορφύρας μὴ δεηθῆναι, μὴτ' οἰκίας κεκοσμημένους, ὅσδεν
 οὐτ' Ἀρεϊδείδης, οὐτ' Ἐπαμινώνας, οὐτε Μάριος Κέριος,
 οὐτε Γάιος Φαβείκιος, οὐδέλιπον τῆς παροσκήσιος, χαίρειν
 ἔασατες τὴν κτήσιν ὧν τὴν χρῆσιν ἀπέδοκίμαζον. οὐ γὰρ
 ἴσ' αἰαγκῶν αἰ δεσπῶν γρηγυλίδας ἡδίστον ὄφον πεποικιμέ-
 νων, καὶ δι' αὐτοῦ τῶν εἰσὶν, μαθησοῦσης ἄμα τῆς γυμνα-
 χῆς ἀλφίβρα, Ἰσαυτάκις παρὶ ἀσασίου δρυλλεῖν, καὶ χρεῖ-
 φειν ἀφ' ἧς αἰ τις ἐργασίας τὰ γίγναται πλούσιος γένοιτο. μέγα
 γὰρ ὁ ὕπελές καὶ ἀνάρκεις, ὅτι τῆς ἐπιθυμίας ἄμα καὶ τῆς
 φρονητικῆς ἀπαλλάττει τῶν παρ' αὐτῶν. διὸ καὶ τὸ φασὶν ἐν
 C τῇ Καλλίου δικῇ τὸν Ἀρεϊδείδην εἰπεῖν, ὡς αἰζυμῆσθαι πε-
 νίαν παροσκήσει τοῖς ἀκροῖσις πειρομένοις, τοῖς δὲ, ὡς ἄρ' αὐ-
 πὸς, ἐκοιῶσι, ἐκκαλωπίζεσθαι. γελῶν γὰρ, οἶεσθαι ῥαθυ-
 μίας ἐπὶ τὴν Ἀρεϊδείδου πενίαν, ὡς παρ' αὐτῶν, ἀγροῦν εἰργα-
 σμένον μηδὲν, ἀλλ' ἕνα σκυλῶσαντι βαρβαρον, ἢ μίαν σκη-
 νῶν καὶ λαβόντι, πλοισίω γνέσθαι. ταῦτα μὴ οὖν παρὶ
 τούτων. στρατηγία ὅτι μὴ Κάτωνος, ὅσδεν ὡς μεγάλοις
 παροσκήσει μέγα παροσκήσει, ἐν ὅ τῆς Ἀρεϊδείδου, τὰ
 κέλιστα καὶ λαμπροῦσθαι καὶ παρ' αὐτῶν Ἑλλήνων ἐρ-
 γῶν ἔστιν, ὁ Μαρεθῶν, ἢ Σαλαμῆς, αἰ Πλαταιῶν. καὶ οὐκ ἄ-
 D ξιον δὴ πούτῳ παρ' ἀλλῶν τῶν Ἑρέξην τὸν Ἀντιόχου, καὶ τὰ παρ' αὐ-
 τῶν ἀρεϊδείδου τῶν Ἰσπερικῶν πόλεων τείχη, τῆς Ἰσαυτάκις μὴ ἐν
 γῆ, Ἰσαυτάκις δὲ ἐν θαλάσῃ πειροσῶσι μυριάσιν ἐπὶ τοῖς Ἀ-
 ρεϊδείδης ἐργῶν μὴ ὅσδενος ἐλείπετο, δόξης ὅτι καὶ φαίτων, ὡς
 παρ' ἀμέλει πλῆθους καὶ χρεῖματ', ὑφῆκατο τοῖς μάλλον δεομέ-
 νοις, ὅτι καὶ πρῶτων τετρατῶν διέφερον. ἐγὼ δὲ οὐ μέμφομαι μὴ
 Κάτωνος ὁ μεγαλῶν αἰεὶ καὶ παρ' αὐτῶν ἑαυτὸν ἀπὸ πρῶτων τί-
 θεσθαι. καὶ τοῖς φησὶν ἐν τῷ λόγῳ, ὅτι ἐπαμνεῖν αὐτὸν, ὡς παρ' ὁ
 λαϊδορεῖν, ἀποπὸν εἶναι. τελειότερος δὲ μοι δοκεῖ παρ' αὐτῶν
 E οὐ μὴ τῶν πολλῶν ἐαυτὸν ἐγκωμιάζοντος, ὁ μὴδὲ ἑτέρων τοῦτο ποι-
 οῦσθαι δέοδος. ὅτι γὰρ ἀφιλότιμον, οὐ μὴκρον εἰς παρο-
 σκήσει πολυτικῶν ἐφόδιον. καὶ τῶν ἀντιόχου ἢ φιλοτιμία, χα-
 λεπὸν, καὶ φθόνου γρημῶτατον, ἧς ὁ μὴ ἀπῆλλαξε πρῶ-
 τῶν παρ' αὐτῶν, ὅτι καὶ πρῶτον πολλῶν μετείχεν. Ἀρεϊδείδης μὴ γὰρ Θε-
 μισοκλεί τὰ μέγιστα συμπαροσκήσει, καὶ ἔσπονδῶν τὴν στρατη-
 γίαν αὐτῶν δορυφορῶν, ὡρθῶσε τῆς Ἀδρίας. Κάτων δὲ αἰ-
 ὑπαροσκήσει Σικιπῶνι, μικρῶν μὴ ἀνέβησε καὶ διελυμνη-
 ἔσθαι τῶν Καρχηδονίους αὐτῶν στρατηγίαν, ἢ τ' ἀπῆτητον Ἀν-
 νίβαν καθεῖλε. τέλος ὅτι μηχαρῶν αἰεὶ πῆνας ὑποψίας
 καὶ ἀφαιρέσεως, αὐτὸν μὴ δέηλασε τ' πόλεως, τ' δὲ ἀδελφῶν
 ἀγροῦν καὶ κλοπῆς καὶ ἀδικῆς παρ' αὐτῶν. ἴσ' οἶνον πλείστοις ὁ
 Κάτων κεκοσμηκε καὶ καλλίστοις ἐπαμνοις αἰεὶ σωφροσύνῳν,
 Ἀρεϊδείδης μὴ ἀμικλῶν ὡς ἀληθῶς καὶ καθαροῦν ἐτήρησεν.
 αὐτὸ γὰρ τῶν Κάτωνος ὁ παρ' Ἀσίας ἄμα καὶ παρ' ὡσαν γάμος
 οὐ μὴκρον ὅσδεν φαύλῳ εἰς τὸ ἀφαιρέσειν κατεσκεδάσε.

πρεσβύτην γὰρ ἠδὲ τὸ σπύτον εἰλικρινῶς παιδί καὶ γυναικί νιμ-
 φη παίδος, ἐπιγῆμαι κέρως ὑπέρτερον καὶ δημοσιδύοντος ἐπι-
 μιθῶ πατρὸς, οὐδαμῶς κελόν. ἀλλ' εἴτε πατρὸς ἠδονὴν
 αὐτ' ἐπαρξεν, εἴτ' ὀργῆν, ἀφ' ἧ τὴν ἐπαρξάν ἀμυνόμενος
 τ' ἦν, ἀγμύλιον ἔχων καὶ δ' ἔργον καὶ ἡ παρ' ἑφασίς. ὡς δ' αὐτὸς
 ἐχρησάτο λόγῳ κατετριωνδύοντος δ' μειράκιον, ὅτι καὶ ἀ-
 ληθῆς, εἰ γὰρ ἐβούλετο παῖδας ἀγαθοὺς ὁμοίως τεκναῖσαι, γά-
 μον ἐδει λαβεῖν ἡλικίαν, ὅς τ' ἐρχῆς σκευάμενον· ἔχ' ἕως μὲν
 ἐλεύθετον ἀνεπίτῳ γυναικί καὶ κρινῆ στυκοιμύμενος, ἀγα-
 πᾶν· ἐπεὶ δ' ἐφωράθη, ποιήσασθαι πενήτην, ὃν ῥᾶστα πεί-
 σην, ἔχ' ὡς κἀλλιστα κηδύσθην ἐμελλεν.

A Nam ætate illum tam graui, filio adulto & nũrui
 suæ alteram inducere puellam, vxorem apparito-
 ris & mercenariam, operam publice præbentis fi-
 liam, minime fuerit honestum. Verum siue libi-
 dine stimulatus hoc egit, siue ira scorti causa vlti-
 rus filiam, & factum & prætextus cum probro est
 coniunctus. Nam qua vsus est ratione, cauillans
 apud filiũ, falsa erat. Si enim æque egregios gigne-
 re cupiebat, debebat re à principio deliberata ge-
 nerosam vxorem ducere, non quandiu occulta
 fuit sua cum muliere non iusta & vulgari con-
 suetudo temperare: vbi verò res detecta est, soce-
 rum facere eum qui facillime assensurus, non af-
 finitate ornamento ei erat futurus.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Βίοι τῶν ἑλλήνων

ΦΙΛΟΠΟΙΜΕΝΟΣ

καὶ

ΤΙΤΟΥ ΚΟΙΝΤΟΥ ΦΛΑ-

ΜΙΝΙΟΥ.

ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ.

Ἀσάνδρος καὶ ἐν Μαυλιναία ἡρώς τε
 πατρὸς, καὶ διωθητὴς ἐν τοῖς μάλισσι τ'
 πολιτῶν τύχη ὁρμησάμενος, καὶ τ' ἑαυ-
 τὸς φυγῶν, ἦκεν εἰς Μεγάλην πόλιν, ἔχ' ἡ-
 ἡκιστα ἀφ' ἧ τὸν Φιλοποίμενος πατέρας
 Κραδίον, ἀνδρα πρῶτων ἐνεκα λαμπαρόν,
 ἰδίᾳ δ' πατρὸς ἐκείνων οἰκείως ἐχούσα. Ζάντος μὲν οὖν αὐτὸς πρῶ-
 των ἐτύχανε, τελειώσας δ' ἡ ἀμοιβὴν τῆς φιλοξενίας
 ἀποδιδούς, ἐδραφέν αὐτὸς τ' ἦν ὀρφανὸν ὄντα, κατὰ παρ' ἑσθίον
 Ὀμπερὸς ὑπὸ δ' Φοίνικος τὸν Ἀχιλλέα βασιλεύον· ἡλικίαν
 ἡνὰ καὶ βασιλικὴν τῆς ἡρώς δ' ἕως δ' ἐρχῆς πλάσιν καὶ αὐξή-
 σιν λαμβάνοντος. ἠδὲ καὶ τῆς Φιλοποίμενος αὐτὸς παίδος ὄντος,
 Ἐκδημος καὶ Δημοφάνης οἱ Μεγαλοπολίται διεδέξαντο τ' ἐ-
 πιμέλειαν, Ἀρχεσίλαον σικωνίης ἐν Ἀκαδημία γεροντότερος, καὶ
 φιλοσοφίαν μάλισσι τ' καὶ ἑαυτὸς ἐπι πολιτείας καὶ παρ' ἑσθίος
 ποροαγαγόντες. ἔπειτα καὶ τ' ἑαυτῶν πατρίδα τυραννίδος ἀπήλ-
 λαξαν, τοῖς ἀποκτενοῦσάσιν Ἀριστοδημον κρύφα παρ' ἑσθί-
 οσκαλάσαντες· καὶ Νικοκλέα τὸν Σικωνίον τύραννον Ἀρ-
 τασωξέβαλον· καὶ Κυρηνάοις δεηθεῖσιν, τετραετηρίων
 τῶν καὶ τ' πόλιν καὶ νοσητῶν, πλάσαντες εὐνομίαν ἔθεντο,
 καὶ διεκόσμησαι αἰεὶσα τὴν πόλιν. αὐτὸς γὰρ μὲν ἐν τοῖς ἀλ-
 λοῖς ἐργασίαι καὶ τ' Φιλοποίμενος ἐποιούτω παῖδῶν, ὡς κοι-
 νὸν ὄφελος τῇ Ἑλλάδι τὸν ἀνδρα τῆτον ὑπὸ φιλοσοφίας ἀ-
 παρ' ἑσθίον. καὶ γὰρ, ὡς παρ' ὀψήρονον ἐν γῆρα, ταῖς τῶν πα-
 λαίων ἡγεμονίαν ἐπιτεκοῦσα τῆτον ἄρεταῖς ἡ Ἑλλάς, ἡγά-
 πησε ἀφ' ἑσθίοντος, καὶ σιωπήσασε τῇ δόξῃ τὴν διώμα-
 μιν. Ρωμαίων δὲ πρὸς ἑσθίον, ἔλατον αὐτὸν Ἑλλήνων
 παρ' ἑσθίον, ὡς ὁδοῦνα μέγαν. μετὰ τῆτον ἐπὶ τῆς Ἑλ-
 λάδος ἀνδρα γειναμένης, ὁδοῦ αὐτῆς ἀξίον. ἡ δ' ὁδοῦ εἰ-
 δος ἐκ αἰσθίον, ὡς ἐπινοήσοισιν· εἰκόνα γὰρ αὐτὸς ἀγαμέ-
 νουσαι ἐν Δελφοῖς ὄρασαν. τ' ὁδοῦ ἕξινος τ' Μεγαρεῖς ἀγνοίας
 συμβῆναι λέγουσιν δι' ἀκολίαν πινὰ καὶ ἀφέλειαν αὐτῆς.

PLVTARCHI VITAE comparatae

PHILOPOEMENIS

&

T. Q. FLAMINII

PHILOPOEMENES.

ASSANDER Mantineæ sum-
 ma nobilitate fuit & autorita-
 te inter ciues pollens impri-
 mis. Hic fortunæ fluctibus do-
 mo profugus Megalopolin se
 contulit: potissimum Crausis
 gratia patris Philopœmenis,
 viri cum omni præfulgentis gloria, tum verò pri-
 uatim ei familiaritate coniuncti. Ab hoc est super-
 stite cultus omni genere officiorum. Quo mor-
 tuo, vt vices rependeret illi hospitalitatis, filium
 eius orbem educauit: quo modo Phœnicis ait
 Homerus fuisse Achillem alumnum. Vnde gene-
 rosus & regiis à teneris vsq; vnguiculis conforma-
 tus fuit & adoleuit moribus. Vbi iam pubertatem
 Philopœmenes attigit, Ecdemus Demophanes-
 que Megalopolitani, qui familiares Archelai in
 Academia fuerant, atque philosophiam præ æ-
 qualibus suis in forum & negotiorum puluerem
 produxerāt, susceperunt curam eius. Hi summissis
 Aristodemo percussoribus, patriam suam libera-
 runt tyrannide, & ad Sicyonium tyrannum ex-
 pellendum Nicoclem præsto fuerunt Arato, pe-
 tentibusque Cyrenæis mare traiecerunt, ac rem-
 publicam eorum concussam seditionibus & affe-
 ctam composuerunt concinnaueruntque decen-
 tissime. Porro inter cæteras actiones, hi Philopœ-
 menis quoq; institutionem curæ habuerunt, ad
 cõmmunē Græciæ saluē præceptis excolentes eũ
 philosophiæ. Namq; Græcia, quum hũc post vete-
 rum virtutē ducũ quasi cordũ edidisset in senectu-
 te mirũ in modũ est exosculata, potentiamq; eius
 vna cum gloria amplificauit. Romanus verò quis-
 piam celebrians eum, vltimum Græcorum appel-
 lauit; quasi nullũ Græcia exinde inclũ virum vel
 ipsa genuerit dignum. Fuit specie non (vt nõnulli
 arbitrantur) deformi: extat enim etiã nũc Delphis
 statua eius. Nã hospitis Megarenfis inscitia aiunt
 ipsius facilitatem & simplicitatē dedisse causam.

ὁδοῦνα καὶ παρ' ἑσθίον.

ἡλικίαν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι.

ἡλικίαν καὶ παρ' ἑσθίον.